

ALLMÄN PARK SOM FÖRSKOLEGÅRD?

En empirisk studie om samnyttjande ur ett barnperspektiv och verksamhetsperspektiv

Kajsa Olsson

Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landskapsarkitektprogrammet

Alnarp 2022

Allmän park som förskolegård? - En empirisk studie om samnyttjande ur ett barnperspektiv och verksamhetsperspektiv

Public space as a preschool yard? - An empirical study of shared use from a child perspective and preschool educators' perspective

Kajsa Olsson

Handledare: Märit Jansson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Victoria Sjöstedt, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Linnea Fridell, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0846

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Kursansvarig institution: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2022

Omslagsbild: Kajsa Olsson utifrån illustrationer licensierade genom Adobe Stock - stock.adobe.com

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: samnyttjande, förskolegård, allmän park, lek, förskolebarn, friyta, miljöerbjudanden, behavior settings

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

- JA**, jag ger härmed min tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.
- NEJ**, jag ger inte min tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

FÖRORD

Som verksam landskapsarkitekt i Göteborgs stad möts jag ofta av frågor relaterat till samnyttjade. I många stadsutvecklingsprojekt prioriteras en hög bebyggelsestäthet och min upplevelse är att förskolor och deras friytor ofta ställs mot allmänna parker då marken som blir kvar inte räcker till för båda. En lösning som tycks vara nära till hands är samnyttjande; genom att låta parken fungera som en friyta eller tvärtom låta förskolegården fungera som lekplats för allmänheten löser vi pusslet och alla blir nöjda – eller? Idén till uppsatsen väcktes då jag upplevde att det fanns en stor kunskapslucka kring hur den här typen av lösning påverkar användarna. Det har varit givande och lärorikt att få ta en paus från yrkeslivet och fördjupa mig inom ett aktuellt ämne.

Examensarbetet markerar slutet för mina studier på landskapsarkitektprogrammet vid SLU Alnarp och är ett resultat av fem månaders arbete under hösten 2021 och våren 2022. Genom arbetet har jag fått ökad kunskap om ett ämne som jag kommer ha av nytta av i mitt arbetsliv.

Jag vill tacka min handledare Märith Jansson för värdefulla inspel under processen. Jag vill också rikta ett tack till ledning och pedagoger på Sjöhästens förskola och Hagahusetets förskola; utan ert engagemang och vilja att dela med er av era erfarenheter hade arbetet inte blivit detsamma. Slutligen vill jag tacka mina vänner och familj för allt stöd på vägen och särskilt min sambo Jesper för din peppning och korrekturläsning.

Kajsa Olsson

Göteborg, 2022-03-18

SAMMANDRAG

Vi befinner oss i en tid där städer förtätas och konkurrensen om marken är stor. I den täta staden är det en utmaning att avsätta tillräckligt stora friytor för barn, då detta står i konflikt med andra markanspråk. Samtidigt vet vi att förskolegården är en betydelsefull plats för barn i vardagen och att en rymlig och kvalitativ miljö på gården är avgörande för att främja barnens lust till lek och fysisk aktivitet.

För att hantera konkurrensen om mark och behovet av goda förskolegårdar för barn prövar kommuner runt om i landet olika typer av samnyttjande. En form av samnyttjande är att låta en allmän park utgöra hela eller delar av förskolans utomhusyta. Det saknas emellertid kunskap kring hur den här typen av lösning påverkar brukarna. Arbetet syftar till att minska denna kunskapslucka genom att undersöka hur samnyttjande mellan allmän park och förskolegård fungerar i praktiken, sett ur ett barnperspektiv och ett verksamhetsperspektiv.

Genom en litteraturstudie och en fallstudie av två förskolor som nyttjar allmän park som utomhusyta, belyser arbetet hur förskolebarns lek kan påverkas av samnyttjandet samt vilka möjligheter och utmaningar den här typen av lösning kan föra med sig för verksamheterna. De två studerade förskolorna använder en lekplats respektive en park som ligger i direkt anslutning till verksamheten. Genom intervjuer med pedagoger, platsanalyser och observationer, undersöks hur de allmänna platserna fungerar för barnens lek och fysiska aktivitet samt för pedagogerna i deras arbete med barnen.

Resultatet av intervjuerna visar att samnyttjandet kan föra med sig enstaka möjligheter, men i övrigt är utevistelsen i de allmänna parkerna förknippat med utmaningar för pedagogerna. Platsanalyserna visar vidare vissa brister i lekplatsens och parkens fysiska miljö. Båda ytorna är små och saknar en rad kvalitativa värden av betydelse för leken, vilket sannolikt begränsar barnens lek och fysiska aktivitet under utevistelsen. Utifrån resultatet är det däremot inte möjligt att säga att bristerna i miljön beror på att platserna är allmänna, då det finns gott om förskolegårdar även på kvartersmark med liknande brister. Det som emellertid är utmärkande för en förskolegård på allmän plats är närvaron av andra besökare. Arbetet visar att utomstående personer kan påverka förskolebarnen negativt. Å andra sidan kan besökare upplevas som spännande och erbjuda barnen möjligheter för lek och lärande.

Sammantaget pekar resultatet på att samnyttjande – i de former som belyses inom arbetet – är en kompromiss. Att använda allmänna parker som utomhusyta verkar i huvudsak för med sig utmaningar för verksamheterna, där konkreta svårigheter som pedagoger kan behöva hantera relaterar till låga staket samt begränsade möjligheter att använda och påverka utformningen av den fysiska miljön. Pedagoger kan också uppleva utmaningar kopplat till andra besökares närvaro samt allmänhetens påverkan på miljön såsom öppna grindar och nedskräpning. I allmänna parker tycks det också finnas fler osäkerhetsfaktorer än på en förskolegård på kvartersmark (andra besökare, avsaknad av staket mm), vilket kan bidra till att pedagoger inte känner sig trygga med att släppa barnen fritt utan nära bevakning. Därigenom riskerar de att begränsa barnens rörelsefrihet och lek under utevistelsen.

ABSTRACT

We live in a time where cities are densifying, and competition for land is fierce. Setting aside the areas needed to create spacious and qualitative outdoor environments for preschools in the dense city is challenging, as this competes with other land claims. At the same time, research shows the importance of large, green and varied schoolyards to promote young children's play and physical activity.

Municipalities around the country are testing various solutions to deal with the prevailing competition for land and the need for qualitative outdoor environments for preschools. One strategy is integrating children's outdoor play spaces with other city functions for shared use of space. One type of shared use allows a public park to be used both at a schoolyard for preschool children and as a recreational park for the public. However, few studies have evaluated how solutions like this work in practice and affect the users. This study aims to reduce this knowledge gap by investigating how shared use between public parks and schoolyards works in practice from a child's perspective and a preschool educator's perspective.

With the help of a case study and a literature review, this study sheds light on how shared use may affect preschool children and their outdoor play activities and what opportunities and challenges preschool educators may experience while sharing an outdoor space with the public. The case study focuses on two preschools that use adjacent public areas (a playground and a park) for daily outdoor activities and include interviews with educators, observations of children's outdoor play and site analysis.

The result shows that the educators see some opportunities with shared

use, but otherwise, the outdoor stay in the public areas is associated with challenges. The site analysis further reveals shortcomings in the physical environment of the playground and the park. Both outdoor spaces are relatively small and lack some qualitative values of importance, which probably limits the preschool children's play and physical activity during their outdoor stay. However, based on the results, it is impossible to say that the shortcomings are because the schoolyards are on public grounds, as plenty of schoolyards situated on private land has similar flaws. However, what is characteristic of a schoolyard on public grounds is the presence of visitors from the public who are allowed to access the space during the day. The results show that visitors can negatively affect preschool children during their outdoor stay. On the other hand, visitors can be experienced as exciting and offer the children opportunities for play and learning.

All in all, the study indicates that shared use – in the forms highlighted within the research – is a trade-off. Using public parks as an outdoor space mainly entails challenges for educators, where difficulties relating to low fences and limited opportunities to use and influence the design of the shared space are two problems that educators may need to handle. Educators may also experience challenges related to the presence of other visitors and visitors' impact on the environment, such as open gates. In a schoolyard on public grounds, there also seem to be more factors of uncertainty than in a schoolyard situated on private land (other visitors, lack of fences, etc.), which can contribute to the educators not feeling safe to let the children move freely without close supervision. As a result, they risk restricting the children's freedom of movement and play during the outdoor stay.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1	SAMNYTTJANDE - FRÅN PLANERING TILL VERKLIGA EXEMPEL	22
BAKGRUND	1	Samnyttjande ur ett planeringsperspektiv	22
SYFTE, MÅL & FRÅGESTÄLLNINGAR	3	Samnyttjande ur ett barnperspektiv och verksamhetsperspektiv	23
MÅLGRUPP	3	SAMMANFATTNING	25
AVGRÄNSNING	3	DEL II FALLSTUDIE	26
Barnperspektiv	3	SJÖHÄSTENS FÖRSKOLA	27
TEORETISKT RAMVERK	4	Introduktion	27
BEHAVIOR SETTINGS & AFFORDANCES	4	Platsanalys	29
TILLVÄGAGÅNGSÄTT & METOD	5	Intervjuer med pedagogerna	34
LITTERATURSTUDIE	5	En dag i Lugnets park - ostrukturerad observationen	41
FALLSTUDIE	5	Strukturerad observation	45
Platsanalys	6	HAGAHUSETS FÖRSKOLA	47
Observation	8	Introduktion	47
Intervjuer med pedagoger	11	Platsanalys	49
DEL I LITTERATURSTUDIE	13	Intervjuer med pedagogerna	54
BARNS LEK OCH FYSISKA AKTIVITET PÅ FÖRSKOLEGÅRDEN	14	En dag på Soldatens Lekplats - ostrukturerad observationen	60
Rumsliga kvaliteter	15	Strukturerad observation	64
Pedagogens roll för leken	20	SAMMANFATTANDE ANALYS	66
		Möjligheter & utmaningar ur verksamheternas perspektiv	66
		Barnens lek och fysiska aktivitet	67

DEL III DISKUSSION	72
RESULTATDISKUSSION	73
METODDISKUSSION	78
AVSLUTNING	82
Slutsatser	82
Bidrag till forskningen och vidare studier	83
KÄLLFÖRTECKNING	84
BILDFÖRTECKNING	90
BILAGOR	
BILAGA 1: INFORMATIONSBREV TILL FÖRÄLDRAR	
BILAGA 2: OBSERVATIONSPROTOKOLL	
BILAGA 3: INTERVJUGUIDE	
BILAGA 4: STRUKTURERADE OBSERVATIONER I LUGNETS PARK	
BILAGA 5: STRUKTURERADE OBSERVATIONER PÅ SOLDATENS LEKPLATS	

BEGREPPSFÖRKLARING

Allmän plats (park) - är ett område som i en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov, exempelvis ett torg eller en park, inklusive lekplatser. Att platsen är planlagd som är allmän plats innebär att området ska vara tillgängligt för allmänheten. I arbetet används begreppet allmän park synonymt med allmän plats, park.

Friyta - är den utomhusyta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse i förskolan och skolan. En friyta är en yta som går att leka på och är tillgänglig för barnen under skoltid men även i viss mån på fritiden. I arbetet används även begreppet förskolegård synonymt med friyta.

Samnyttjande - är när samma yta, lokal eller markområde, används för två eller flera olika ändamål, oftast vid olika tidpunkter på dygnet. I arbetet används begreppet specifikt för fall där allmän park används både som park eller lekplats för allmänheten och som friyta för barn.

INLEDNING

BAKGRUND

De senaste åren har samhällsplaneringen präglats av en stark förtätnings-trend, speciellt i de större städerna (Boverket 2016). Att bygga tätt och exploatera stadens mellanrum ses ofta som en strategi för att uppnå en hållbar stadsutveckling. Trots att det finns många fördelar med en kompakt stad, finns det även nackdelar (Ahlfeldt & Pietrostefani 2017). En hög täthet i centrala lägen innebär att fler intressen konkurrerar om samma markresurser (Boverket 2016).

I den täta staden är det en utmaning att avsätta och bibehålla tillräckliga ytor för barn, då detta står i konflikt med andra intressen som ska rymmas inom samma begränsade markområde (Boverket 2015). Även det faktum att privata aktörer har fått ökat inflytande i planeringen av staden påverkar barns utrymme. Studier pekar på att exploatörer och byggherrar har allt större makt över hur mark exploateras, vilket gör att kommuner har svårt att hävda värden i planeringen som inte genererar direkta ekonomiska värden för byggherren (Cele 2014). En konsekvens av detta är att städer riskerar att byggas ut med en hög exploateringsgrad på bekostnad av parker och andra vistelseytor för barn (Boverket 2007).

Under de senaste decennierna har barns tillgång till egna platser i staden, de vill säga de platser som inte är planerade av vuxna utan som barnen själva upptäcker, minskat drastiskt (Kylin & Bodelius 2015). Den minskade tillgången beror dels på att barns rörelsefrihet har minskat (Björklid & Nordström 2012), dels på det begränsade utbudet av "bortglömda" ytor i planeringen där barn själva har möjlighet att sätta sin prägel (Kylin & Bodelius 2015). Barn i förskole- och skolåldern har

därmed blivit alltmer beroende av utomhusmiljöer som vuxna väljer ut åt dem. Platser planerade av vuxna för barn i form av lekplatser, förskolegårdar och skolgårdar har därför generellt blivit allt viktigare för utomhusleken (Mårtensson 2004).

De flesta barn i Sverige tillbringar en betydande del av sin vardag i förskolan. Hösten 2020 var drygt 500 000 barn i åldrarna ett till fem år inskrivna, vilket motsvarar 85 procent av landets alla barn i åldersgruppen (Skolverket 2020). Här vistas barnen i genomsnitt 31 timmar i veckan (Skolverket 2015). I Sverige är det självklart att en del av dessa timmar ska spenderas utomhus, vilket även anges i Läroplan för förskolan:

Verksamheten ska ge utrymme för barnens egna planer, fantasi, kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö. (Lpfö 18 2018, s.7)

Utevistelse är en rutin i förskolans vardag och ofta förlagd till en bestämd tid. En undersökning av 100 förskolor i Stockholm visar att utevistelsen vanligtvis sker på förmiddagen (Söderström et al. 2004). Tiden för utevistelse är i snitt 3,6 timmar på våren eller hösten vid fint väder, respektive 2 timmar vid dåligt väder under samma årstid. Utflykter till andra miljöer än den egna förskolegården görs mer sällan, i snitt en gång i veckan (ibid). Många förskolor har på grund av låg personaltäthet begränsade möjligheter att besöka andra miljöer och förskolebarnen blir

därför i allt högre utsträckning hänvisade till den egna gården (Björklid 2005). För många barn blir därmed förskolegården den huvudsakliga utemiljön för lek och fysisk aktivitet i vardagen (Boverket 2015).

För att förskolegården i praktiken ska ge barnen goda möjligheter för lek och rörelse spelar miljöns fysiska kvaliteter en viktig roll. Gårdens storlek tillsammans med kvalitativa värden som innehåll, gestaltning och möjlighet till naturkontakt, har visat sig ha stor betydelse för hur barnens lek utvecklas (Mårtensson 2013). Utöver miljön påverkar pedagogerna barnens lek och användning av gården (Grahm et al. 1997). Pedagogerna har ett ansvar att medvetet använda och utforma den fysiska miljön för att locka barnen till lek och lärande. Däremot behöver de ha rimliga förutsättningar att genomföra det arbete som åvilar dem enligt läroplanen, där en bristfällig miljö kan begränsa verksamhetens möjlighet att uppfylla sitt uppdrag (Skolinspektionen 2012). Detta understryker vikten av att förskolors utemiljöer utformas med god kvalitet.

För att hantera den rådande konkurrensen om mark i städerna och behovet av välfungerande utemiljöer för barn testas olika lösningar för att integrera förskoleverksamheter och deras friyta med andra funktioner i staden (Boverket 2016). Ett exempel på en sådan lösning är förskolegårdar på tak som prövas av flera kommuner runt om i landet (Larsson & Vamborg 2017).

Ytterligare en lösning som är på frammarsch inom stadsplaneringen är olika varianter av samnyttjande (Backman & Andersson 2018; Jellinek et al. 2019; Boverket 2016). En form av samnyttjande är att låta allmänna parker utgöra hela eller delar av förskolans utomhusyta (Jellinek et al. 2019), där idén är samma yta ska fungera både som park för allmänheten och som friyta för förskolebarnen. Den här typen av lösning har fått ökat genomslag under de senaste åren och i tolv av landets kommuner finns det flera antagna detaljplaner som anger att förskolors friyta ska samnyttjas med allmänheten (Backman & Andersson 2018). I Göteborgs stad föreslås därtill samnyttjande i ett antal aktuella planprojekt, där förskolor hänvisas till närliggande allmänna platser som komplement till den egna gården (Lindell et al. 2021; Stadsbyggnadskontoret 2019 s.33).

Samnyttjande mellan förskolors utemiljö och allmän park må lösa ett problem inom rådande stadbyggnadsideal, men det saknas kunskap om vilka konsekvenserna blir för förskoleverksamheterna och de barn vars dagliga utevistelse sker i den här typen av miljöer. Kan en allmän park utgöra en god friyta för barn i förskolan? I dagsläget finns det få studier som har följt upp hur den här typen av lösning fungerar i praktiken, sett ur verksamheternas och förskolebarnens perspektiv. Det finns således ett behov av att analysera och utvärdera genomförda fall av samnyttjande för att lära av misstag och framgångar (Engström et al. 2019). Med detta som bakgrund avser arbetet att vara ett bidrag till att fylla denna kunskapslucka.

SYFTE, MÅL & FRÅGESTÄLLNINGAR

Arbetets syfte är att undersöka hur samnyttjande mellan förskolegård och allmän park fungerar i praktiken, sett ur ett barnperspektiv och ett verksamhetsperspektiv. Målet med arbetet är att sammanställa förskolors erfarenheter av att nyttja allmänna platser i anslutning till sin verksamhet som friyta och kartlägga hur utomhusytorna fungerar som lekmiljö för förskolebarnen.

Arbetet avser att diskutera följande frågeställningar:

- Vilka utmaningar och möjligheter finns det med en förskolegård som utgörs av en allmän park, sett ur verksamheternas perspektiv?
- Hur påverkas förskolebarnen, deras lek och aktivitetsnivå av att förskolegården utgörs av en allmän park?

MÅLGRUPP

Examensarbetet riktar sig till beslutsfattare, landskapsarkitekter, planerare och andra verksamma inom stadsplanering som är intresserade av barns utemiljöer i förskolan. Utöver detta riktar sig arbetet till pedagoger och mer specifikt till pedagogerna på de utvalda förskolorna som har uttryckt intresse av att få kartlagt hur de allmänna platserna fungerar som lekmiljö för barnen.

AVGRÄNSNING

I arbetet studeras allmänna platser som avses fungera både som friyta för förskolebarn och som park eller lekplats för allmänheten. Arbetet avgränsas emellertid till att studera samnyttjandet ur ett barnperspektiv och ur verksamheternas perspektiv, och mer specifikt hur lösningen fungerar för förskolebarnen och deras möjligheter till lek och fysisk aktivitet samt för pedagogerna i deras arbete med barnen. Andra perspektiv som också är viktiga för att förstå hur samnyttjandet fungerar i praktiken – däribland hur förvaltare och andra användare av parkerna upplever lösningen – belyses därmed inte i arbetet.

BARNPERSPEKTIV

I uppsatsen tillämpas ett barnperspektiv, vilket är viktigt att särskilja från barnets perspektiv. Barnets perspektiv är barns egna beskrivningar av upplevelser, känslor och tankar om världen och miljön de visas i. Ett barnperspektiv innebär istället att vuxna försöker förstå, tolka eller återge barnets perspektiv utifrån erfarenhet eller kunskap om barns beteenden eller behov (Sommer et al. 2010). Det hade varit önskvärt att också inkludera förskolebarnens egna upplevelser och tankar för att få en djupare förståelse, men detta behövde väljas bort på grund av begränsningar i tid.

TEORETISKT RAMVERK

Delar av arbetet och dess metodik, i form av metoden *behavior mapping*, utgår från teorier kring hur barn och deras aktiviteter påverkas av miljön som de befinner sig i.

BEHAVIOR SETTINGS & AFFORDANCES

Behavior settings kan förenklat beskrivas som platser vars egenskaper gör att de kan kategoriseras utifrån vilken typ av aktivitet som utspelar sig där över tid (Jansson et al. 2021). Barker (1968) var den första som definierade begreppet, där han under observationer av barn uppmärksammade att det nära sambandet mellan de fysiska komponenterna i omgivningen och barnens beteende. Enkelt uttryckt kommer en person som går in i en behavior setting uppleva en "press" att utföra den aktivitet som stämmer överens med den upplevda karaktären i en specifik miljö. Behavior settings är "aktiva" när en person befinner sig i dem men fortsätter att existera oberoende av den enskildes upplevelse av dem. När ingen befinner sig i en behavior setting är den "vilande" men fortsätter att erbjuda möjligheter för beteenden när en individ träder in miljön (Belanger & Coolen 2014). Ett exempel på behavior settings kopplat till barns utemiljöer är öppna ytor, sandlådor och lekutrustning (Cosco et al. 2010).

Teoretiskt nära relaterat till begreppet behavior settings är affordances (Heft 1988). En svensk översättning av affordances är *miljöerbjudanden*, vilket kommer användas härnäst i uppsatsen. Begreppet kan definieras som de fysiska möjligheter och begränsningar som en individ upplever när hen befinner sig i en specifik miljö (Heft 1997). Det handlar således om kopplingen mellan fysiska element i miljön och hur enskilda

individer uppfattar dem som användbara, i barns fall lekbara (Jansson et al. 2021). Dessa miljöerbjudanden, till exempel objekt eller händelser, definieras utifrån varje individs fysiska och psykiska förutsättningar. En horisontell yta som är placerad på en specifik höjd från marken i förhållande till en individs längd kommer uppfattas som "sittbar", vilket då är miljöerbjudandet (Heft 1988).

I förhållande till behavior settings kan miljöerbjudanden ses som komponenter eller resurser som skapar eller begränsar möjligheter till beteenden inom en behavior setting (Belanger & Coolen 2014). I en behavior setting i form av en öppen yta kan exempelvis variationer i markmaterialet eller löst material påverka vilka handlingar eller beteenden den specifika miljön frammanar, trots att båda har karaktären av en öppen yta. En hårdgjord asfaltsyta kan exempelvis vara mer "springbar" än en öppen yta med ett mjukare markmaterial (Cosco et al. 2010).

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT & METOD

För att besvara arbetets frågeställningar har arbetet genomförts i två delar, en litteraturstudie och en fallstudie av två förskolor.

LITTERATURSTUDIE

Syftet med litteraturstudien var sätta fallstudien i en teoretisk kontext och bidra till att besvara uppsatsens frågeställningar. De huvudsakliga målen med denna del av arbetet var att: 1) ringa in vilka faktorer som enligt forskningen är viktiga för att stödja barns lek och fysiska aktivitet på förskolegården och 2) kartlägga tidigare studier som har undersökt samnyttjande ur ett barnperspektiv och verksamhetsperspektiv. Litteratursökningen fokuserade främst på yngre barn. Eftersom det fanns begränsat med studier kring samnyttjande valde jag dock att göra en bredare sökning i denna del och fokuserade även på litteratur kring äldre barn (7-13 år) samt studier som har observerat hur besökare från allmänheten påverkar barn på förskolegårdar på kvartersmark.

Litteraturen valdes ut genom sökning via sökmotorerna Google Scholar och Primo, med olika kombinationer av nyckelord som barn, förskola, samnyttjande, park, lek, förskolegård, fysisk aktivitet, behavior settings, miljöerbjudanden och pedagogens roll. Även rekommendationer från min handledare och referenser i läst material har lett mig vidare i litteratursökningen.

FALLSTUDIE

Ett fall är ett fenomen av något slag som framträder i ett avgränsat sammanhang, där fallet alltså är fenomenet i sin kontext (Johansson 2000). Fallstudier innebär, som namnet antyder, studier av specifika fall. Den här typen av studier möjliggör för en djupdykning inom ett avgränsat ämne, vilket kan synliggöra företeelser som kanske annars inte kommit till ytan. I fallstudier ligger intresset i vad som försiggår i miljön men också i förklaringar till varför dessa händelser inträffar (Denscombe 2014). Eftersom fokus för arbetet var att undersöka ett visst fenomen, barns lek på samnyttjande förskolegårdar, sågs fallstudien som ett lämpligt tillvägagångssätt. När det gäller fallstudier kan studieobjekt väljas ut med en motivering till varför ett specifikt fall är lärorikt att studera (Johansson 2000). Motivet bakom val av fall kan exempelvis vara att fallet är unikt, kritiskt eller typiskt på så sätt att det representerar en kategori av fall (ibid).

Fallstudien inriktades mot två fall: Sjöhästens förskola i Malmö respektive förskolan Hagahuset i Göteborg. Den förstnämnda använder Lugnets park som friyta, medan Hagahusets förskola nyttjar lekplatsen Soldaten för sin utevistelse. Båda miljöerna är planlagda som allmän park, omgärdas av staket och ligger i direkt anslutning till verksamheterna.

Sjöhästens förskola valdes ut då den är en av få verksamma förskolor i landet där samnyttjande mellan allmän plats och verksamhetens friyta fanns med redan i planeringsstadiet. Genom att studera detta fall var målet att få kunskap kring hur samnyttjande fungerar när den allmänna parkmiljön medvetet har planerats och delvis utformats i syfte att

fungera som friyta för förskolan. Fallet valdes således för att det kan ses som unikt och för att jag tror att man kan dra lärdomar som kan appliceras i kommande planering och utformning av samnyttjande förskolegårdar.

Förskolan Hagahuset använder istället en allmän plats som inte är planerad eller avsedd att användas som friyta för förskolebarn. Denna typ av samnyttjande är, baserat på yrkeserfarenhet från Göteborgs stad, mer vanligt förekommande. Samnyttjande av detta slag kan exempelvis vara ett resultat av att verksamheterna successivt ianspråkar parkytor utanför sin dedikerade kvartersmark i takt med att verksamheten utökas med fler barn eller när dedikerade ytor upplevs otillräckliga. Förskolan valdes för att den kan ses som typisk, då den representerar en kategori av fall i form av oplanerat samnyttjande.

Då jag var intresserad av specifikt dessa två förskolor kontaktade jag dem direkt via mejl och båda svarade ja till att delta som studieobjekt. Inga andra förskolor kontaktades eller valdes bort. Innan observationer och platsbesök på respektive förskola skickades ett informationsbrev till föräldrarna ut (se bilaga 1).

Tre olika metoder har använts inom fallstudien: platsanalys, observationer och intervjuer med pedagoger på förskolorna. Metoderna valdes för att komplettera varandra men också för att hitta mönster som kunde bekräftas av den information de olika metoderna bidrog med. Genom att använda flera olika datainsamlingsmetoder, som därefter vägs samman, ger ofta en fylligare bild av frågan om undersöks (Patel & Davidson 2019).

PLATSANALYS

Vid de första platsbesöken på respektive förskola analyserades Soldatens lekplats och Lugnets parks fysiska kvaliteter. Målet med denna del av arbetet var att få en förståelse för miljöernas utformning och deras förutsättningar att främja lek och fysisk aktivitet. Platsanalysen genomfördes genom en kartläggning av utomhusytornas *behavior settings* och genom en bedömning av ytornas lekpotential med hjälp av verktyget OPEC, *Outdoor Play Environment Categories*.

Inventering av behavior settings

Den 14 oktober och 5 november genomfördes inventering av utemiljöernas behavior settings som antecknades på en plan över respektive yta. Den här typen av inventering är en del av metoden behavior mapping; en metod som utgår ifrån teorierna kring behavior settings och affordances (Cosco et al. 2010). Behavior mapping är i huvudsak en metod för observation och beskrivs därför mer ingående under avsnittet *strukturerad observation* på sida 8. Metoden innefattar däremot också en form av inventering där utomhusytan som studeras först delas in i olika behavior settings utifrån platsens fysiska förutsättningar. Dessa platser kan definieras utifrån naturliga rumsligheter eller skillnader i markmaterial som delar upp utomhusytan i olika fysiska komponenter, exempelvis gränsen för ett lekhus eller kanten på en gångväg (Cosco et al. 2010).

Som stöd för att identifiera olika behavior settings användes den kunskap som inhämtats under arbetets litteraturstudie kring platser som stöttar barns lek och fysiska aktivitet. Vid inventeringstillfället på Soldatens lekplats var det barn ute, vilket också var ett stöd i karteringen.

Underlagskartor över Soldatens lekplats och Lugnets park togs fram med hjälp av programvaran AutoCAD utifrån underlag tillhandahållet av Stadsbyggnadskontoret i Malmö respektive Göteborgs stad innan platsbesöken.

Analys genom OPEC

Vid platsbesök den 14 oktober och 5 november genomfördes också en bedömning av lekplatsens och parkens lekpotential med hjälp av verktyget OPEC. Verktyget är framtaget utifrån forskning kring barns lek på förskolegårdar och kan användas för att värdera utemiljöers potential att främja lek och fysisk aktivitet (Mårtensson 2013).

Utgångspunkten är att tre olika miljödimensioner är särskilt viktiga för att hälsofrämjande lek ska utvecklas på en förskolegård (Mårtensson 2013). Den första dimensionen – *utomhusarean* (A) – är ett mått på den yta som barnen har tillgång till vid sin utomhusvistelse. En stor yta ger barnen en upplevelse av att det finns mycket att utforska och ger möjligheter till överblickbarhet som är viktigt för att främja mer fartfyllda lekar. Den andra dimensionen – *andel yta med buskar, träd eller kuperad terräng* (B) – är ett mått på hur stor del av utomhusytan som utgörs av områden med växtlighet eller naturmarkskaraktär, exklusive ytor med gräs. Naturkaraktär på förskolegården bidrar till att skapa en mångfald av handlingsmöjligheter som bidrar till att främja leken. Den sista dimensionen – *integration mellan öppna ytor, lekytor och vegetation* (C) – rör gårdens utformning och är ett mått på hur ytor för lek, växtlighet och mer öppna områden förhåller sig till varandra. En gård

med en variation av lekytor placerade i en bra mix med öppna ytor och vegetation bidrar till att skapa flexibla leksammanhang som ger varje barn chans att vara med och påverka lekförloppet (Mårtensson 2013). Följande riktvärden används vid bedömningen:

A: Utomhusarea

1 poäng: <1200 m ²		1 poäng: <2000 m ²
2 poäng: 1200 till 3000 m ²	<i>Alternativt</i>	2 poäng: 2000 till 6000 m ²
3 poäng: >3000 m ²		3 poäng: >6000 m ²

B: Andel yta med buskar, träd eller kuperad terräng

- 1 poäng: lite/icke existerande
- 2 poäng: <hälften
- 3 poäng: ≥hälften

C: Integration mellan vegetation, öppna ytor och lekytor

- 1 poäng: ingen integration. Den mesta vegetationen är utmed kanterna eller torftig vegetation invid lekytor.
- 2 poäng: en av följande
 - a) det finns träd eller buskar intill lekytor
 - b) öppna ytor ligger mellan lekytor och inte i separata delar av miljön.

Utöver bedömning på plats beräknades area samt andelen vegetation och kuperad terräng för respektive utomhusyta utifrån kartunderlag i Auto CAD. Intryck från platsbesöken och beräkningar vägdes därefter samman till en värdering av de tre miljödimensionerna, där respektive dimension graderades med ett till tre poäng. Samtliga poäng adderades och delades därefter med tre för att få fram ett OPEC-värde för respektive utomhusyta (Mårtensson 2013). Vid värdering av ytornas area användes det högre intervallet som utgångspunkt då tidigare forskning pekar på att gårdar med en yta över 6000 kvm har särskilt goda förutsättningar att stödja barns fysiska aktivitet och lek (Jansson et al. 2021).

OBSERVATION

Att vara på plats och samla in information kring hur barnen integrerar med den fysiska miljön och andra besökare bedömdes vara en viktig del i att undersöka hur Lugnets park och Soldatens lekplatsen fungerar som friyta i praktiken och därmed också för att besvara uppsatsens frågeställningar. En lämplig metod för detta är observation, vilket innebär att forskaren betraktar och samlar in information kring händelser, människor eller beteende i en specifik miljö samtidigt som de inträffar. Metoden är framförallt användbar när syftet med undersökningen är att få information inom områden som berör beteenden och skeden i naturliga situationer (Patel & Davidson 2019). Barnens lek och fysiska aktivitet i de två fallen studerades genom en strukturerad form av observation och en ostrukturerad form.

Strukturerad observation

En strukturerad observation innebär en observation av beteenden och en registrering av dessa utifrån ett antal förutbestämda kriterier. Dessa kriterier kommer ofta till uttryck i någon form av observationsschema, vars syfte är att säkerställa att deltagarnas beteende registreras på ett systematiskt och enhetligt sätt (Bryman 2016). I arbetet togs en form av observationsschema fram med stöd av metoden behavior mapping (Cosco et al. 2010). Metoden innebär att man observerar och registrerar deltagarnas placering och fysiska aktivitetsnivå samtidigt. Mer konkret delas området in i olika delar, motsvarande behavior settings, som därefter observeras systematiskt. Resultatet hjälper forskaren att förstå hur den byggda miljön används och främjar olika typer av aktiviteter hos barn (ibid).

En del av metoden innebär alltså observation av barnens aktivitetsnivå. Det finns flera olika verktyg framtagna för detta som kan användas som en del av behavior mapping, däribland CARS (Puhl et al. 1990) och SOPLAY (McKenzie et al. 2000). I arbetet har CARS, *Children's Activity Rating Scale*, använts då denna har utvärderats i förhållande till små barns aktivitetsnivå (DuRant et al. 1993). Enligt Puhl och medförfattare (1990) mäter CARS fem olika intensitetsnivåer av fysisk aktivitet:

- 1) **Stationärt utan rörelse** - barnet är stilla.
- 2) **Stationärt med rörelse** - barnet är stilla men rör armar, ben eller bål.
- 3) **Långsam förflyttning** - barnet rör sig långsamt, t ex strosar runt.
- 4) **Medelintensiv förflyttning** - barnet rör sig, t ex snabb gång.
- 5) **Snabb förflyttning** - barnet rör sig med hög intensitet, t ex löpning.

För att också få en uppfattning om barnens lek i miljöerna kompletterades observationsprotokollet med en kolumn där lekaktiviteter för respektive barn noterades, utöver information om kön och fysisk aktivitetsnivå enligt CARS (se bilaga 2). Lekaktiviteterna registrerades utifrån Loebach och Cox (2020) nio lekkategorier: *motorisk lek, utforskande lek, fantasilek, regellek, lek med naturliga element, uttrycksfull lek, återhämtande lek, digital lek* och *icke-lek* (se sidor 14-15 för beskrivning). Om än en förenkling av verkligheten kan den här typen av kategorisering användas vid observationsstudier av barn för att kartlägga och beskriva utomhusleken på ett tillförlitligt sätt (Loebach & Cox 2020). Som komplement till lekkategorierna gjorde jag även en anteckning över vad respektive barn lekte eller gjorde vid observationstidpunkten. Om ett barn exempelvis observerades balansera på en trästock så noterades detta som *m=motorisk lek* i protokollet samtidigt som jag specificerade lekaktiviteten i text: *balansgång stock*.

Innan observationstillfällena skrevs protokoll ut på papper tillsammans med planer över lekplatsens och parkens behavior settings. I Lugnets park delades ytan också upp i ett antal observationszoner, vilka innefattade flera behavior settings. Anledningen till detta var parken innehöll flera små objekt och platser spridda i ett öppet landskap snarare än tydligt avgränsade ytor. Det bedömdes därför svårt att systematiskt observera respektive behavior setting för sig. På respektive plan markerades också en runda ut som jag skulle följa under observationerna.

Väl på plats promenerade jag den förutbestämda rundan i långsamt tempo och skannade systematiskt av respektive observationsområde eller behavior setting med blicken. Så fort ett barn dök upp i synfältet

noterades dess placering på de utskrivna planerna med en punkt och en siffra samtidigt som information om kön, aktivitetsnivå och lekaktivitet antecknades i observationsprotokollet. Varje runda tog cirka 15 minuter och mellan varje omgång tog jag en kort paus för att sammanställa anteckningarna och göra mig redo för en ny runda. För varje ny omgång togs ett nytt protokoll och plan fram.

Totalt genomfördes strukturerade observationer under tre halvdagar på respektive förskola. I Lugnets park genomfördes observationer mellan den 19 och 20 oktober. Vid dessa tillfällen befann sig mellan 15 och 29 av förskolans barn i parken, i åldrarna ett till fem år. Vid de aktuella tillfällena befann sig en annan förskola i parken och enstaka besökare från allmänheten. På Soldaten genomfördes observationer istället den 12, 18 och 19 november och vid dessa tillfällen befann sig mellan 29 och 37 av förskolans barn på lekplatsen, i åldrarna två till fem år. Vid de aktuella tillfällena befann sig inga utomstående besökare på lekplatsen.

På båda förskolorna genomfördes totalt tio observationsrundor respektive, vilket resulterade i tio separata planer med tillhörande protokoll. Underlaget digitaliserades i Word och InDesign, varpå materialet sammanställdes och analyserades i Excel. I InDesign lades varje observationsrunda in på en plan över respektive utemiljö, där varje barn prickades in med en av de fem aktivitetsnivåer utifrån informationen i observationsprotokollet. Data från protokollen fördes därefter över till Excel där tre olika tabeller skapades; en över den observerade aktivitetsnivån, en över barnens aktiviteter utifrån lekkategorierna och en tredje över barnens användning av platsernas behavior settings. Varje observationstillfälle sammanställdes alltså i

tre tabeller och en plan (se bilaga 4 och 5). Materialet från respektive förskola lades sedan ihop till ett samlat resultat. För respektive lekkategori gjordes också en sammanställning av barnens aktiviteter som noterades i kolumnen *Anteckning lekaktivitet*. Utvalda delar av detta material presenteras som text i resultatavsnittet.

Ostrukturerad observation

Eftersom den strukturerade observationen enbart kartlägger vissa förutbestämda aspekter finns det en risk att beteenden eller händelser som är intressanta för arbetets frågeställning missas. Av den anledningen genomfördes också en ostrukturerad form av observation på respektive förskola. I en ostrukturerad observation används inget protokoll utan syftet är istället att notera hur deltagarna i en miljö beter sig och ge en narrativt hållen beskrivning av dessa beteenden och situationer (Bryman 2016). Den här typen av observationer utförs alltså ofta i ett mer utforskande syfte för att med ett öppet sinne inhämta så mycket information som möjligt kring en viss situation (Patel & Davidson 2019). Målet med denna del av arbetet var samla intryck kring hur barnen lekte och använde parken och lekplatsen mer generellt, men också notera om och hur barnens lek och användning av ytor påverkades av utomstående besökare.

Ostrukturerade observationer genomfördes under en förmiddag och en eftermiddag på respektive förskola. I Lugnets park genomfördes observationer den 22 oktober mellan klockan 09.20 och 10.30 respektive klockan 15.25 och 16.45. Vid de aktuella tillfällena befann sig mellan tio och 60 av förskolans barn i parken, i åldrarna ett till fem år. På Soldatens

lekplats genomfördes istället observationer den 8 oktober mellan klockan 08.30 och 10.05 samt därefter mellan klockan 15.00 och 16.40. Under dagen befann sig mellan 25 och 40 av förskolans barn ute på lekplatsen, i åldrarna två till fem år.

Intryck och händelser under dagarna antecknades för hand i en anteckningsbok. Under observationstillfällena försökte jag inte delta i barnens lek och aktivitet i någon större utsträckning. Vid några tillfällen fick jag direkta frågor från nyfikna barn som jag svarade på men försökte inte dras med i något längre samtal. Däremot var barnen och pedagogerna införstådda med att jag var där i syfte att observera. Jag intog således rollen av en icke-deltagande observatör som är känd för deltagarna i studien (Patel & Davidson 2019).

Efter observationerna digitaliserades anteckningarna i Word. Analysen av materialet innebar att jag läste igenom anteckningarna flera gånger och strök under de delar som var mest intressanta i förhållande till arbetets frågeställningar. Därefter grupperade jag de utvalda textavsnitten i olika kategorier i en struktur som liknar de teman som framkom vid analysen av intervjuerna: *Rutiner*, *Lek i parken* och *Samspel med andra besökare*. Detta för att de skulle bli enklare att jämföra resultatet från observationerna med resultatet från intervjuerna. Anteckningarna som berörde barnens lek tolkades och grupperades däröver in Loebach och Cox (2020) nio lekkategorier likt resultaten från de strukturerade observationerna för att det skulle vara enkelt att jämföra resultaten från de två observationerna med varandra.

INTERVJUER MED PEDAGOGER

Eftersom det inte var möjligt att observera barnens lek under en längre period inom ramen för arbetet sågs pedagogernas erfarenheter vara ett värdefullt komplement för att förstå hur Lugnets park och Soldatens lekplats fungerar för barnens lek under alla tider på året. Pedagogerna kunde också bidra med kunskap kring hur samnyttjandet fungerar för verksamheten, vilket hade varit svårare att undersöka genom platsbesök eller observationer. Utifrån detta sågs intervjuer med pedagogerna utgöra en viktig informationskälla för att besvara arbetets frågeställningar. Två pedagoger på respektive förskolor intervjuades genom en semi-strukturerad form av intervju. Den här typen av intervju innebär att intervjuaren har förberett ett antal frågor i förhand, men till skillnad från en strukturerad intervju har intervjuaren större möjlighet att anpassa följdfrågor baserat på svar från den som intervjuas (Bryman 2016).

Intervjuer med pedagoger på Sjöhästens förskola genomfördes den 18 respektive 20 oktober. Två veckor senare, den 4 och 5 november, hölls intervjuer med två pedagoger på Hagahusets förskola. Cirka en vecka innan respektive intervjutillfälle skickade jag ut intervjufrågorna till pedagogerna (se bilaga 3).

Intervjuerna genomfördes inomhus i lokaler tillhörande förskolorna och pågick i snitt 45 minuter. Samtalen skedde individuellt för att få en så bred bild som möjligt och för att pedagogerna skulle få möjlighet att svara på frågorna utan att påverkas av varandra. Gruppintervjuer kan annars leda till att de mest framträdande personerna styr vad som sägs (Patel & Davidson 2019). Intervjuerna spelades in med hjälp av mobiltelefon. Under intervjuerna utgick jag från intervjuguiden och ställde följdfrågor

vid behov. Som komplement till guiden användes planer över Lugnets park och Soldatens lekplats som underlag, där pedagogerna fick peka ut var olika lekaktiviteter skedde och vilka delar av ytorna som användes mest.

Ljudinspelningarna från respektive intervju transkriberades och analyserades därefter genom tematisk analys, vilket är en metod för att identifiera och analysera mönster inom olika kvalitativa data genom att organisera och beskriva informationen detaljerat. Analysen gjordes med en induktiv ansats där insamlade data kodades utifrån intervjuernas innehåll och inte utifrån en förutbestämd teori (Braun & Clarke 2006). Som utgångspunkt använde jag den process som Braun och Clarke (2006) beskriver, där materialet bearbetas och sammanställs genom sex steg.

Jag valde att genomföra en tematisk analys för respektive förskola. Som ett första steg läste jag igenom det transkriberade materialet från intervjuerna flera gånger för att få en fördjupad förståelse. Delar som inte hade relevans för arbetets syfte ströks i detta skede men i övrigt analyserades allt material. I nästa steg kopierades materialet över till ett annat dokument där jag metodiskt gick igenom hela dataunderlaget och kodade textavsnitten. När detta var klart samlade jag citat med liknande koder i grupper genom att flytta runt texten i dokumentet, där varje grupp initialt bildade ett tema. Jag läste därefter igenom textavsnitten under varje tema för att se att all text som sorterats in under den aktuella gruppen passade in. Om inte bröts textavsnittet ut och sorterades in under ett nytt tema eller så omprövades temat. Som stöd gjordes även en

tankekarta i Google Flowchart för att få överblick och kunna strukturera om teman och grupper. Nedan ges ett exempel på hur det transkriberade materialet kodades och grupperades in i ett tema:

...det är ju också relaterat till det med A, B, och C-tid som vi jobbar utefter. Alltså A-tid, så är du med barnen, sen B-tid, då har du ett annat ansvar att ta emot samtal och hålla koll.

Textutdraget fick koden *ansvarsfördelning* och grupperades tillsammans med andra citat som berörde förskolans arbetssätt med A-, B, och C-tid under undertemat *System med personal i olika roller* och huvudtemat *Rutiner och arbetssätt*. Från början hade jag ett stort antal kategorier men genom att sortera om och ompröva olika textavsnitt flera gånger landade jag till sist i tre huvudteman för respektive förskola och ett antal underteman (se bild 1 och 2). När jag var nöjd med analysen valde jag ut ett eller ett par citat från intervjuerna som representerade varje tema på ett tydligt sätt.

BILD 1
Resultatet av den tematiska analysen av intervjuerna med pedagogerna på Sjöhästens förskola

BILD 2
Resultatet av den tematiska analysen av intervjuerna med pedagogerna på Hagahusetts förskola

DEL I

LITTERATURSTUDIE

Detta kapitel utgörs av två avsnitt som syftar till att sätta fallstudien i en teoretisk kontext och undersöka arbetets frågeställningar utifrån tidigare studier. Det första avsnittet behandlar barns lek och undersöker vilka rumsliga faktorer som är viktiga för att stödja lek och fysisk aktivitet på förskolegården. Avsnittet redogör också för pedagogens roll för leken på gården. Det andra avsnittet undersöker samnyttjande. Först beskrivs samnyttjande ur ett planeringsperspektiv i syfte att ge en bakgrund till ämnet, följt av en del där samnyttjande studeras ur ett barnperspektiv och verksamhetsperspektiv i syfte att bidra till att besvara arbetets frågeställningar. Kapitlet avslutas med en kort sammanfattning.

DEL II

FALLSTUDIE

DEL III

DISKUSSION

BARN S LEK OCH FYSISKA AKTIVITET PÅ FÖRSKOLEGÅRDEN

Forskning visar att skol- och förskolegårdar är platser som har potential att bidra med många viktiga funktioner för barn, där några av de mest centrala är socialt liv, fysisk aktivitet, lärande, naturkontakt, återhämtning och fri lek (Jansson et al. 2021). Förskolegården kan, om den är utformad på ett välfungerande sätt, stödja och främja lek (Mårtensson 2013) och högre nivåer av fysisk aktivitet hos barn (Boldemann et al. 2011; Boldemann et al. 2006).

Lek utgör en central del av barndomen för barn och spelar en avgörande roll för barns fysiska, kognitiva och emotionella utveckling (Isenberg & Quisenberry 2002). Lek är en naturlig process som är lustdriven, där barn betraktar och utforskar sin omvärld genom en kombination av fantasi och verklighet. Leken hjälper barnen att få en förståelse för sina egna tankar, att utveckla en känsla för sin fysiska omgivning och sitt eget jag (Saracho & Spodek 1998).

Utomhusleken karaktäriseras av upptåg och förändringar, där barnen snabbt kan växla mellan olika roller och teman (Mårtensson 2005). Mårtensson (2004) använder begreppet vidlyftig lek för att beskriva lekförlopp där barn på ett naturligt sätt växlar mellan lugnare sekvenser av social samvaro och sekvenser med intensiv fysisk aktivitet. Lekförlopp likt dessa tycks vara förknippade med starkt välbefinnande hos barn (Mårtensson 2004).

Lek kan också delas in i olika kategorier beroende på dess karaktär (Frost et al. 2012; Loebach & Cox 2020). Motorisk lek innefattar aktiviteter som primärt är fysiska, där barn testar sina kroppar och fysiska förmågor

genom att röra sig. Detta kan omfatta aktiviteter som att springa, klättra, snurra, gunga och balansera. Loebach och Cox (2020) beskriver vidare utforskande lek som aktiviteter där barn utforskar eller manipulerar objekt eller element i den fysiska omgivningen. Det kan exempelvis handla om aktiviteter där barn gräver, känner på eller skapar saker med lera, sand, pinnar eller andra material i miljön. Fantasilek innefattar istället lekaktiviteter där barn använder sin fantasi på olika sätt. Detta kan exempelvis vara lekar där barn låtsas att objekt är något annat än vad det är eller aktiviteter där barn utforskar vardagliga situationer som att leka affär eller mamma-pappa-barn (Loebach & Cox 2020).

Enligt Loebach och Cox (2020) omfattar regellek istället aktiviteter där två eller flera barn kommer överens om ett antal regler som leken ska utgå ifrån. Detta kan exempelvis vara lekar som kurragömma, jage eller fotboll. Lek med naturliga element omfattar å andra sidan aktiviteter där barn utforskar eller fokuserar sin uppmärksamhet på levande ting i omgivningen så som växter eller djur. Det kan exempelvis handla om lekar där barn fångar insekter för att observera dem, plockar bär eller känner på vegetation (Loebach & Cox 2020).

Uttrycksfull lek omfattar istället lekaktiviteter där barn uttrycker sig på olika sätt genom teckning, dans, sång eller tal. Det kan handla om att barnet uppträder för någon, sjunger för sig själv eller pratar med ett annat barn eller vuxen, där huvudsyftet är konversationen som sådan. Digital lek innefattar vidare aktiviteter där barn använder eller utforskar digital utrustning eller spel (ibid). Loebach och Cox (2020) beskriver vidare återhämtande lek som aktiviteter där barn på olika sätt vilar

eller medvetet drar sig tillbaka från pågående lek. Det kan exempelvis handla om situationer när barn hämtar andan på en bänk eller iakttar andras lek från håll. I kategorin icke-lek hamnar istället aktiviteter som kan observeras hos barn men som inte kan klassas som lek. Det kan exempelvis handla om situationer när barn är ledsna, bråkar med andra barn eller äter mellanmål (Loebach & Cox 2020).

RUMSLIGA KVALITETER

Det sägs att barn leker överallt, men riktigt så är det inte. Miljön erbjuder barn olika möjligheter, vilka påverkar barnens lust till olika aktiviteter (Kytta 2004). Miljöns fysiska förutsättningar har stor betydelse för hur leken utvecklas (Norén-Björn 2016b), där forskning visar att det främst är kvalitativa värden, såsom miljöns innehåll, gestaltning och möjlighet till naturkontakt, som påverkar barnens lust till lek och aktivitet (Mårtensson 2013). För att kunna rymma dessa kvalitativa värden är dock ytmåttet på gården av avgörande betydelse (Jansson et al. 2021). Förutsättningar för en bra förskolegård för lek och aktivitet handlar alltså både om gårdens faktiska storlek i kvadratmeter och om de kvaliteter som ytan innehåller. Gårdens förvaltning är vidare viktigt för att kvaliteten ska uppnås över tid (Jansson et al. 2021).

STORLEK

Forskning visar att alltför små ytor begränsar leken och minskar barns möjlighet till naturkontakt. En gård med begränsad yta riskerar att utsättas för slitage, vilket gör det svårt att bibehålla gårdens växtlighet (Jansson et al. 2021). I en undersökning av sju skolgårdar fastslår Kylin

och Fridell (2021) att tillräcklig yta är en viktig faktor för att vegetation ska stå emot slitage och i förlängning kunna erbjuda lekvärden (Kylin & Fridell 2021). Utöver slitage riskerar små ytor skapa problem med trängsel på gården, vilket kan påverka barn negativt (Jansson et al. 2021). Hög densitet, det vill säga många barn per kvadratmeter, gör att det blir trångt och har i en studie kopplats till två negativa beteenden hos barn; det ena att barnen drar sig undan från leken, det andra att barnen aggressivt tar ledarskapet i leken (Herrington & Lesmeister 2006).

Ytan är också viktig för barns möjligheter till fartfylld lek. Flera artiklar visar ett samband mellan en större yta och högre nivåer av fysisk aktivitet hos förskolebarn (Boldemann et al. 2011; Boldemann et al. 2006; Cardon et al. 2008). I en svensk studie visade Boldemann och medförfattare (2006) att barn på en förskolegård vars yta var större än 6000 kvm – och som också innehöll kuperad terräng och vegetation – hade markant högre nivåer av fysisk aktivitet än barn på förskolegårdar med mindre yta (Boldemann et al. 2006).

I en litteraturstudie av ett större antal artiklar om skolgårdar och deras ytor och kvaliteter, fastslår Jansson och medförfattare (2021) att det saknas tillräckligt med stöd i forskning för att definiera ett minsta mått som krävs för en god förskolegård. Däremot tycks gårdar över 6000 kvm ha goda förutsättningar att innehålla de kvaliteter som är viktiga för att stödja barns fysiska aktivitet, lek, återhämtning, lärande och sociala liv (Jansson et al. 2021). Vidare resonerar Jansson och medförfattare (2021) att ett minimimått om 40 kvm per barn kan vara rimligt att utgå ifrån vid planering av förskolegårdar.

INNEHÅLL OCH GESTALTNING

En god förskolegård bör innehålla många och varierade typer av platser, behavior settings, som skapar möjligheter för många olika aktiviteter (Herrington & Lesmeister 2006; Grahn et al. 1997; Cosco 2006). Att det finns flera olika rum i miljön, där olika typer av lekaktiviteter kan ske parallellt, är en förutsättning för att olika grupper av barn ska kunna leka ostört (Norén-Björn 2016a). I en miljö som saknar rumsindelning riskerar en lek att dra uppmärksamhet till sig och då uppstår inte den ostördhet som är en förutsättning för att lek ska kunna utvecklas och fördjupas (Norén-Björn 2016b).

Att det finns avskilda platser på förskolegården har visat sig vara helt nödvändigt för barns psykologiska välmående. Lugna platser gör det möjligt för barn att dra sig undan från leken och ger mer introverta barn möjlighet till reflektion (Olds 1989). Särskilt betydelsefulla är barns hemliga platser, vilka kan vara avskilda utrymmen med begränsad insyn där barnen kan leka utan uppsikt av vuxna (Moser & Martinsen 2010).

Barns behov av att ha en egen plats är stark och har i flera studier kopplats samman med kojbygge. Behovet att skapa en egen plats tycks finnas hos barn på många platser i världen, där studier från USA, Väst Indien, England och Sverige visar att kojbygge är en vanlig och populär lekaktivitet hos barn (Hart 1979; Kylin 2003; Sobel 1993). Kylin (2003) menar att det finns vissa kvaliteter i den fysiska miljön som är viktiga för att främja barns kojbyggande. För det första bör det finnas utrymmen i miljön som erbjuder rumslighet och som är gömda eller har begränsad insyn. För det andra är tillgången på material viktigt, där olika typer av vegetation och lösa material tycks främja kojbyggande (Hart 1979; Kylin 2003; Fjørtoft & Sageie 2000).

Miljöer med buskage och annan naturlig vegetation är behavior settings som kan främja barns lek, både i form av utforskande lekar och fantasilek. I Kylins (2003) studie var den vanligaste formen av koja den som skapades i och av större buskage, där kojorna ofta kunde vara så enkel som en naturlig rumslighet i ett buskage. Kojorna användes av barnen för att vara ensamma och för lekar tillsammans med andra barn, såsom affär och mamma-pappa-barn, samt för aktiviteter som förknippades med själva processen att bygga och omforma kojorna (Kylin 2003). Särskilt intressanta är miljöer med lövfällande buskage eller täta flerskiktade buskage med många olika växtarter. I en studie såg Fjørtoft och Sageie (2000) att platser med den här typen av växtlighet användes flitigt av barn för att bygga kojor och skydd och för fantasilekar som att leka hus (Fjørtoft & Sageie 2000). Tillgången till lösa material, i kombination med det skydd lummiga buskage bidrar med, verkar vara det som lockar barnen till långvariga lekar inne i grönskan (Mårtensson 2004).

Utöver mer platsbunden lek, som kojbyggande och återhämtande lek, kan buskage och naturlig vegetation främja leksammanhang av mer fartfylld karaktär på förskolegården. Skyddet som grönskan bidrar med ger förutsättningar för att kunna jaga och jagas, gömma sig och titta fram (Norén-Björn 2016a). Buskage kan fungera som avdelare som gör det möjligt för barn att komma undan det springande som känns för intensivt, för att sedan plötsligt dyka upp igen på en annan plats. På detta sätt kan spänningen i leken bibehållas (Mårtensson 2004).

Tillgång till buskage och andra naturliga inslag på förskolegården, som sand och andra lösa material, har vidare visat sig leda till mer långvariga och kreativa lekar (Kuh et al. 2013) och lockar barn till fler fantasilekar

än förskolegårdar som saknar liknande element (Cloward Drown & Christensen 2014). Även naturlika objekt som stora stenblock eller stenhögar är element som är en tillgång i lekmiljön då dessa kan omvandlas till det som leken kräver och kan därigenom locka barn till olika fantasilekar (Norén-Björn, 2016b). Naturlika inslag kan således påverka barns lek positivt, vilket tros bero på att den här typen av element kan erbjuda fler miljöerbjudanden än traditionella ytor (Kuh et al. 2013).

Trots att miljöer med buskage och andra naturlika inslag är viktiga för barns lek på förskolegården kan platser med traditionell lekutrustning fylla en viktig funktion på gården. Fast utrustning för lek, som klätterställningar och rutschkanor, har enligt flera studier en positiv inverkan på förskolebarns fysiska aktivitet (Clevenger et al. 2020). Fasta lekredskap innebär miljöerbjudanden som kan lockar barnen till att klättra, hoppa och balansera (Lerstrup & Konijnendijk van den Bosch 2017) och har visat sig locka barn till motorisk lek, såväl som fantasilek (Maxwell et al. 2008). Däremot behöver den fasta lekutrustningen vara utformad på ett särskilt sätt för att främja lek med fantasiinslag. I en amerikansk observationsstudie av barns lek identifierar Maxwell och medförfattare (2008) att slutna rum på lekutrustning, som lekhus, lockade barnen till fantasilek och specifikt socio-dramatisk lek¹. Små avskilda rum med plats för två eller tre barn skapar goda förutsättningar för barn att leka avskilt och interagera socialt med varandra, vilka båda är förutsättningar för socio-dramatisk lek (Maxwell et al. 2008).

¹ Socio-dramatisk lek kan beskrivas som en typ av fantasilek där barn leker tillsammans och prövar olika situationer i vardagen eller roller som vuxna, t ex leka hus eller mamma-pappa-barn, gå och handla, laga mat (Loebach & Cox 2020)

Gungor är ett annat exempel på ett mer traditionellt lekredskap som är intressant för många barn på förskolegården (Mårtensson 2004; Grahn et al. 1997). Gungan har en tydlig funktion som barn söker upp där den finns och den är generellt förknippad med både fysisk rörelse och social interaktion barn emellan: *"Gungandet ger fart och fläkt både fysiskt och socialt på ett sätt som gör att rörelse, samtalsämne och lektema blir interrelaterade med varandra"*. (Mårtensson 2004, s.127). Gungor och andra rörliga lekredskap innebär miljöerbjudanden som ger barn möjlighet att svinga sig, gunga och snurra (Lerstrup & Konijnendijk van den Bosch 2017). Hur långa kedjor gungorna har och om det finns plats för mer än ett barn är dock viktiga faktorer som påverkar hur intressanta situationer som gungorna kan locka fram hos barnen. Likaså har gungornas placering en betydelse för vilken typ av lekförlopp som kan utvecklas (Mårtensson, 2004).

En annan plats som är intressant för barn på gården är sandlådan (Mårtensson 2005). Det tycks finnas en generell fascination inför lek med sand, jord och vatten hos barn (Mårtensson 2004). Sandlådan är främst förknippad med mer stillsamma aktiviteter och här leker barn både själva och tillsammans med andra. I sin enkelhet kan sandlådan erbjuda många olika möjligheter enbart kopplade till sandens egenskaper (Wood 1993; Grahn et al. 1997). Barnen kan känna och ta på sanden, låta den rinna mellan fingrarna och forma den i olika utforskande lekar. Utifrån de former barnen skapar kan olika fantasilekar utvecklas (Grahn et al. 1997). Om sanden är blöt eller frusen kan platsen blir extra intressant och locka till fler lekar (Mårtensson 2004). Likaså om det finns andra lösa föremål i sandlådan, som pinnar och löv, som kan användas som en del i skapandeprocessen (Grahn et al. 1997). Lösa element i sandlådan

eller inslag av vatten kan ses som miljöerbjudanden som bidrar med ytterligare lekmöjligheter kopplat till sandlådan som plats.

Gångvägar är behavior settings som är förknippad med barns rörelse på förskolegården (Cosco 2006). Gångvägar, om rätt utformade, kan locka barn till att upptäcka olika delar av miljön och styra deras rörelse över förskolegården (Herrington & Lesmeister 2006). Gångvägens utformning är däremot av betydelse, där slingrande och hårdgjorda vägar har visat sig locka barn till fler fartfyllda lekar. Detta kan bero på att dessa är lättare att springa eller cykla på (Cosco et al. 2010).

Även öppna ytor är miljöer som generellt verkar locka barn till mer fartfyllda lekar på förskolegården. I en artikelsammanställning identifierar Clevenger och medförfattare (2020) att de högsta nivåerna av fysisk aktivitet hos förskolebarn återfinns på öppna ytor på gården, vilket enligt författarna kan bero på att den här typen av miljöer ger plats för springlekar (Clevenger et al. 2020).

Vidare kan behavior settings som sluttande partier med kullar locka till rörelse hos barn. En dansk studie av förskolebarns utomhusvistelse visar att miljöer med varierad topografi var populära platser för lek. Den varierande topografin innebar miljöerbjudanden som lockade barnen till att kana, rulla och klättra (Lerstrup & Konijnendijk van den Bosch 2017). Att tillsammans kana och rulla ner för en brant tycks vara lustfyllt för många barn och kan också främja social interaktion barn emellan. I en brant backe kan barnen behöva kämpa tillsammans för att ta sig upp och får då tillfälle att hjälpa varandra genom att dra och putta på (Mårtensson 2004).

Utöver en variation av olika platser och funktioner är även samspelet mellan olika behavior settings av avgörande betydelse för leken och aktivitetsnivån på förskolegården (Askfelt 2018). En gård med en variation av lekytor placerade i en mix med öppna ytor, vegetation och varierad topografi bidrar till att skapa flexibla leksammanhang som ger varje barn chans att vara med och påverka lekförloppet (Mårtensson 2013). Behavior settings i form av öppna ytor inemellan lekytor, såsom lummig vegetation och fasta lekredskap, erbjuder barnen möjlighet till överblick och är nödvändiga för att barnen ska kunna navigera sig under fartfyllda lekar tillsammans med andra barn (Mårtensson 2013). Å andra sidan kan lekytor som är dåligt integrerade ha en negativ påverkan på barns aktivitet. Olägligt placerade staket inne på gården kan hindra barnen att nå högra nivåer av fysisk aktivitet, då barriärerna begränsar barnens möjligheter för acceleration i leken (Boldemann et al. 2011).

I en amerikansk studie av förskolegårdar upplevdes den bästa kombinationen av kvaliteter för att locka barn till fartfyllda lekar vara slingrande gångvägar, miljöer med naturliga element och lekområden av varierande storlek (Cosco 2006). Ett samspel mellan slingrande gångvägar och andra lekytor verkar vidare vara särskilt intressant för barns rörelse. I en studie av barns lek på två förskolegårdar såg Cosco och medförfattare (2010) att ett lekhus, som omgärdades av en slingrande gångväg, lockade till högre aktivitetsnivåer hos barnen i jämförelse med en rak gångväg som saknade ett lekhus. Ett centralt placerat lekhus tillförde en komplexitet till miljön genom att blockera sikten från gångvägens ena sida till den andra. Samverkan mellan gångvägen och lekhuset lockade barnen till att springa runt för att se vad som fanns på andra sidan, vilket bidrog till högre aktivitetsnivåer (Cosco et al. 2010).

Även en kombination av öppna ytor och platser med varierande topografi tycks vara särskilt attraktiva för att locka barn till fartfylld lek. Öppna ytor som är belägna intill ytor med kuperad terräng har visat sig bidra till högre aktivitetsnivåer hos barn än vad enbart öppna ytor gör (Nicaise et al. 2012) och kan ge barn stor lust till springlekar:

Över öppna ytor i anslutning till branter får de [barnen] ofta lust att ge sig hän åt springandet. Den fart de får nedför och den sats de måste ta för att komma upp, hör till det som höjer lekens spänning. (Mårtensson 2004, s. 121).

En god förskolegård bör alltså erbjuda många olika miljöerbjudanden som stimulerar barns lek och användning av miljön (Cosco 2006; Cloward Drown & Christensen 2014). Exempel på komponenter som bidrar till variation och som också kan fungera som miljöerbjudanden kopplat till barns lek är olika mark- och växtmaterial samt olika typer av lösa objekt. Den här typen av erbjudanden ger barnen en möjlighet att manipulera och göra ett avtryck i miljön (Herrington & Lesmeister 2006).

Vikten av lösa objekt för barns lek är väldokumenterad i forskning (Norén-Björn 2016b; Cloward Drown & Christensen 2014; Maxwell et al. 2008). Att det finns gott om löst material som barn kan göra något med lockar till lek (Norén-Björn 2016a). En god tillgång till löst material har visat sig kunna främja utforskande lekar (Maxwell et al. 2008), såväl som fantasilekar hos barn (Cloward Drown & Christensen 2014). Vid ett överflöd av något, exempelvis löv eller pinnar, lockas barn

ofta att undersöka materialet, samla på det och skapa med det. Utifrån det som skapas kan olika fantasilekar utvecklas (Mårtensson 2005). Även artificiella objekt som spadar, spannar och plastbackar lockar barn till lek (Cloward Drown & Christensen 2014). Tillgången till flyttbara lekobjekt har också betydelse för lekens karaktär. En god tillgång till löst material har visat sig vara en av huvudfaktorerna för att en lek ska pågå länge och har betydelse för hur komplex lek som utvecklas (Norén-Björn 2016b).

Andra miljöerbjudanden på förskolegården kan skapas av förändringar i väder och årstider. Årstidsväxlingar i färg och form av stor betydelse för leken (Norén-Björn 2016b). Under hösten kan det finnas ett överskott av höstlöv som barnen kan utforska och efter regn kan det bildas vattenpölar där barnen kan göra geggamoja. Var det finns material att utforska styrs mycket av årstidsvariationer och avgör i hög grad vilka platser på gården som blir intressanta för stunden (Mårtensson 2005). Utomhus förändrar väder platsens innehåll och naturliga processer som att vatten omvandlas till snö och is både fascinerar och lockar barn till lek (Mårtensson 2004).

Levande ting som insekter är också miljöerbjudanden som kan locka barn till lek (Lerstrup et al. 2021). Djur betraktas ofta som överraskningar eller gäster på gården (Mårtensson 2004). Insekter som maskar och nyckelpigor bemöter barnen ofta med stor omsorg. De samlar på, observerar och ordnar för de djuren på gården. Andra smådjur kan istället utgöra startskott för mer fartfyllda lekar, där barnen med skräckblandad förtjusning flyr och närmar sig en plats med med obehagliga insekter (Mårtensson 2005).

FÖRVALTNING

Kvaliteten på förskolegårdar beror också på hur de sköts och utvecklas över tid, det vill säga deras förvaltning (Jansson et al. 2021). Skötselns inriktning på en gård påverkar barns uppfattning om utemiljön och förvaltningsinsatser kan både locka och hämma barns lust till lek (Boverket 2015). Det som är en spännande lekmiljö för ett barn kan ses som ett problem i vuxnas ögon. Exempelvis kan ett lågt sittande grenverk erbjuda barn möjligheter att klättra, känna på löv och smaka på frukt. Där den vuxna upplever att grenarna sitter i vägen finns en risk att ogenomtänkta skötselinsatser förstör barnens möjligheter att komma åt. Å andra sidan kan förvaltaren genom skötsel styra vegetationsutvecklingen på gården för att främja barns lust att använda miljön (Boverket 2015).

Skötseln på gården har också visat sig vara en viktig faktor som styr hur mycket löst material som lämnas kvar i utomhusmiljön (Mårtensson 2005). Ibland kan vuxnas krav på ordning och reda i en miljö innebära att det lösa materialet som är så viktigt för leken städas bort (Norén-Björn 2016a). Genom att förvaltaren istället låter löst material och ligga kvar, kan skötseln istället främja barns lek (Boverket 2015). Att barnens lekar får pågå över tid och inte behöver städas bort varje dag ger barnen möjlighet att återuppta leken från gårdagen, vilket är viktigt för att barnen ska uppleva en kontinuitet i utevistelsen på gården (Grahn et al. 1997).

PEDAGOGENS ROLL FÖR LEKEN

Trots att miljöns fysiska förutsättningar har en stor betydelse för barns lek spelar även pedagogerna en viktig roll för leken. Grahn och medförfattare (1997) menar att utomhusleken på gården formas genom en samverkan mellan miljöns utformning och den trygghet som pedagogerna står för samt de värderingar som vuxna förmedlar till barnet kring utemiljön och användningen av den.

Även Kyttä (2002) lyfter fram betydelsen av vuxna för barns förverkligande av miljöerbjudanden i sin omgivning. Det finns en social dimension som påverkar om barnet agerar enligt miljöerbjudanden, det vill säga att det uppfattar dem och agerar aktivt i förhållande till dem, eller om barnet bara noterar dem men inte handlar enligt erbjudandet. Exempelvis kan ett barn själv uppfatta ett miljöerbjudande att klättra, men innan det handlar kan vuxna i närheten till exempel uppmuntra barnet att vara modig och klättra eller säga till det att inte klättra för att det är farligt (Kyttä 2002). Utifrån detta spelar vuxna och deras uppfattning om miljön en viktig roll i hur barnen använder sin fysiska omgivning. Sett till utevistelsen i förskolan kan pedagoger både uppmuntra och hämma barnens förverkligande av olika erbjudanden i miljön och därmed påverka barnens handlingsutrymme (Osnes et al. 2012).

Det är viktigt att pedagogerna engagerar sig och är nyfikna på barnens lek (Hjorth 1996). En engagerad pedagog kan inspirera till nya infallsvinklar under utevistelsen för att barnet sedan på egen hand kan upptäcka och förstå miljön. Det gäller alltså att pedagogen använder sin fantasi och ser omgivningen utifrån barnets perspektiv (Granberg 2000).

Pedagogen har flera viktiga roller vid lek med barn, där den vuxna bör agera som vägledare, lekkamrat, åskådare och igångsättare beroende på vad situationen kräver (Osnes et al. 2012). Just rollen som vägledare är viktigt för att stötta barnens lek. Vissa barn kan ha svårt att tolka lekens koder eller hamnar utanför ett pågående lekförlopp om leken plötsligt ändrar karaktär. Utan stöd från pedagogen riskerar vissa barn bli passiva åskådare till leken istället för aktiva deltagare (Osnes et al. 2012).

Lika viktigt som engagemang är hänsynstagande. I en undersökning av pedagogers involvering i förskolebarns lek såg Sutterby (2005) att vuxnas avbrott ofta bidrog till att den pågående leken förstördes och att barnen dessutom hade svårt att sätta igång leken igen. För att inte avbryta eller hindra barns lek behöver pedagogen noga observera leksituationen och välja rätt tillfälle att bryta in (Osnes et al. 2012). Utöver avbrott har Hjorth (1996) noterat att regler och restriktioner kan begränsa barnen lek. Exempelvis kan bestämda tidscheman bidra till att barnen inte får möjlighet att fullfölja leken. Genom att arbeta med mer flexibla ramar kan leken att få det utrymme den behöver (Hjort 1996).

Det är också viktigt att vuxna ger barn möjlighet att leka mer avskilt. Barn uppskattar att leka på undanskymda platser där vuxna inte har full insyn i vad de gör (Brodin & Lindstrand 2008). Att inte alltid blir sedd av vuxna är enligt Sandberg och Vourinen (2008) viktigt för att barn ska kunna skapa hemliga lekvårdar eller platser, där barnen kan få en känsla av avskildhet och handlingsfrihet. Enligt Brodin och Lindstrand (2008) är det på dessa platser barn lär sig samspela med sina kamrater och miljön. Det finns däremot en pedagogisk utmaning i att låta barnen leka avskilt eftersom den vuxne då inte har kontroll över vad som händer (Sandberg & Vourinen 2008).

SAMNYTTJANDE - FRÅN PLANERING TILL VERKLIGA EXEMPEL

SAMNYTTJANDE UR ETT PLANERINGSPEKTIV

Sett ur ett planeringsperspektiv finns det en rad svårigheter att reglera samnyttjande, där det huvudsakliga problemet är att förskolegård och allmän plats har olika användningar i en detaljplan (Backman & Andersson 2018). För att beskriva denna svårighet behövs en grundläggande förståelse kring detaljplaner och skillnaden mellan allmän plats och kvartersmark. I Sverige är kommunerna ansvariga för att ta fram detaljplaner, vilka anger hur ett bestämt område kan bebyggas och hur mark och vatten ska användas (Boverket 2022). I detaljplane-processen ska kommunen göra en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen enligt plan och bygglagen kap 2 (PBL 2010:900). Av detaljplanen ska det tydligt framgå om ett markområde är en allmän plats, kvartersmark eller vattenområde (PBL 4 kap. 5 §).

Med allmän plats i en detaljplan menas ett område som ska vara tillgängligt för allmänheten, exempelvis en park eller torg som är avsett för ett gemensamt behov (PBL 1 kap. 4 §). Normalt är kommunen huvudman för den allmänna platsen, vilket innebär att de är ansvarig för att anlägga och sköta platsen i enlighet med det avsedda ändamålet (Boverket 2020a). Utgångspunkten är alltså att en allmän plats är en yta som allmänheten fritt ska kunna nyttja och som enbart tillfälligt får upplåtas för enskilda ändamål (ibid). Om ytan är planlagd som allmän plats, park ska ytan såldes utformas och skötas för att fungera som en parkmiljö som bjuder in och erbjuder allmänheten möjligheter till vistelse och rekreation. Användningen park i en detaljplan medger också ändamål som behövs för parkens funktion, däribland lekplatser (Boverket 2021).

Kvartersmark är istället övrig mark inom detaljplan som inte ska utgöra allmän plats eller vattenområde, utan som är avsedd för enskilt ändamål eller allmänna verksamheter (PBL 1 kap. 4 §). Allmänna verksamheter på kvartersmark kan exempelvis vara skola och förskola (Boverket 2020b). För att säkerställa att förskolors friyta inte tas i anspråk av ett annat ändamål bör både förskolebyggnaden och den friyta som krävs för verksamheten planläggas som kvartersmark (Boverket 2020c). Att reglera friytan som kvartersmark innebär att förskolan har rådighet över ytan och har rätt att avvisa obehöriga personer (Sundberg et al. 2020).

En park planläggs alltså som allmän plats med syftet att den ska vara tillgänglig för allmänheten, medan en förskolegård planläggs som kvartersmark för att säkerställa förskolebarnens tillgång till en egen utomhusyta. I en detaljplan kan ett område inte ha skilda användningar som allmän plats och kvartersmark. Eftersom allmän plats och kvartersmark, rent juridiskt, har olika syften och regler uppstår det svårigheter när dessa då användningar ska samnyttjas (Backman & Andersson 2018). I praktiken innebär detta att det inte är möjligt att spärra av en allmän park i syfte att använda den enbart som förskolegård dagtid och låta den vara öppen för allmänheten övrig tid (Engström et al. 2019). Trots att en förskola hänvisas till en allmän park för sin dagliga utevistelse, har de alltså inget företräde till miljön utan vistas där på samma villkor som allmänheten. Detta innebär också att förskolan inte har någon rätt att avvisa andra besökare från platsen då dessa har lika stor rätt att visas där.

Ett exempel på en intressekonflikt som kan uppstå vid samnyttjande på grund av detta är den begränsade möjligheten att stängsla in en park (Backman & Andersson 2018). Sett ur verksamheternas perspektiv kan det vara önskvärt att sätta upp ett staket runt friytan för att pedagogerna ska känna sig trygga med säkerheten för barnen. Samtidigt begränsas allmänhetens tillgång till parken av den här typen av åtgärd (Sundberg et al. 2020). Ett staket kring en park kan göra att allmänheten upplever ytan som privat, vilket då går emot avsikten med detaljplanen.

SAMNYTTJANDE UR ETT BARNPERSPEKTIV OCH VERKSAMHETSPERSPEKTIV

På en förskolegård på allmän plats har alltså allmänheten rätt att vistas i miljön samtidigt som förskolan. Tidigare studier pekar på att just närvaron av andra besökare kan påverka barnens lek negativt. I en uppföljning av två förskolor i Göteborg, som båda nyttjar närliggande parker som friyta, såg Lundström (2018) att andra besökare kunde ha negativa effekter på barnen. I vissa fall, speciellt när det var mycket folk, blev förskolebarnen störda i sina aktiviteter och barnen kunde bli osäkra i sin lek när andra barngrupper vistades i miljön samtidigt (ibid). Liknande resultat presenteras i en studie av barns rastaktiviteter på två grundskolor i Stockholm (Nordström 2014). I studien jämfördes en skola med tillgång till en egen skolgård med en skola vars elever behövde nyttja parker i närområdet som friyta. Eleverna som spenderade sin rast i parker observerades ha kortvariga lekaktiviteter som präglades av hänsyn till andra människor i den offentliga omgivningen. Eftersom miljöerna var allmänna behövde barnen samordna sin lek med andra besökare och anpassa sig till deras aktiviteter (ibid).

Andra besökare kan också bidra med trängsel (Lundström 2018). På en av förskolorna upplevde pedagogerna att barnen drog sig undan när det kom många andra barn till lekplatsen. Vidare noterade Lundström (2018) att det kunde uppstå konflikter om lekutrustning mellan barn i olika grupper om det blev trångt.

Däremot kan besökare också utgöra ett positivt inslag under utomhusleken. Barn i Lundströms (2018) studie uttryckte att det kunde vara kul att leka med andra barn utanför den egna förskolegruppen och pedagogerna lyfte fram detta som en positiv aspekt av samnyttjandet (ibid). Att utomstående personer besöker förskolegården kan vara spännande för barn. I en kanadensisk studie av tolv förskolegårdar såg forskarna att besökare på en av gårdarna gjorde barnen exalterade och nyfikna (Herrington & Lesmeister 2006). Liknande resultat presenteras i en dansk studie av två förskolors utomhusvistelse. Under observation såg författarna att förskolebarnen blev intresserade när besökare passerade förbi deras lekmiljö. Personerna tillförde ett miljöerbjudande som lockade barnen till att observera eller ställa frågor till besökarna (Lerstrup & Konijnendijk van den Bosch 2017).

Vid utevistelse i allmänna parker kan barnens aktiviteter styras mer av pedagogerna. I Lundströms (2018) studie tenderade personalen att samla och räkna in barnen och sätta upp regler för hur långt barnen fick gå, vilket enligt författaren bidrog till att barnens aktiviteter styrdes och avbröts. Den här typen av situationer kunde inträffa i parker som saknade staket och när det dök upp många andra besökare (ibid). Liknande resultat presenteras i en uppföljning av samnyttjande i Malmö, där författarna noterar att barnens rörelsefrihet i större utsträckning

begränsades av pedagogernas regler och tillsägningar vid utevistelse i närliggande parker, än på den egna gården (Sundberg et al. 2020). Upplevda risker i miljön som trafik och vatten samt hänsynstagande till andra besökare var faktorer som bidrog till pedagogernas agerande. På gårdarna på kvartersmark behövde barnen inte förhålla sig till regler på samma sätt, vilket enligt Sundberg och medförfattare (2020) var positivt för barnens lek. I Nordströms (2014) studie observerades liknande effekter, där eleverna som nyttjade parker som friyta hade få möjligheter till självvalda lekar då lärarna var ständigt närvarande och noga vaktade barnen på grund trafiken. Eleverna med tillgång till en egen skolgård bestämde istället själv vad de ville göra under utevistelsen och barnens aktiviteter styrdes lite av personalen, vilket innebar att leken kunde utvecklas fritt under rasten (Nordström 2014).

Om ytan som samnyttjas dessutom inte ligger i direkt anslutning till verksamheten riskerar detta få negativa effekter på barnens aktivitetsnivå. Barn som är beroende av vuxna för transport till sin lekmiljö har visat sig få mindre fysisk aktivitet än barn som leker på en gård belägen invid verksamheten (Mårtensson i Sundberg et al. 2020). I Nordströms (2014) studie presenteras liknande resultat, där barnen som nyttjade närliggande parker var mindre fysiskt aktiva under rasten än barnen med tillgång till en egen gård. För att kunna ta sig till parkerna behövde barnen vänta in varandra och var beroende av lärarna för att komma iväg, vilket bidrog till att barnens tid för lek och rörelse under rasten krympte (ibid).

Förutom att påverka barnen kan samnyttjande även medföra en rad utmaningar för verksamheterna. Transporten mellan förskola och park kan vara stressig och påfrestande för pedagogerna. I en stadsmiljö finns

en rad säkerhetsrisker, inte minst trafik, som medför att promenaden kräver full uppmärksamhet av personalen (Sundberg et al. 2020; Lundberg 2018). Väl på plats i parken kan personalen uppleva andra risker. Pedagogerna på en av förskolorna i Sundberg och medförfattares (2020) undersökning kände att de behövde vara extra vaksamma då de frekvent hittade föremål som barnen kunde skada sig på i parken, däribland glasskärvor och droger. Dessutom har utevistelse i parker visat sig kunna bidra med stress hos pedagogerna då de kan uppleva svårigheter att hålla koll på alla barn samtidigt (Sundberg et al. 2020; Lundberg 2018).

Andra problem som verksamheter kan uppleva vid samnyttjande är rökning, nedskräpning, olämpliga besökare och att allmänheten glömmer att låsa grindar (Engström et al. 2019). Enligt Engström och medförfattare (2019) kan utmaningar likt dessa bidra till att barn inte har samma möjlighet att utforska utemiljön utan uppsikt av pedagogerna. Vidare kan verksamheterna uppleva att de har begränsad möjlighet att påverka utemiljöns utformning och användning (ibid). I en samnyttjad park har förskolor exempelvis inte samma möjlighet att lämna kvar pedagogiskt material eller lekutrustning ute som på en gård på kvartersmark, vilket kan göra att verksamheten inte betraktar miljön som sin egen (Sundberg et al. 2020).

SAMMANFATTNING

- Den fysiska miljön, i kombination med pedagogerna agerande, påverkar barns lek och användning av gården. En engagerad pedagog kan stötta leken, samtidigt som hänsynstagande är viktigt för att den vuxne inte ska avbryta ett pågående lekförlopp. Att pedagogen tillåter barnet att leka mer avskilt är viktigt och är en förutsättning för att barnet ska kunna skapa hemliga platser där det kan leka på sina egna villkor.
- En god förskolegård bör innehålla många och varierade behavior settings för att främja olika aktiviteter, exempelvis platser som erbjuder möjligheter för lek och rörelse eller avskildhet. Miljöer med buskage och naturlig vegetation, naturlika objekt, traditionella lekredskap, sandlådor, slingrande gångvägar, varierad topografi och öppna ytor tycks locka barn till lek och rörelse. Av särskild betydelse är också samspelet mellan olika behavior settings. En mångfald av miljöerbjudanden, däribland en god tillgång till lösa föremål, är av stor betydelse för hur barns lek utvecklas på gården.
- Förskolegårdens storlek är av avgörande betydelse för att rymma många olika behavior settings, där gårdar över 6000 kvm tycks ha särskilt goda förutsättningar. Alltför små ytor riskerar istället att begränsa barnens lek och aktivitet och kan ge upphov till problem som till trängsel.
- För att gårdens kvalitet ska upprätthållas över tid är förvaltningen viktig. Att barnen får lämna spår i omgivningen som inte behöver städas bort kan vara viktigt för barnens lek och anknytning till miljön.
- Att förskolegården är allmän innebär att andra besökare fritt kan nyttja miljön samtidigt som förskolan, vilket är en faktor både pedagoger och barn behöver förhålla sig till. Tidigare studier visar att utomstående personer kan påverka barnen och deras lek både positivt och negativt.
- Vid utevistelse i allmänna parker riskerar barnens aktiviteter styras av pedagogerna på grund av upplevda risker i miljön som trafik, andra besökare, öppna grindar och skräp. Barnens handlingsmöjligheter under utevistelsen kan därför begränsas.
- Om miljön som samnyttjas inte ligger i anslutning till verksamheten riskerar barnens fysiska aktivitet påverkas negativt.
- Sett ur ett verksamhetsperspektiv kan en friyta på allmän plats medföra en rad utmaningar. Pedagogerna kan uppleva stress och känna ett behov av att hålla extra uppsikt. Dessutom kan verksamheterna uppleva att de har små möjligheter att använda miljön och påverka dess utformning, vilket kan göra att förskolan inte ser ytan som sin.

DEL I

LITTERATURSTUDIE

DEL II

FALLSTUDIE

*I detta kapitel presenteras **resultatet** från fallstudien av Sjöhästens förskola och Haga-husets förskola. Resultatet från respektive förskola beskrivs i ett eget avsnitt, vilket inleds med en kort introduktion av verksamheten. Därefter beskrivs resultatet av platsanalysen (beskrivning av utemiljön, OPEC och kartläggning av behavior settings), följt av resultatet av intervjuerna med pedagogerna samt resultaten av de ostrukturerade och strukturerade observationerna. Kapitlet avslutas med ett avsnitt där resultaten från båda förskolorna sammanfattas och analyseras.*

DEL III

DISKUSSION

SJÖHÄSTENS FÖRSKOLA

INTRODUKTION

I slutet av 1970-talet byggdes Lugnets park i stadsdelen Lugnet i Malmö. Fram till 2014 fungerade parken som en närpark för boende i området. På grund av en stor brist på förskoleplatser i centrala Malmö valde stadsbyggnadskontoret att pröva möjligheten att ianspråkta delar av parken för utbyggnad av en ny förskola med fyra avdelningar. År 2011 vann detaljplanen för förskolan laga kraft och cirka 1000 kvm av parkens nordvästra hörn omvandlades från allmän park till kvartersmark. Planen innebar, förutom en ny förskolebyggnad, att Lugnets park skulle nyttjas av förskolan som friyta. I planhandlingen för detaljplanen beskrivs hur lösningen för samnyttjande mellan parken och förskoleverksamheten var tänkt att fungera:

Förskolan kommer inte ha så mycket egen mark som normalt bedöms lämpligt för att möta barnens behov av friyta för lek. För att kompensera för detta ska barnen ha lov att röra sig fritt i hela parken. Ett staket eller annan inhägnad ska därför inte avgränsa förskola från parken. Istället ska parken, precis som idag, avgränsas från gatan med ett staket. [...] Parken ska även i fortsättningen både vara och uppfattas som en allmän plats och inte bara som en förskolegård. (Malmö Stad 2011, s.6)

Genom att tillföra fler lekredskap och bygga om staket runt parken avsåg Malmö stad att anpassa miljön för att fungera för förskoleverksamhetens behov. Delar av parken omvandlas även till en dedikerad hundrastgård som tydligt avgränsades från resten av parken med staket för att undvika konflikter mellan de två användargrupperna (Malmö Stad 2011).

Sedan 2014 har Sjöhästens förskola bedrivit sin verksamhet i lokalerna i Lugnets park och nyttjar dagligen parken för sin utomhusvistelse. Den inhägnade delen av parken som förskolan har till sitt förfogande är cirka 4080 kvm stor (bild 3). Vid skrivande stund är 136 barn inskrivna på förskolan i åldrarna ett till fem år, vilka är fördelade mellan fem olika enheter². Fyra av enheterna har sin hemvist i byggnaden i Lugnets park, medan en av enheterna, Satelliten, finns i en lokal rakt över gatan och delar sin utomhusmiljö med en bostadsgård. På Satelliten går förskolans äldsta barn och de kommer över till parken varje eftermiddag och ibland även på förmiddagen. De äldsta barnen är inkluderade i studien vid de tillfällen de befann sig i parken under observationen.

En yta om 4080 kvm delat på förskolans 136 barn innebär att varje barn har tillgång till 30 kvm friyta för lek om alla barn är ute samtidigt och om hela parken används. Detta gäller dock enbart om det inte är några andra besökare i parken samtidigt, till exempel barn från andra närliggande förskolor eller föräldrar och barn från allmänheten. I praktiken använder förskolan inte alltid hela parken utan håller sig ofta i den norra delen som har en yta om cirka 1620 kvm (se bild 3). Om alla förskolans enheter är ute samtidigt i denna del av parken har varje barn tillgång till knappt 12 kvm friyta för lek.

² Petra Marin, förste förskolelärare, Förskoleförvaltningen Malmö stad via mejl den 31 maj 2021.

LUGNA GATAN

BILD 3

Plan över Lugnets park. Gul markering visar den friyta som förskolan har tillgång till (cirka 4080 kvm) och streckad svart linje representerar den ungefärliga yta som förskolan vanligtvis nyttjar under utevistelsen i parken.

LUGNA GATAN

BILD 4

Sjöhästens utomhusmiljö i Lugnets park med numererade fotovyer som hänvisar till foton på nästkommande sidor.

- X A FOTOVY
- GRÄS
- PLATTOR
- STENMJÖL
- SAND
- GUMMIASFALT
- ENTRÉ GRIND

PLATSANALYS

PARKENS UTFORMNING

Parken som helhet upplevs rymlig och grönskande. Invid förskolebyggnaden i parkens nordvästra hörn finns en hårdgjord yta med bänkbord, en lekskulptur och en sandlåda (bild 5). Sandlådans ena kant är upphöjd som en bänk och invid denna står ett bakkbord (bild 6). I sandlådan finns det vanligtvis gott om lösa objekt som erbjuder barnen möjligheter för lek. Den hårdgjorda samlingsytan ansluter till en öppen stenmjölsyta med ett krontak av plataner. Här finns två lekskulpturer i form av hästar, två lekhus, trästockar och låga buskage (bild 7 & 8). Sommartid erbjuder träden en välbehövlig skugga och på hösten bidrar de fallna löven med ytterligare miljöerbjudanden till ytan.

Söder om lekhusen finns en plats med mer naturlig karaktär med stenar och ett lummigt lekbuskage (bild 9). Mellan stenarna och i buskaget finns det tillgång till lösa material och bar jord där barnen kan gräva och hitta maskar. Platsen erbjuder barnen möjligheter för både motorisk lek som att balansera och hoppa på stenarna, men också utforskande lek som att gräva och samla naturliga material.

BILD 5
Hårdgjord yta med bänkbord och sandlåda invid förskolebyggnaden.

BILD 6
Sandlåda med bakkbord på den hårdgjorda ytan närmast förskolans lokal.

BILD 7
Stenmjölsyta med lekhus och trästockar under ett krontak av plataner

BILD 8
Leksulpturer i form av hästar på stenmjölsyta

BILD 9
Hoppstenar och lekbuskage invid stenmjölsytan under platanerna.

Söder om stenarna och förskolebyggnaden öppnar parken upp sig i en stor gräsmatta som kan erbjuda möjligheter för mer ytkrävande och fartfyllda lekar (bild 10). I kanten av gräsmattan, närmast förskolans lokal, finns en lekskulptur i form av en sköldpadda (bild 12) och ytterligare ett lekbuskage (bild 11). Buskaget är fullt av små stigar och rumsligheter där barnen kan krypa in och gömma sig. Den begränsade insynen och rumsligheten gör att platsen erbjuder möjligheter för barnen att leka mer avskilt. Invid gräsmattan och buskaget finns också en liten backe (bild 13) med ett päronträd som kan locka barnen till att springa och rulla.

Ovan beskrivna delar av parken, närmare bestämt den norra delen av gräsmattan och platserna norr om denna, är lekmiljöerna som förskolebarnen vanligtvis får tillgång till under sin utevistelse (se bild 3).

BILD 10

Den stora öppna gräsmattan centralt i parken. Till vänster i bild skymtas de två lekbuskagen precis söder om förskolebyggnaden respektive söder om stenarna.

BILD 11

Lekbuskage söder om förskolebyggnaden. Buskaget har flera små öppningar och rumsligheter där barnen kan gömma sig

BILD 12

Leksulptur i form av en sköldpadda invid lekbuskaget. I bakgrunden skymtas den hårdgjorda ytan invid förskolebyggnaden.

BILD 13

Den lilla backen i parkens västra del, precis söder om förskolebyggnaden. Det ena lekbuskaget skymtas till höger i bild. Invid staketet står ett päronträd.

I den sydvästra delen av parken finns en sandlåda med en gungställning, två klätterställningar, en rutschkana, ett lektåg och vippgungor (bild 14), vilka kan locka barnen till motorisk lek som att klättra, rutscha och gunga. Invid sandlådan med lekutrustning finns betongpuckar med vattenrännor som erbjuder möjligheter för vattenlek vid regn (bild 15). Precis väster om denna lekmiljö finns en sandlåda med ett bakbord och två vippgungor (bild 16).

Lekutrustningen och sandlådan omges i söder och väster av större ytor med naturlika planteringar. Buskaget längst i söder är vildvuxet och lummigt med varierad topografi (bild 17). Vegetationen utmed parkens västra kant är något lägre men har fortfarande en vildvuxen karaktär. Här finns det exempelvis gott om träd och buskar med olika bär för barnen att upptäcka (foto 18). I båda planteringarna finns det spår från barnens lek i form av små stigar och kojor samt god tillgång till löst material som pinnar, bär och löv. Båda ytorna innehåller därmed flera olika miljöerbjudande som kan locka barnen till olika aktiviteter.

BILD 14
Sandlåda med traditionella lekredskap i parkens sydvästra hörn.

BILD 15
Betongpuckar som erbjuder möjligheter för vattenlek.

BILD 16
Lekyta med sandlåda och vippgungor öster om den traditionella lekutrustningen. I bakgrunden skymtas de naturlika planteringarna i parkens södra del.

BILD 17
Naturlik plantering med varierad topografi utmed parkens södra kant.

BILD 18
Naturlika plantering utmed parkens västra kant.

I parkens sydöstra hörn finns en större öppen yta med plataner och bänkar som sträcker sig utmed hela parkens östra sida (foto 19). I denna del avgränsas parken av ett lågt staket med tre grindar (foto 20). I söder och öster är staketet istället högre och här finns det två grindar som ansluter till intilliggande bostadsgårdar.

PARKENS OPEC-VÄRDE

Då förskolan vanligtvis inte använder hela parken utan främst håller sig till den norra halvan är det relevant att värdera parken som helhet men också den norra delen separat. Lekpotentialen i hela parken respektive den norra halvan är:

A – utomhusarean: 2 respektive 1 poäng

Hela parkens yta är större än 2000 kvm men mindre än 6000 kvm. Den norra delen är däremot mindre än 2000 kvm.

B – andel buskar, träd eller kuperad terräng: 2 poäng.

Totalt uppskattas hela parken ha 39 procent vegetation, träd och kuperad terräng av den totala arean, medan den norra delen bedöms ha 40 procent vegetation och träd.

C – integration mellan vegetation, öppna ytor och lekytor: 2 poäng.

Det finns träd och buskar i den norra delen av parken och i den södra delen är lekytorna delvis omgärdade av naturlika planteringar. Vissa av buskagen i den norra delen är dock torftiga och med undantag från enstaka buskage är vegetationen främst lokaliserad utmed parkens kanter snarare än integrerad med övriga lekytor. Däremot bedöms lekmiljöerna vara spridda i ett öppet landskap och de öppna ytorna är därmed integrerade med lekytorna. På grund av den bitvis torftiga vegetationen och dess placering bedöms parken inte nå upp till tre poäng i denna dimension.

BILD 19

Öppen stenmjölsyta med ett krontak av plataner utmed parkens östra sida. Längst bort till höger i bild skymtas lekbuskaget, stenarna och lekhusen invid förskolebyggnaden i parkens norra del.

BILD 20

Staket och grind ut mot Lugna gatan i öst.

Enligt OPEC-värdering har hela parken en lekpotential motsvarande 2 poäng och den norra delen 1,7 poäng, i jämförelse med de 3 poäng som en yta maximalt kan få (Mårtensson 2013).

PARKENS BEHAVIOR SETTINGS

I hela Lugnets park finns det totalt elva olika typer av behavior settings, se bild 21. Dessa är: buskage (4 st), naturlig plantering (3 st) traditionell lekutrustning (6 st), naturlika objekt (4 st), öppen yta (4 st), gångväg (4 st), gunga (1 st), sandlåda (2 st), varierad topografi (2 st), lekhus (3 st) och samlingsplats/sittplats (7 st). Totalt finns det alltså 40 stycken behavior settings i parken.

I den norra delen av parken kan istället nio behavior settings urskiljas: buskage (3 st), traditionell lekutrustning (3 st), naturlika objekt (2 st), sandlåda (1 st), öppen yta (1 st), gångväg (1 st), varierad topografi (1 st), lekhus (2 st) och samlingsplats/sittplats (3 st). I denna del finns det totalt 17 behavior settings.

BILD 21
Plan över Lugnets park där typer av behavior settings visas

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE	7. GUNGA
2. NATURLIK PLANTERING	8. SANDLÅDA
3. TRADITIONELL LEKUTRUSTNING	9. VARIERAD TOPOGRAFI
4. NATURLIKA OBJEKT	10. LEKHUS
5. ÖPPEN YTA	11. SAMLINGSPLATS
6. GÅNGVÄG	

INTERVJUER MED PEDAGOGERNA

Nedan presenteras resultatet av den tematiska analysen av intervjuerna med pedagogerna på förskolan. Resultatet bildar tre övergripande teman: *Rutiner och arbetsätt*, *Lek i parken* och *Samnyttjande*. Respektive tema är i sin tur indelat i ett antal underteman utifrån vad som kom fram under intervjuerna.

RUTINER OCH ARBETSÄTT

Schema

Förskolan arbetar med en mall, vilket är en typ av schema som bland annat styr tider och aktiviteter som de olika enheterna ska arbeta med under dagen. Mallen innehåller också ett antal olika lekstationer som pedagogerna ska involvera barnen i, både under utevistelsen och inomhus.

Gällande rutiner för utomhusvistelsen har förskolan inga bestämda tider utan det beror på vilka processer verksamheten är inne i. Barnen är utomhus minst en gång om dagen men oftast två. I snitt är barnen ute 1 till 1,5 timmar på förmiddagen och 1,5 till 2 timmar på eftermiddagen. Om alla barn är ute i parken samtidigt är de drygt 130 barn, tillsammans med 23 pedagoger. Däremot är sällan alla barn ute samtidigt utan enheterna brukar gå ut växelvis, där de yngsta barnen går ut först och därefter ansluter tre- och fyraåringarna. På förmiddagen är det oftast bara enheterna med hemvist i byggnaden i Lugnets park som använder parken, men ibland kommer också femåringarna på Satelliten över. På eftermiddagen är däremot alla barn ute i parken för att underlätta vid föräldrarnas hämtning. Utöver utevistelsen i parken försöker förskolans enheter komma iväg på utflykt ungefär en gång i veckan.

Användning av parkens yta

Förskolan ser hela parken som sin gård och benämner dess olika delar som lilla gården och stora gården: ”*Ja, alltså för oss så säger vi lilla gården och stora gården*”. Lilla gården är den norra delen av parken och inkluderar den hårdgjorda ytan invid förskolebyggnaden och den angränsande öppna ytan med lekhus och lekskulpturer. Den inofficiella gränsen för lilla gården sträcker sig från förskolebyggnadens södra hörn fram till stenarna (se bild 22 på nästa sida). Den stora gården omfattar istället den södra delen av parken och inkluderar den stora lekplatsen och den södra halvan av gräsmattan. Gränsen för den stora gården går ungefär vid trädet som står mitt på gräsmattan. Mellan dessa två delar finns ett område som innefattar den norra delen av gräsmattan och ytan precis söder om byggnaden med lekbuskaget och backen.

Förskolan använder alla delar av parken, men inte alltid. På eftermiddagen används främst lilla gården och ofta även den norra delen av gräsmattan. Vilken del av parken som används annars styrs av hur många barn som är ute och hur många pedagoger som är på plats. Förskolan försöker använda hela parken så ofta det går då barnen verkar må bäst av detta. Däremot är det inte så vanligt att hela parken används och den ena pedagogen uttrycker att de gärna hade använt hela parken oftare än vad de gör: ”...*sen önskar man ju att man kunde använda hela gården mer ...*”. Ibland väljer enheterna med tre och fyraåringar att gå över till stora gården och bara hålla sig där, men ännu vanligare är att femåringarna på Satelliten leker på stora gården medan resten av barnen stannar kvar på lilla gården. Däremot är den vanliga begränsningen för barnen lilla gården och norra delen av gräsmattan.

Vid enstaka tillfällen, när det är många barn på plats samtidigt och förskolan bara kan använda lilla gården, kan ytan ibland kännas för liten. En av pedagogerna beskriver: "...då kan den lilla gården kännas trång, när alla, dom små, tre-, fyraåringar och femåringar är samlade."

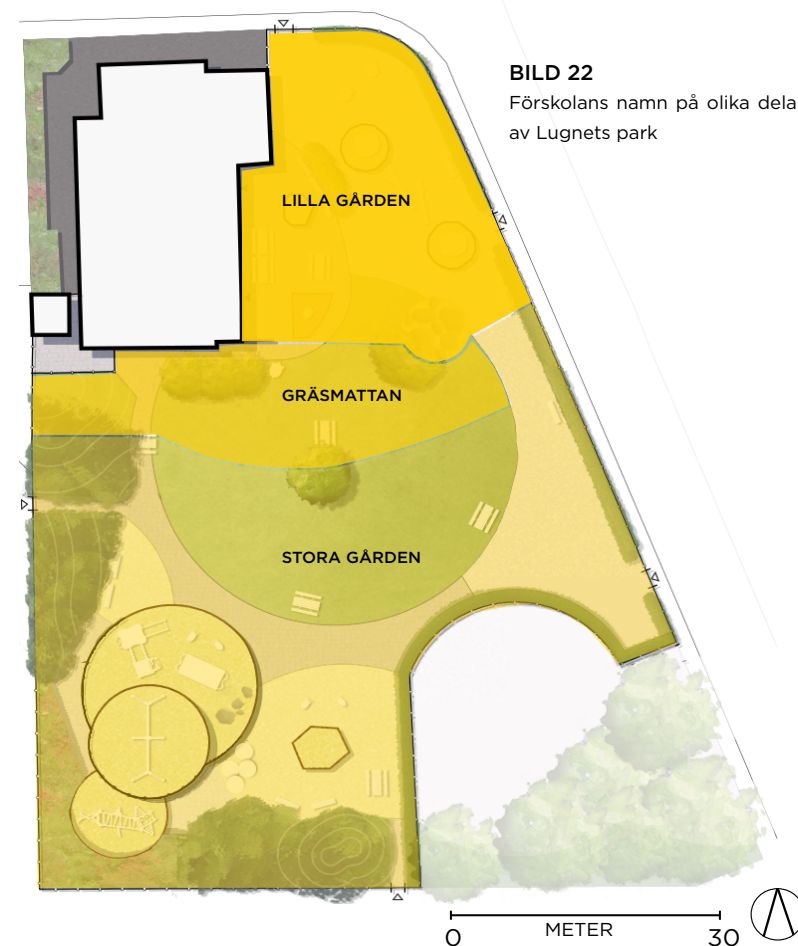
En anledning till att förskolan ofta väljer att begränsa barnens lek till enbart delar av ytan är parkens storlek. Att parken är så pass stor gör det svårt att hålla uppsikt över barnen om inte alla pedagoger är på plats. "Vi ser ju liksom inte om något händer på andra sidan om någon skulle springa iväg, så parken är ju väldigt stor på det sättet.", berättar en av pedagogerna.

Arbetsmetod med personal i olika roller

För att kunna hålla uppsikt över barnen och samtidigt delta i leken arbetar förskolan med ett arbetssätt där pedagogerna har olika ansvar under utomhusvistelsen. Pedagoger i A-tid ska delta aktivt i barnens lek. Pedagoger i B-tid ansvarar istället för att ha uppsikt och är stationerade i ett antal bestämda positioner i parken som de alltid behöver stanna på. När förskolan är på lilla gården är en sådan fast position vid stenarna, vilken är viktig för att säkerställa att inget av barnen springer mot den södra delen av parken där det finns två grindar. Pedagoger i C-tid ska istället vara behjälpliga och möta upp föräldrar och svara på frågor vid hämtning på eftermiddagen.

Båda pedagogerna ser positivt på arbetssättet då det tydliggör vem som har ansvar för vad. En annan fördel är att pedagogerna håller sig skärpta och alerta. Utöver detta ses arbetsmetoden som en förutsättning för att utomhusvistelsen ska fungera, då systemet krävs för att hålla uppsikt över barnen i parken:

För direkt, om man märker att det är en dålig dag och det släpps på det, då svämmas det bara iväg barn på alla håll och det är ingen bra uppsyn. [...] Vi lyckas för att vi delar upp oss på olika platser och att man vet, att om någonting händer med något av mina 23 barn eller så, så kommer någon annan ta hand om det...

LEK I PARKEN

Lekmiljöer

”Det är liksom för alla lekar, både för fin- och grovmotoriken.”. Parken som helhet beskrivs ha alla kvaliteter som en förskolegård ska ha och pedagogerna upplever att barnen verkar trivas med miljön. Många platser i parken är populära och i stort sett alla miljöer används av barnen vid utevistelsen. De mest populära lekmiljöerna beskrivs vara lekbuskagen invid den lilla gården, stenarna, hästarna, gräsmattan, sandlådan och backen. Utöver detta beskrivs lekredskapen och de naturlika planteringarna på den stora gården vara extra inbjudande för alla förskolans barn, både yngre och äldre.

Lekaktiviteter

Pedagogerna upplever att parken lockar barnen till många och varierade lekar. En populär lekaktivitet är att cykla. Det finns åtta cyklar som barnen ofta kör runt med i snabb fart på den hårdgjorda ytan framför förskolebyggnaden: *”...här cyklar dom ju i en rasande fart, runt och runt och runt, herregud vad fort det går ibland.”*

Andra lekaktiviteter som barnen ofta hänger sig åt är olika spring- och jagningslekar. Dessa kan uppstå var som helst i parken, men sker ofta på den stora gräsmattan och i backarna. Springlekarna kan vara mer uppstyrda som regellek – där tjuv- och polis samt fotboll är populärt bland barnen – eller vara mer odefinierade. De odefinierade springlekarna beskriver den ena pedagogen som: *”...springa runt och umgåslekar, där dom [barnen] leker med varandra men det är inte så avancerat, dom bara springer runt och skrattar och hittar på grejer...”*. En annan lek som lockar till mycket spring sker ofta i backen söder om förskolan, där barnen rullar rockringar ner för backen och springer efter.

Olika typer av fantasilekar är också vanligt i parken och kan uppkomma lite varstans. Barnen leker ofta affär i sandlådan och i lekbuskaget söder om förskolebyggnaden lockas barnen ofta till fantasilekar. *”Och ja dom buskarna sker det också mycket rollekar i och längre lekar där barnen bara är, ja vad ska man säga, själva i den leken på något sätt.”*, beskriver en av pedagogerna. Utöver fantasilekar lockar sandlådan också barnen till utforskande lekar som att skapa och gräva.

Aktivitetsnivå

Pedagogerna beskriver att barnens aktivitetsnivå generellt är hög vid utevistelsen i parken, men att det också varierar väldigt mycket från dag till dag. Faktorer som styr aktivitetsnivån är barnens åldrar, hur många barn som är ute samtidigt och hur aktiva pedagogerna själva är. En av pedagogerna upplever att aktivitetsnivån tycks öka när det är många barn ute samtidigt.

Pedagogernas roll

”Vi är här för att vi vill vara med barnen, vi är här för att ha koll på dem, vi är här för att utmana och stödja dem”, beskriver den ena pedagogen och menar att personalen har flera olika roller under utevistelsen som delvis är kopplade till systemet med A och B-tid. Pedagogerna deltar aktivt i barnens lek genom att starta upp och anordna olika lekar. Detta görs mer uppstyrt genom de planerade lekstationerna eller mer spontant under utevistelsen utifrån vad barnen vill hitta på. En lekstation kan exempelvis vara att leta efter maskar med barnen, anordna dans eller spela brädspel. Utöver detta håller pedagogerna koll på barnen och är närvarande för att trösta och tillgodose barnens behov.

Regler som begränsar

När barnen enbart får leka på lilla gården eller på gräsmattan behöver pedagogerna emellanåt säga till och hämta tillbaka barn som springer ”över gränsen”. Det finns en medvetenhet hos barnen var de inofficiella gränserna går men ibland bär leken iväg barnen över gränsen, medan vissa barn trotsar mer medvetet. En av pedagogerna menar att barnen inte springer lika mycket på ytan närmst staketet utmed gatan då barnen vet att de kommer bli tillsagda om de springer för långt:

Men här borta [pekar på den öppna grusytan söder om stenarna] är det faktiskt inte så mycket spring alls, för där vet dom att dom är begränsade. För dom vet, börjar man komma bort här och mot den grinden då vet dom att en pedagog kommer efter och ropar lite liksom och 'nej nu kommer vi tillbaka till lilla gården'.

Önskemål om förbättringar

Trots att parken upplevs ha många kvaliteter har pedagogerna vissa önskemål att förbättra parken och tillföra fler lekmiljöer. ”Det finns ju liksom inte jättemycket grejer att göra precis här ute, en sandlåda och några små hus liksom”, beskriver den ena pedagogen och menar att den lilla gården behöver utformas med fler lekredskap. Ett annat önskemål är att ta bort lekhusen från den lilla gården och flytta sandlådan från den hårdgjorda ytan till platsen under träden så att barnen kan leka i skugga.

SAMNYTTJANDE

Samspel med andra besökare

Personer från allmänheten brukar använda parken samtidigt som förskolan är ute. Nästan varje dag leker barnfamiljer på lekplatsen i parkens södra del. Sett till hela året är det däremot ovanligt att andra besökare väljer att använda den norra delen av parken under förskolans verksamhetstimmar. På sommarhalvåret förändras dock allmänhetens användning av miljön. När det blir varmt vistas fler i parken och allmänheten nyttjar också fler delar av ytan än resten av året, vilket särskilt gäller gräsmattan där besökare kan samlas för att äta picknick, grilla och sola: ”... där på gräsmattan så sitter dom och grillar och solar och har fester fast vi är där liksom...”, beskriver en av pedagogerna.

Utöver besökare på gräsmattan händer det att personer från allmänheten sitter och röker på bänkarna invid staketet i den norra delen av parken. Andra besökare som pedagogerna skulle benämna som olämpliga vistas väldigt sällan i parken under verksamhetstimmarna, utan det har varit enstaka händelser med personer som har försökt locka eller fotografera barnen. Efter förskolans öppettider är det däremot vanligt att ungdomar och andra personer hänger på bänkarna invid förskolebyggnaden.

Trots att pedagogerna inte har ”rätt” att avhysa andra besökare från parken händer det att personalen säger till eller ber personer från allmänheten att flytta sig. ”...men jag vet att folk har sagt till, jag har själv sagt till folk som stod precis här, typ kan du göra det där borta istället...”, berättar en av pedagogerna. Detta gäller exempelvis personer som inte stänger grindarna efter sig eller besökare som röker i närheten av barnen.

Personalens inställning till allmänhetens närvaro i parken skiljer sig mellan de två pedagogerna. Den ena pedagogen ser inte allmänheten som något stort problem och uppger att hen generellt inte anpassar sig på grund av andra besökare. Den andra pedagogen upplever istället allmänhetens närvaro mer utmanande och begränsar ibland barnens användning av parken på grund av oro att det ska hända barnen något. Pedagogen beskriver hur hen hanterar situationer när besökare grillar eller solar på gräsmattan:

Ja för om vi märker det så kommunicerar man 'ja, nu sitter någon där som vi inte känner till' [...] då går vi liksom inte över. Om jag själv skulle gå över med fem barn, 'nej det gör jag inte', nej då pratar vi med varandra och bestämmer att gränsen går här kanske [pekar på gränsen för lilla gården].

Båda pedagogerna är däremot överens om att barnens beteende inte tycks förändras när någon från allmänheten kommer in i parken och har aldrig observerat att barnen reagerar negativt på andra personer. Däremot har barn uppmärksammat besökare som har solat topless i parken, men då har reaktionen inte upplevts som negativ.

Utöver besökare från allmänheten använder också andra förskolor parken. Lugnets förskola, som håller till längre ner på Lugna gatan, besöker parken varje dag. Andra förskolor är däremot där mer sällan, ungefär en gång varannan vecka. Likt allmänheten använder de andra förskolorna mest den stora gården. Det finns ingen överenskommelse mellan förskolorna om hur parken ska användas utan uppdelningen av ytan är något som bara har blivit. De tillfällen förskolan ändå är på stora

gården samtidigt som Lugnets förskola upplevs samarbetet fungera bra. Vid enstaka tillfällen kan den stora gården dock kännas trång, vilket kan hända när många barn från förskolan är där tillsammans med Lugnets förskola och ytterligare en förskola kommer. När den här typen av situationer inträffar har förskolan valt att gå tillbaka till den lilla gården. Ibland undviker också förskolan att gå över till den stora gården om de ser att det är många barn från Lugnets förskola där: *"Lugnet är ju alltid där med många barn och många personal, så man kanske inte väljer att alla går över där då, samtidigt liksom."*, berättar en av pedagogerna.

Positiva aspekter

"Vi är nog ändå rätt positiva, att vi har en fin förskola i den här allmänna parken". Pedagogerna uttrycker att de är relativt nöjda med att använda parken som utomhusyta och ser att det finns fördelar med samnyttjandet.

En positiv del med lösningen är att förskolans barn kan möta och leka med andra barn. Förskolans pedagoger har noterat att vissa av förskolans barn tycker att det är kul att leka med andra barn på den stora lekplatsen och att det kan skapas relationer mellan barn från förskolan och allmänheten, särskilt sommartid när det är fler besökare i parken.

En annan fördel är att förskolans barn kan få en större variation i sina lekaktiviteter. Lugnets förskola arbetar också med lekstationer i parken men anordnar andra typer av lekar än förskolan och har också med sig andra lekredskap. När förskolan är på stora gården samtidigt som Lugnets förskola kan barnen delta i deras lekstationer och får därigenom upptäcka fler lekar: *"Så barnen får liksom utforska deras lekar också, det tror jag att det är positivt för barnen så."*

Ytterligare en positiv aspekt som lyfts fram är att samnyttjandet också kan lära barnen öppenhet mot andra människor. Så länge allmänheten stänger grindarna bjuder pedagogerna in besökare och låter alltid barn från allmänheten delta i leken, vilket kan vara positivt för barnen att se. *”Det kan ha en positiv effekt på barnen [att] få se pedagoger hantera människor så liksom, att vi släpper in något barn från allmänheten som vill prova en cykel’Ja men självklart’, det tror jag är väldigt positivt.”*, menar en av pedagogerna.

Utmaningar

Trots att pedagogerna har en positiv inställning och anser att utevistelsen i parken överlag fungerar ganska bra, lyfter de flera utmaningar.

Lågt staket och många grindar

”Ja alltså, staketet mot Lugnets gata är så lågt [...] för där känns det, liksom, mer osäkert, det ligger ut mot Lugna gatan och ja man vet ju inte, det kan komma någon okänd där och bara lyfta över barnet.”, berättar en av pedagogerna och beskriver en viss oro kopplat till detta. Det låga staketet, tillsammans med grindarna, upplevs vara begränsningar i parken. Svårigheterna med grindarna handlar dels om att det finns för många grindar, dels att allmänheten ibland glömmet att stänga dem när de besöker parken. Särskilt problematiska är de södra grindarna då många besökare använder just dessa när de passerar genom parken, samtidigt som personalen har svårt att hålla uppsikt över dem. Att någon av grindarna plötsligt kan stå öppen under utevistelsen skapar viss stress hos personalen och bidrar till att pedagogerna känner att de behöver vara vaksamma: *”...men såklart, man är ju på sin vakt att något ska hända för det är ju så mycket grindar...”*.

Behov av konstant bevakning

En annan utmaning är att pedagogerna måste hålla konstant uppsikt över barnen ute i parken. Att personalen behöver hålla extra koll uppges bero på svårigheterna med grindarna, men också parkens storlek. I förlängning bidrar detta till att många i personalen behöver lägga sin tid på att vakta för att säkerställa att barnen inte springer iväg för långt. *”Men det är ju där personalresurserna går åt [...] alltså det går så mycket folk för att bara, liksom, valla barnen rätt, ibland”*, berättar en av pedagogerna. Att många pedagoger ofta behöver lägga stort fokus på att vakta barnen och hålla de fasta positionerna i parken upplevs i viss mån påverka barnen och personalen negativt; färre pedagoger får möjlighet att vara närvarande och barnen får tillgång till färre vuxna för lek och tröst:

Så ja, där tror jag faktiskt att barnen förlorar vissa saker och, vad ska man säga, att vi pedagoger förlorar lite möjligheten att vara närvarande och stödjande och också, kanske blir lite onödigt stressade på gården, just för att vi behöver ha extra koll där ute.

Konkurrens om yta

Ibland kan det också uppstå konkurrens om parkens yta mellan förskolebarnen och allmänheten. Den här typen av situationer kan uppstå när besökare nyttjar hela gräsmattan, samtidigt som förskolan behöver använda denna del av parken: *”Och det kan bli svårt, för ibland vill vi att barnen ska vara på hela gräsmattan, alltså om vi är många eller om vi har planerat någon aktivitet eller så. Men ja, då får man anpassa sig...”*. Trots att dessa situationer inträffar sällan upplever den ena pedagogen vissa begränsningar i att behöva stanna på lilla gården med många barn på grund av andra besökare.

Högre krav på personalen

Utevistelsen i parken ställer i viss mån högre krav på personalen. Den ena pedagogen upplever att förskolans personal behöver vara extra flexibla på grund av andra besökare i parken, exempelvis när de behöver ändra planerade lekstationer på gräsmattan. Det stora behovet av att vakta barnen är en annan faktor som upplevs bidra till de höga kraven, då pedagogerna alltid måste vara alerta för att lyckas upprätthålla systemet.

Nedskräpning

”Alltså det är mycket skräp som lämnas kvar, det kan vara en negativ grej.” Båda pedagogerna upplever att det finns vissa problem med nedskräpning och tror också att problemet är något större än på en förskolegård på kvartersmark. Förutom vanligt skräp från fester och grillkvällar kan det också lämnas kvar sprutor i lekhusen och knark i papperskorgar och i sandlådan. Mest skräp hittas sommartid och ibland behöver förskolans personal städa delar av parken trots att det inte är deras uppgift.

Önskemål om förbättringar

Pedagogerna ser behov av vissa förbättringar i parken, vilka är nära sammankopplade med de utmaningar som de upplever under utevistelsen. *”Ja men det är ju jättemycket det där med staketet ...”*, berättar en av pedagogerna. Många i personalen önskar att det ska sättas upp ett staket för att skilja den lilla gården från resten av parken. Den största vinsten med staketet hade varit att pedagogerna hade sluppit vakta gränsen som idag och därigenom fått mer tid att leka med barnen: *”... de hade fått mer stöd och utmaningar och fler aktiva pedagoger om vi hade kunnat ha ett staket, göra det lite mindre ibland.”* Dessutom hade barnen

kunnat röra sig fritt under leken utan att behöva bli tillsagda hela tiden. Utöver ett nytt staket i parken önskas ett högre staket mot Lugna gatan samt färre grindar i det befintliga staketet.

Samarbete kring utveckling och förvaltning

Förskolan har en kontaktperson på Malmö stad som de kan vända sig till med sina önskemål om utveckling i parken. Om pedagogerna ser behov av förändringar lyfter de dessa till förskolans ledning som tar vidare frågan till kontaktpersonen. Ansvariga för parken på kommunen upplevs generellt lyssna på förskolans behov, särskilt efter att en ny samordnare kom på plats. Däremot förvaltas parken av tre olika förvaltningar, vilket kräver en del samordning. Trots att kommunen beskrivs som lyhörda har det tagit tid innan ändringar har genomförts och dessutom har inte alla förskolans önskemål förverkligats. En förändring av lekmiljön på lilla gården är på gång, men önskemålet om ett nytt staket genom parken har kommunen sagt nej till. Anledningen till detta uppges vara att staketet inte är förenligt med en allmän park.

Samarbetet kring förvaltningen av parken upplevs fungera bra. Om förskolan anmäler en skada, exempelvis att en grind har gått sönder, är kommunens fastighets- och gatukontor snabbt på plats och åtgärdar felet: *”Och sen om det är något konkret fel så gör vi en felanmälan och då brukar dom komma samma dag eller någon dag efter så ...”*. Sett till hela året beskrivs kommunens städning av parken fungera bra. Under sommaren upplevs dock städningen ibland vara otillräcklig och då behöver förskolans personal lägga tid på att felanmäla detta till kommunen.

EN DAG I LUGNETS PARK - OSTRUKTURERAD

OBSERVATIONEN

Nedan följer resultatet av den ostrukturerade observationen i Lugnets park. Kursiv text är direkta utdrag från anteckningarna som skrevs under dagen.

RUTINER

Vid halv tio är enheterna med ett, två, tre och fyraåringar ute i parken. Jag räknar till 43 barn och nio pedagoger när jag anländer. Morgonen inleds med en speciell aktivitet där stationer med instrument är utplacerade runt om i parken. Fem instrument finns på den hårdgjorda ytan invid förskolebyggnaden och tre står ute på gräsmattan. Kring varje station står grupper av barn som nyfiket testar instrumenten. De flesta av barnen håller sig kring stationerna under förmiddagen men några barn leker istället längre bort på lilla gården.

Bara några minuter senare anländer ett gäng med femåringar från Satelliten tillsammans med tre pedagoger. Barnen går på led, två och två, när de går över Lugna gatan från sin byggnad och stannar i ledet tills grinden stängs bakom dem. Väl inne i parken samlar pedagogerna ihop barnen och förklarar att de ska delas in i grupper mellan de olika stationerna. Pedagogen avslutar med att säga: *"Lyssna nu, nu är det lilla gården som gäller. Ingen får springa ut på gräsmattan, ok?"*, varpå barnen sprider ut sig mellan instrumenten. Efter 20 minuters lek väljer de yngre barnen att gå in och efter ytterligare 20 minuter går de äldre barnen tillbaka till sin gård. Kvar är enheterna med tre- och fyraåringar.

Vid halv fyra är det enstaka barn ute i parken tillsammans med fyra pedagoger. Barnens avgränsning för eftermiddagens utevistelse är lilla

gården. Fem minuter senare kommer femåringarna från Satelliten över tillsammans med tre pedagoger. Nu räknar jag till totalt 26 barn. En av pedagogerna går bort till det stora förrådet och flera barn följer efter och ställer sig så nära att hon knappt kan öppna dörren. Några cyklar plockas fram och fem barn cyklar snabbt iväg över den hårdgjorda ytan. Kvar står två barn som inte fick någon cykel och tittar besviket på barnen med cyklarna.

Allteftersom eftermiddagen går kommer föräldrar och hämtar barnen i parken. Några går fram till pedagogen i rosa väst och pratar om hur dagen har varit innan de hämtar upp sitt barn. Vid 16:40 är det bara tio barn kvar ute och då ropar pedagogerna att barnen ska hjälpa till att plocka in de lösa lekredskapen som ligger spridda i parken.

LEK I PARKEN

Under dagen observeras barnen leka många olika lekar på den lilla gården. Några av barnens lekar upplevs fortsätta länge på samma plats och vid några tillfällen ses barnen leka med varandra i längre lekförlopp där de växlar mellan spring, hopp och utforskande aktiviteter i olika miljöer i parken.

Motorisk lek

Under hela eftermiddagen cyklar olika barn på den hårdgjorda ytan invid förskolebyggnaden. Cyklarna är väldigt eftertraktade och står aldrig tomma: *"Bänkborden, sandlådan och lekdjuret bildar hinder och däremellan blir det som en slingrande gångväg där barnen tar sig fram likt en åtta efter varandra – det går verkligen fort!"*

Borta vid stenarna och lekbuskaget ses flera barn hoppa mellan bumlingarna. Några barn leker länge på platsen på eftermiddagen och hoppar omväxlande på stenarna och klättrar i buskaget: *"Pojkarna som klättrar i buskage är fortfarande där och härjar, det har gått nästan 20 minuter nu. De fortsätter klättra och ta sig runt i buskaget. En av pojkarna utmanar och klättrar högt i en av grenarna som nästan viker sig."*

På trästockarna invid ses några barn istället gå balansgång: *"De balanserar på stockarna och hoppar ner när de kommer fram till slutet, varpå de går upp igen och går tillbaka åt andra hållet."* Vid ett annat tillfälle sicksackar istället barnen mellan trästockarna som en del i en jagningslek som fortsätter runt lekhusen och tillbaka och sen vidare mot stenarna som de rundar och sen ut på andra sidan.

Både på för- och eftermiddagen ses barnen hitta på lekar med höstlöven på marken. På grusytan under platanerna samlar några barn löv som de kastar över huvudet om och om igen: *"Barnen kastar löv i luften och skrattar. 'Nu ska jag kasta, 1, 2, 3', säger en pojke och kastar löven över huvudet."* Efter ett tag övergår leken till en springlek där några av barnen springer efter varandra och kastar löv. Borta vid förskolebyggnaden har några barn istället samlat löven i en stor hög. Pojkarna klättrar upp på en låda invid och hoppar sedan i tur och ordning ner i lövhögen:

Plötsligt tar en av pojkarna ett stort skutt ner i högen och lyckas precis missa en annan pojke som ligger där. 'Hahahah', skrattar pojken som har hoppat. Nästa pojke i ledet är inte lika modig, han glider med rumpan ner för lådan och landar mjukt i högen, tittar osäkert bakåt på de andra.

Även andra miljöer i parken lockar till motorisk lek. På ett av bänkborden klättrar två flickor upp och hoppar på bordskivan tills en av pedagogerna ber dem att gå ner. I sandlådan invid balanserar en flicka och pojke på kanten varpå de klättrar upp på bakkbordet och hoppar ner på andra sidan, samtidigt som en pojke hoppar fram och tillbaka över växtstödet kring buskarna bredvid. På lekhästen längre bort står en pojke och slår med en stor pinne och får snabbt sällskap av en annan som ansluter i leken.

Uttrycksfull lek

Vidare lockar instrumenten flera av barnen till sång och vissa barn står länge och spelar och sjunger: *"En flicka står bredvid och sjunger samtidigt som hon spelar ett, två, tre, fyra, fem, och sex, och sjuuuuuuu' och invid står ett annat barn och sjunger bokstavsramsan: 'A, B, C, D ...'"*

Fantasilek

Vid sandlådan och lekhusen ses barnen ägna sig åt fantasilekar. Vid ett tillfälle leker två barn affär vid sandlådan, där bänken på sandlådans kant fungerar som en disk där barnen har placerat ut spadar och spannar: *"Jag vill ha en mjölk", säger den ena flickan. 'Det blir tio kronor, varsågod', svarar den andra och sträcker samtidigt fram en spade till flickan."* Borta vid lekhusen leker barnen istället hus flera gånger under dagen. Vid ett av tillfällena leker en flicka och pojke tillsammans:

'Jag bor här', säger flickan. Pojken springer runt huset. 'Hej, där', säger han och kikar in i öppningen. 'Får jag komma hem till dig?' 'Neej', svarar flickan. 'Om du vill, så kan du få komma hem till mig, jag bor där borta' säger pojken och pekar på det andra lekhuset. Pojken springer snabbt över till sitt hus men kommer snabbt tillbaka till igen.

Utforskande lek

Under dagen ses barnen också leka utforskande lekar, vilka observeras i sandlådan och vid stenarna. I sandlådan sitter alltid ett eller flera barn och gräver gropar, fyller spannar med sand och bakar sandkakor med lösa objekt som spadar och andra plastformar. Vid stenarna observeras liknande aktiviteter, men här inkluderar lekarna mer naturliga lösa material som löv och pinnar. Vid ett tillfälle observeras en pojke att sitta ensam och bygga ett torn med pinnar och småstenar: *”En pojke sitter invid en av de stora stenarna vid lebuskaget och bygger ett litet torn med pinnar och små stenar. Han ser koncentrerad ut när han försöker få några pinnar att stå upp genom att luta dem mot varandra.”*

Regellek

Vid några tillfällen leker barnen också olika typer av regellekar runt om på lilla gården. På eftermiddagen ses två pojkar spela fotboll invid bygganden, där de passar bollen mellan sig och skjuter mot staketet vid entrén. Under träden vid stenarna leker samtidigt två barn kurragömma: *”Flickan ställer sig med händerna för ansiktet vid trädet och räknar ’1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 – nu kommer jaaaaaag!’. Pojken gömmer sig samtidigt bakom en stor sten.”*

Lek med naturliga element

På eftermiddagen ses istället två flickor utforska jorden kring stenarna invid lebuskaget. Flickorna sitter tät ihop på huk mellan stenarna och böjda över marken. När en av pedagogerna kommer fram och frågar vad de gör svarar barnen: *”vi har myror och spindlar här”*.

Trängsel på lilla gården

Under förmiddagen uppstår det viss trängsel när nästan 60 barn samtidigt leker på den hårdgjorda ytan invid byggnaden där instrumenten står. Ytan är enbart 230 kvm stor. Ett tag upplevs läget väldigt kaotiskt och pedagogerna har fullt upp med att hålla koll på barnen och avstyra konflikter. Flera av de yngre barnen ses också ta ett steg tillbaka från leken och iakttar de andra barnen på håll:

Situationerna kring musikstationerna är kaosartad. Vissa barn är väldigt glada och springer glatt mellan de olika stationerna och testar. Några barn börjar däremot knuffas och bråkas och det hörs gråt. Flera av de yngre barnen står tryckta mot staketet närmast byggnaden och iakttar leken. En del sitter på bänkborden invid tillsammans med pedagoger och bara tittar.

Efter att de flesta av barnen har gått in kommer en av pedagogerna fram till mig och säger: *”det där gick inte så bra”* och förklarar att aktiviteten inte hade varit tillräckligt bra planerad och att det därför blev rörigt under utevistelsen.

Regler som begränsar

Under flera olika tillfällen behöver pedagoger också säga till och springa efter barn som är på väg över till stora gården. På eftermiddagen behöver pedagoger upprepade gånger hämta tillbaka barn som springer bakom huset och börjar leka i buskaget. Barnen får då avbryta sin lek, men det är tydligt att de vill fortsätta leken då det gång på gång återvänder till

platsen trots att de inte får. Vid ett annat tillfälle får en grupp med barn syn på en kranbil på gatan utanför och en av pedagogerna behöver snabbt springa efter: *”Barnen springer och vinkar och ropar ’hejhej’ efter bilen. De kommer snabbt förbi stenarna där gränsen går och pedagogen får bråttom att springa efter och stoppa barnen då de börjar närma sig den södra grinden”.*

SAMSPEL MED ANDRA BESÖKARE

På förmiddagen är Lugnets förskola ute på den stora gräsmattan med ungefär 23 barn och leker vid musikinstrumenten. De stannar där under hela förmiddagen och ingen av barnen kommer över till lilla gården där Sjöhästens barn leker. Inte heller ses någon av förskolans barn gå ut på gräsmattan och interagera med barnen där. I samband med trängseln vid lilla gården reflekterade jag över om Sjöhästens förskola hade valt att gå ut på gräsmatta om den hade varit tom: *”Lugnet leker fortfarande på den stora gräsmattan – undra om förskolan skulle ha valt att gått ut där om inte Lugnet varit där? Man är ju ändå 12 pedagoger ute med många barn”.*

Vid ett tillfälle på förmiddagen kommer också en äldre kvinna med en hund in i parken. Hon går in i en av grindarna ut mot Lugna gatan, norr om stenarna. Hon är noga med att stänga grinden efter sig och går därefter mot den södra delen av parken mot hundrastgården. Två flickor som leker i närheten avbryter sin lek när de får syn på hunden. *”Den ena flickan säger ’åhh titta, vad söt’ och pekar på hunden, medan den andra säger ’hejhej, hallå vovven’ samtidigt som hon vinkar”.* Flickorna går inte fram utan står en bit bort. Den äldre kvinnan tar ingen notis av barnen och fortsätter obekymrat vidare. Flickorna följer hunden med blicken ett tag och upptar sedan sin lek med löven.

STRUKTURERAD OBSERVATION

Bild 23 till höger illustrerar resultatet av samtliga tio observationsrundor i parken, där punkterna representerar barnens placering och de olika färgerna barnens aktivitetsnivå enligt CARS-skalan. Vid observationstillfällena fick barnen enbart använda den norra halvan av parken och vid samtliga tillfällen befann sig utomstående besökare i parkens södra del i form av barnfamiljer från allmänheten eller barn från Lugnets förskola. Däremot observerades inga besökare i den norra delen av parken.

Resultatet visar att barnen rörde sig över i stort sett hela den norra halvan av parken. Sammantaget hade barnen en rörelseintensitet från långsam till intensiv fysisk aktivitet (nivå 3 till 5) under 60 procent av registreringarna (se bild 24). Detta gällde generellt båda könen men av alla registreringar var det något fler, 31 procent för pojkarna i förhållande till 20 procent för flickorna, där intensitetsnivån var hög.

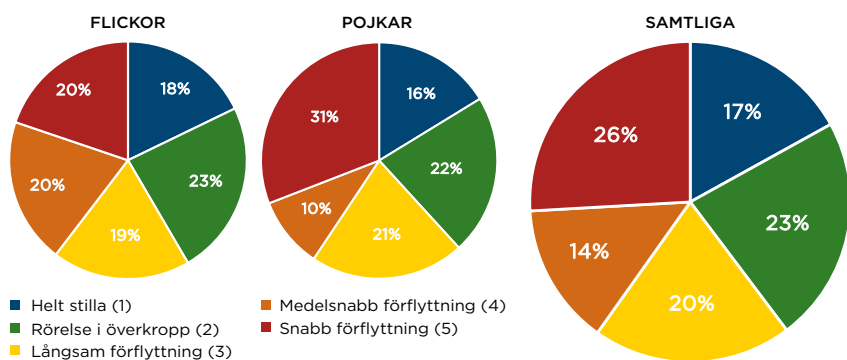

BILD 24
Sammanställning av barnens aktivitetsnivå i Lugnets park från alla tre observationstillfällen

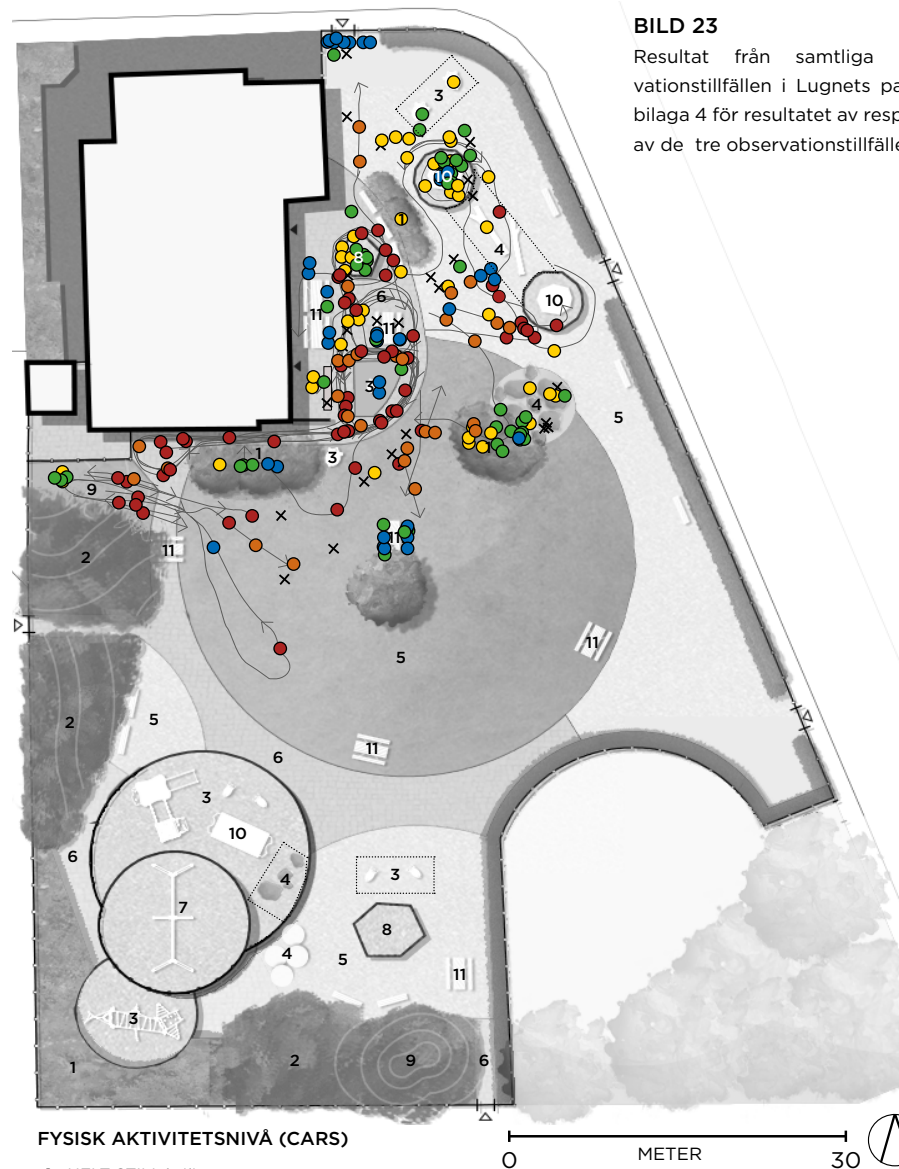

BILD 23
Resultat från samtliga observationstillfällen i Lugnets park. Se bilaga 4 för resultatet av respektive av de tre observationstillfällena.

FYSISK AKTIVITETSNIKÄ (CARS)

- HELT STILLA (1)
- RÖRELSE I ÖVERKROPP (2)
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING (3)
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING (4)
- SNABB FÖRFLYTTNING (5)
- × PEDAGOG
- ∩ RÖRELSEMÖNSTER
- oo BEHAVIOR SETTINGS, SE SIDA 33

Barnen använde vidare alla lekmiljöer i den norra delen av parken under sin utevistelse. Som bild 25 visar var dock vissa behavior settings mer populära än andra. Flest barn använde parkens öppna ytor, följt av gångvägarna. I dessa två behavior settings var barnens rörelseintensitet generellt hög. De tredje mest använda miljöerna var lekhusen, buskagen och samlingsytorna. I dessa tre typer av behavior settings var den fysiska aktivitetsnivån generellt något lägre. Vidare skiljer sig användningen av parkens behavior settings något mellan könen. Flickorna använde generellt sandlådan, buskagen och miljöerna med naturlig lekutrustning i större utsträckning än pojkarna. Samtidigt nyttjade pojkarna parkens varierade topografi i sin lek, vilket ingen av flickorna gjorde.

Vid besöken i parken lekte barnen också många olika typer av lekar. Däremot var vissa kategorier av lekar mer populära än andra (bild 26). En stor andel av barnen nyttjade parken för motorisk lek, vilket omfattade aktiviteter som cykling, balansaktiviteter och olika springlekar som verkade sakna tydliga regler. Den andra mest populära kategorin av lekar i parken var fantasilek, där barnen bland annat observerades leka affär, hus, mamma-pappa-barn och astronauter. Vidare var utforskande lek populära bland barn, vilket omfattade aktiviteter som att gräva, samla löv i stora högar eller i spannar, bygga med pinnar och göra sandkakor. Efter motorisk lek, fantasilek och utforskande lek var det ett relativt stort glapp till de andra lekkategorierna. Överlag lekte flickorna fler fantasilekar och regellekar än pojkarna, medan pojkarna generellt lekte fler motoriska lekar. Pojkarna observerades också utföra fler aktiviteter som inte kan klassas som lek, vilket omfattande bråk med andra barn.

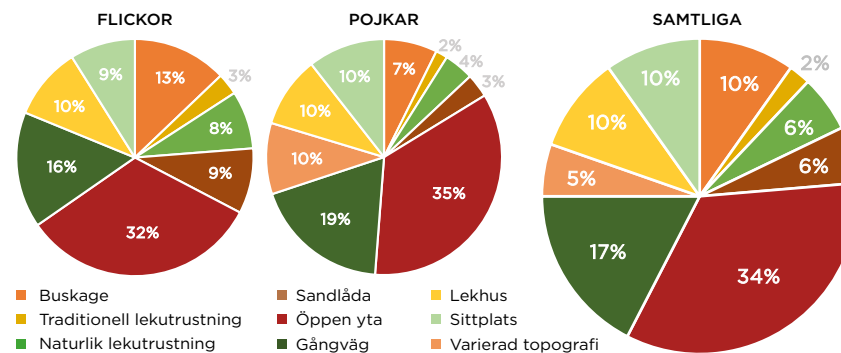

BILD 25

Sammanställning av barnens användning av parkens behavior settings från alla tre observationstillfällen

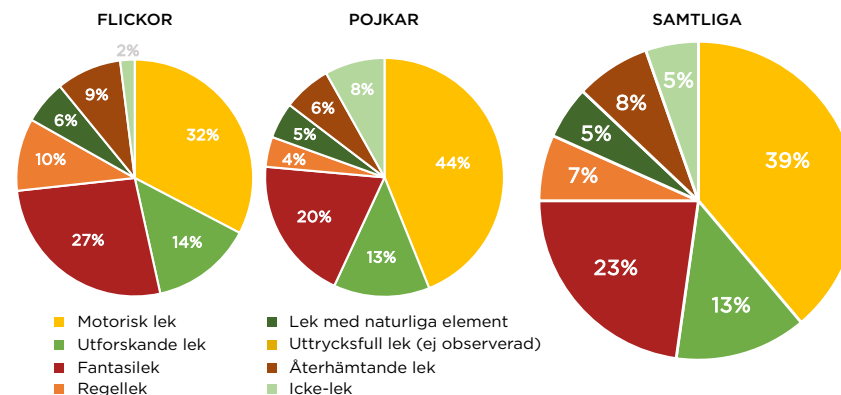

BILD 26

Sammanställning av barnens lekaktiviteter i Lugnets park från alla tre observationstillfällen.

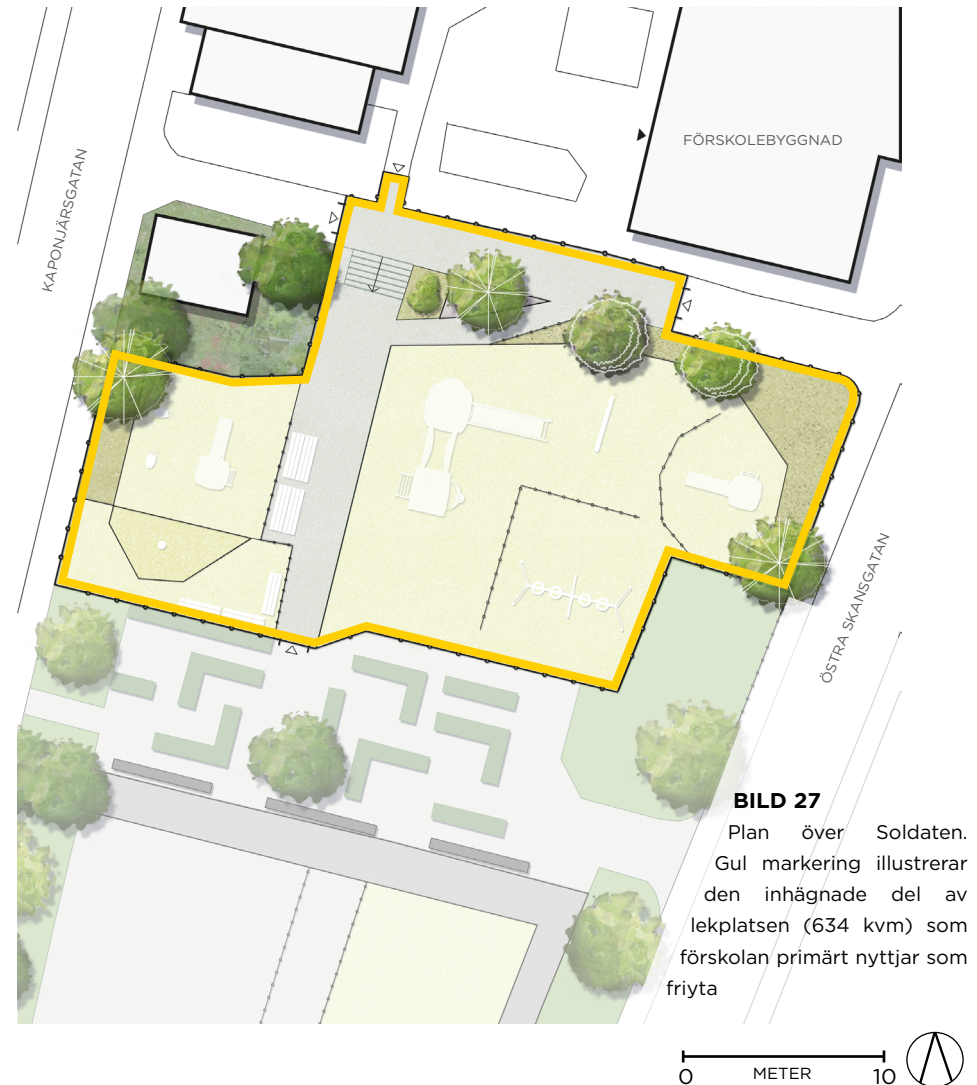
HAGAHUSETS FÖRSKOLA

INTRODUKTION

Förskolan Hagahuset ligger i stadsdelen Haga i Göteborg och nyttjar den allmänna lekplatsen Soldaten som sin utomhusmiljö. Förskolan startade på 1990-talet då sex mindre förskolor i närområdet slogs samman till en stor. Redan från start har förskoleverksamheten använt lekplatsen för sin dagliga utomhusvistelse³.

Idag är 95 barn inskrivna på förskolan i åldrarna ett till fem år. Barnen är fördelade mellan fem olika avdelningar; två avdelningar med yngre barn i åldrarna ett till två år och tre avdelningar med äldre barn i åldrarna två och ett halvt till fem år. På avdelningarna för yngre barn är det 15 till 16 barn inskrivna samtidigt och på avdelningarna för äldre barn går det mellan 19 och 22 barn åt gången. Det är enbart de äldre barnen som nyttjar Soldaten som sin utomhusmiljö, medan de yngre barnen har en egen liten gård närmast huset⁴. De yngsta barnen och deras privata gård är inte inkluderad i studien.

Den del av Soldaten som verksamheten använder som sin primära utomhusyta är cirka 634 kvm stor och inhägnad med ett staket (bild 27). Om alla förskolans 66 barn är där samtidigt innebär det att varje barn har tillgång till 9,6 kvm utomhusyta för lek. Detta gäller dock enbart om det inte är några andra besökare i parken samtidigt, till exempel barn från allmänheten.

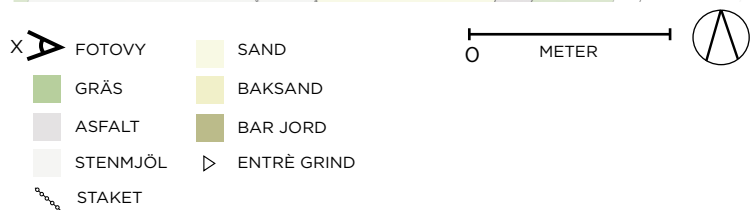
³ Christina Rekstad, Rektor, Förskoleförvaltningen Göteborgs stad via mejl 25 mars 2021

⁴ ibid via mejl 13 oktober 2021

BILD 28

Soldatens lekplats med numrerade fotovyer som hänvisar till foton på kommande sidor

PLATSANALYS

LEKPLATSENS UTFORMNING

Lekplatsen kan beskrivas ha en traditionell utformning, med fasta lekredskap placerade i tydligt avgränsade lekytor med staket (bild 29). Frånsett fem mindre träd och en buske saknas helt vegetation på lekplatsen och ytor som en gång var gräsbeklädda är idag ytor med bar jord. Samtliga lekredskap har sand som fallskydd och sanden har spridit sig över hela lekplatsen och täcker även gångvägarna. Lekplatsen är belägen i söderläge och saknar helt beskuggning under stora delar av dagen.

BILD 29

Lekhus med rutschkana, snurrstång och gunga i lekplatsens östra del. Sand täcker marken och lekytorna skiljs från varandra med staket

Närmst förskolebyggnaden i norr finns en rak gångväg som knyter an till en stenlagd yta med ett buskage. När det regnar bildas det små vattenpölar på gångvägen som bidrar med miljöerbjudanden som kan locka barnen till lek. Ytan kopplar an till en trappa och en svagt sluttande gångväg som leder upp till två sandlådor i lekplatsen södra del (bild 30). Buskaget är uppstammat och saknar rumslighet (bild 31). Rötterna kring busken är blottade, vilket tyder på att platsen är utsatt för ett högt slitage.

BILD 30

Rak gångväg invid förskolebyggnaden som ansluter till en trappa och svagt sluttande gångväg som leder upp till lekytor i lekplatsens södra del.

BILD 31

Uppstammat buskage invid gångvägen.

Ovanför trappan finns ytterligare en gångväg som ansluter till sandlådor med fasta lekredskap på var sida (bild 32). Invid gångvägen står också två breda bänkar som fungerar som samlingsyta (bild 33). Precis norr om bänkarna bildas en vattenpöl när det regnar som kan locka barnen till utforskande lek. Väst om gångvägen finns en sandlåda med en rutschkana och två vippungor (bild 34) där barnen erbjuds möjligheter för aktiviteter som att vippa och rutscha. Sandlådan ansluter till en yta med bar jord och ett träd. Trädets rötter är blottade och det finns flera hål där barnen kan hitta maskar (bild 35 & 36).

BILD 33
Samlingsyta invid gångvägen i lekplatsens södra del

BILD 34
Sandlåda med rutschkana och två vippungor i lekplatsens västra del.

BILD 32
Gångväg täckt av sand i lekplatsens södra del. Till höger i fotot skymtas en platsens sandlådor med en rutschkana för mindre barn. Till vänster syns lekplatsens stora klätterställning.

BILD 35
Träd i jordyta i lekplatsens västra del.

BILD 36
Blottade trärötter i jordytan i lekplatsens västra del där barnen gräver efter maskar

I lekplatsens sydvästra hörn finns en sandlåda med bakbar sand och ett bakkbord som ansluter till en samlingsyta med bänkar (bild 37). Öst om gångvägen finns istället en större sandlåda med en gungställning (bild 38), en hög klätterställning (bild 39), en snurrstång och ett lekhus med en rutschkana (bild 40) som erbjuder barnen möjligheter att rutscha, klättra och gunga. Lekhuset har ett roder på andra våningen och ett litet kök i bottenplan (bild 41) där mindre grupper av barn kan leka tillsammans.

BILD 37

Sandlåda med baksand och bakkbord i lekplatsens sydvästra hörn

BILD 38

Gungställning i lekplatsens östra sandlåda.

BILD 39

Den stora klätterställningen med rutschkana i lekplatsen östra sandlåda. Till höger i bild syns också snurrstången.

BILD 40

Lekhus med rutschkana i lekplatsens västra sandlåda.

BILD 41

Lekhusets kök

Invid staketet i parkens nordvästra del finns ytterligare en yta med bar jord och träd (bild 42). Även här är trädens rötter blottade, vilket tyder på att barnen är där och gräver. I sandlådorna öst och väst om gångvägen finns det gott om lösa föremål i form av spadar, spannar och andra leksaker i plast som barnen kan använda för olika utforskande lekar. Däremot saknas mer naturliga lösa objekt som pinnar, löv och stenar.

Utanför den inhägnade delen av lekplatsen finns det fler lekytor i form av en sandlåda med vippbräda, en basketkorg, hopplintar och en labyrint av klippta häckar (bild 44 & 45). Cirka 40 meter söder om lekplatsen finns det också en inhägnad bollplan. Ibland får några av barnen leka i labyrinten eller på bollplanen tillsammans med pedagoger.

BILD 42

Yta med bar jord och träd i lekplatsens norra del. Spritt över hela lekplatsen finns det gott om lösa objekt som spadar och spannar.

BILD 43

En av lekplatsens grindar. I bilden syns också det höga staket som idag omgärdar delar av platsen.

BILD 44

Lekytor med hopplintar utanför staketet.

BILD 45

Lekytor utanför stängslet, söder om förskolans primära utomhusyta.

BILD 46

Plan över Soldaten med inventerade behavior settings illustrerade med siffror

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE	5. LEKHUS
2. TRADITIONELL LEKTRUSTNING	6. SAMLINGSYTA/SITTPLATS
3. GÅNGVÄG	7. SANDLÅDA
4. GUNGOR	8. BAR JORD MED TRÄD & RÖTTER

LEKPLATSENS OPEC-VÄRDE

Platsens lekpotential är:

A – utomhusarean: 1 poäng

Lekplatsens yta är mindre än 2000 kvm.

B – andel buskar, träd eller kuperad terräng: 1 poäng

Ytan bedöms ha mindre än 15 procent vegetation och kuperad terräng.

C – integration mellan vegetation, öppna ytor och lektytor: 1 poäng

Den lilla vegetation som finns på lekplatsen är placerad utmed kanterna och är därmed inte integrerad med platsens lektytor. Komponenter, som öppna ytor mellan lektytor, saknas för att kunna bedöma integration mellan dessa.

Enligt OPEC-värdering har lekplatsen därmed en lekpotential motsvarande 1 poäng, i jämförelse med de 3 poäng som en yta maximalt kan få (Mårtensson 2013).

LEKPLATSENS BEHAVIOR SETTINGS

I den inhägnade delen av Soldatens lekplats finns det åtta olika typer av behavior settings, se bild 46. Dessa är: buskage (1 st), traditionell lekutrustning (3 st), gångväg (2 st), gungor (1 st), lekhus (1 st), samlingsyta (2 st), sandlåda (4 st) samt bar jord med träd och rötter (2 st). På lekplatsen finns det alltså totalt 14 behavior settings.

INTERVJUER MED PEDAGOGERNA

I avsnittet presenteras resultatet av den tematiska analysen av intervjuerna med de pedagogerna på förskolan. Resultatet bildar tre övergripande teman: *Rutiner och arbetssätt*, *Lek på lekplatsen* och *Samnyttjande*. Respektive tema är i sin tur indelat i ett antal underteman utifrån vad som kom fram under intervjuerna.

RUTINER OCH ARBETSÄTT

Tider för utevistelsen

Förskolan har inga tydliga rutiner kring utomhusvistelsen utan den varierar beroende på väder och årstid. Däremot upplever pedagogerna att förskolan generellt är ute mycket och vanligtvis går barnen ut både på förmiddagen och eftermiddagen. För det mesta börjar utevistelsen redan på morgonen, ungefär vid halv åtta, när föräldrarna kommer och lämnar barnen påklädda på lekplatsen. Vintertid börjar barnen gå in redan vid niotiden, men annars stannar alltid någon barngrupp ute till tio eller elva. På eftermiddagen går barnen vanligtvis ut runt klockan tre och stannar ute tills de blir hämtade av sina föräldrar, som senast halv sex.

Användning av lekplatsens yta

Förskolan ser Soldaten som sin gård och kallar lekplatsen för den stora gården eller gården. För det mesta är barnen ute på den inhägnade delen av lekplatsen och då brukar alla barn vara ute samtidigt tillsammans med förskolans 11 pedagoger, fränsett när barngrupper åker iväg på utflykter någon gång i veckan. Ytan utanför staketet ser förskolan inte som sin gård men väljer ibland att nyttja även denna del. Vissa månader får barnen leka utanför staketet några gånger i veckan och andra månader nyttjas ytan inte alls. Om förskolan väljer att gå ut beror på en rad faktorer, däribland hur många barn och pedagoger som är på plats

och vilken tid på året det är. När det är många nya barn som ska skolas in stannar förskolan generellt på den inhägnade delen av lekplatsen då pedagogerna anser att det är viktigt att barnen blir trygga med den miljön först.

LEK PÅ LEKPLATSEN

Populära platser

Pedagogerna upplever att barnen använder alla lekplatsens miljöer, men att vissa platser tycks vara mer populära än andra. Barnen samlas gärna vid den stora klätterställningen mitt på lekplatsen, där de antingen leker på ställningen eller sitter i sandlådan runtom. De yngre barnen upplevs leka mycket på de två mindre klätterställningarna, medan gungorna är populära hos alla barn. Vidare beskriver pedagogerna att platsen under trädet i den västra delen av lekplatsen uppskattas av många barn: *”den platsen är alltid befolkad känns det som för där brukar barnen leta maskar, det är hål runt rötterna.”*

Lekaktiviteter

Barnen upplevs leka olika lekar under utevistelsen på lekplatsen, men en av de allra vanligaste aktiviteterna är att gräva och bygga med sand eller jord: *”...att gräva, brukar vara det som är mest uppskattat”*, beskriver en av pedagogerna. Barnen kan sätta sig och gräva nästan varsomhelst på lekplatsen, men generellt grejar de mest i sandlådan invid den stora klätterställningen eller under trädet i den västra delen av lekplatsen.

Barnen gillar också att leka olika typer av jagningslekar. Dessa kan uppkomma lite varstans på lekplatsen men upplevs generellt vara mer vanliga i sandlådan kring den stora klätterställningen där det finns lite

mer yta. Barnen gillar också att leka andra regellekar som fotboll och 1-2-3 rött ljus på gångvägarna. Fotbollen spelas mer fritt eller uppstyrt beroende på antal barn som deltar: *”om det inte är så många som spelar fotboll, då fokuserar vi mer på att skicka bollen till varandra och att passa och att skjuta mål så att dom tränar turtagningen framförallt”*, berättar en av pedagogerna.

Utöver aktiviteter som kan beskrivas som utforskande lek och regellek, leker barnen också olika motoriska lekar. Pedagogerna berättar att barnen gillar att klättra, rutscha och gunga på lekutrustningen och cyklar ofta på lekplatsens gångvägar. Barnen leker också olika fantasilekar, vilka ofta uppkommer runt den stora klätterställningen men även vid den lilla klätterställningen i den östra delen av lekplatsen. En av pedagogerna beskriver barnens lek på platsen:

Jo men dom leker också, särskilt dom yngre barnen, leker på den lilla klätterställningen, tror att det är mycket för att den ser ut som en båt, att dom kan leka att det är en båt, sjörövare. På det undre planet leker dom lite affär och kakor, för det är som ett litet hus där med en spis.

Aktivitetsnivå

”Men jag skulle nog ändå säga att det är ganska mycket aktivitet och rörelse.”, berättar en av pedagogerna. Barnen upplevs ha en ganska hög aktivitetsnivå på lekplatsen, men samtidigt varierar aktiviteten mycket från dag till dag och mellan olika årstider. När det är kallt ute är barnen mer stillasittande, men under vår och sommar brukar barnen generellt få mer spring i benen.

Begränsningar kopplat till yta och innehåll

Trots att pedagogerna upplever att barnens lek är varierad ser de många brister kopplat till lekplatsens yta och innehåll som påverkar leken. Båda pedagogerna beskriver att det inte finns så mycket att göra för barnen i miljön och att lekplatsen är lite enformig både gällande markmaterial och redskap. Den fasta lekutrustningen är inte så varierad och lockar barnen främst till att klättra:

För det är också det att det är lite samma typ av redskap på gården, tre ställningar med rutsch. För om man tänker, vad är det som barnen tränar på här, som inte är att vi har rockring eller hopprep eller spade eller cykel, så är det klättra, klättra, klättra ... och ja lite gunga och rutsch, men ja det är rätt enformigt.

Att hela lekplatsen är täckt av sand beskrivs också som en utmaning. Trots att sanden lockar många barn till lek menar pedagogerna att det blir enformigt att ha sand över hela ytan, då det leder till att barnen mest gräver och gör det överallt: *”...nu är det ju liksom gräva, gräva, gräva, gräva.”* Att ytan är täckt med sand, har få träd och många hårdgjorda material gör också att lekplatsen blir extremt varm sommartid. När förskolan är ute under sommarhalvåret finns det i princip ingen skugga alls, vilket upplevs ansträngande för både personal och barn.

Vidare beskrivs den stora klätterställningen som en begränsning. Trots att platsen är populär bland barnen är det främst de äldsta barnen som kan använda den då ställningen är hög och egentligen tänkt för barn som är nio år och uppåt. För att nå rutschen behöver barnen klättra upp för en klättrvägg eller ett nät, vilket långt ifrån alla barn klarar av. Den ena

pedagogen berättar att en del barn kan bli ledsna och besvikna när de inte kan leka tillsammans med de andra barnen uppe i klätterställningen. För personalens del innebär det en begränsning, dels då pedagoger ofta behöver stå och vakta, dels då det är tungt att ge barnen den där sista knuffen upp.

Ytterligare en begränsning är att ytan på lekplatsen upplevs som för liten i relation till antalet barn. Om alla barn är ute samtidigt räcker inte ytan till och lekplatsen upplevs som trång. När detta händer försöker pedagogerna gå iväg med några barngrupper till andra platser i närheten men trots det upplevs ytan ofta otillräcklig. Särskilt saknar pedagogerna en större öppen yta för barnens mer fartfyllda aktiviteter som fotboll och jage: *"Men det svåra är väl att hitta ytan, där dom får leka just isjage, dom här lite mer fysiska lekarna..."*, beskriver en av pedagogerna.

Att det saknas ytor gör dessutom att det ofta uppstår konkurrens mellan barnens olika lekaktiviteter. Exempelvis kan barnen inte cykla och spela fotboll samtidigt på gångvägarna och om barnen leker jage i den stora sandlådan störs ofta barn som sitter där och gräver. Trots att barnen spelar fotboll på lekplatsen menar en av pedagogerna att ingen yta egentligen är riktigt bra för bollek då aktiviteten alltid kommer i konflikt med något annat: *"...här är det ju yngre barn som leker, här kommer det föräldrar och barn, och här också och här sitter folk och gräver..."*.

Pedagogernas roll

För att barnen inte ska störa varandras lek och för att det inte ska uppstå konflikter mellan olika barn upplever pedagogerna att det är viktigt för dem att styra upp och sätta regler för vilka lekar som får ske på vilka platser. En av pedagogerna beskriver hur de arbetar:

Så att det inte bara blir fri lek utan att, ja annars blir det lätt att det eskalerar. Alltså att, jag tänker om de leker en vanlig jagningslek blir det lätt att barnen inte ser sig för, puttats kanske eller 'oj nu ser vi inte att dom sitter där och gräver'. Så nu har vi försökt att observera vart nästans leker den här leken, typ att dom gräver, och säga till barnen 'här får ni leka bananjage' till exempel.

Utöver att "styra upp" barnens lek försöker pedagogerna sprida ut sig över lekplatsen och vara nära där barnen leker. De startar också upp olika lekaktiviteter med grupper av barn, exempelvis någon regellek. Ofta är de med i början och sätter igång leken och sedan kan barnen få leka mer självständigt. Många barn uppskattar emellertid när pedagogerna är med i leken, men när barnen inte vill så håller de sig på avstånd.

Pedagogerna beskriver också att de lyssnar på vad barnen vill göra och anpassar lekarna efter det: *"Vi ser vad intresset ligger och bygger vidare på det, vill dom gunga, vill leka med nånting i sanden, vill dom leka jage eller så..."*. De anser också att det är viktigt att anordna vissa lekar där barnen lär sig något, exempelvis samarbete eller turtagning.

Önskemål om förbättringar

Pedagogerna har många önskemål om förbättringar på lekplatsen, vilka flera hör samman med de brister de ser i miljön. Båda pedagogerna ser behov av mer varierade lekredskap på lekplatsen och önskar att en av klätterställningarna ska bytas ut till något annat, exempelvis balansredskap. Vidare hade det varit önskvärt om delar av ytan utanför staketet ingick i inhägnaden för att skapa mer yta. Utöver detta önskas mer grönska på lekplatsen och att vissa ytor med sand ersätts med gräs och vegetation för att skapa en mer varierad miljö, men också för att få mer naturlig skugga på lekplatsen under sommarmånaderna. Boxar med lekredskap ute på lekplatsen hade vidare underlättat för pedagogerna och gjort leksakerna mer tillgängliga för barnen under utevistelsen.

SAMNYTTJANDE

Samspel med andra besökare

Andra besökare kommer ibland in på lekplatsen samtidigt som förskolan är ute och då är det främst föräldrar med barn. Generellt besöker barnfamiljer lekplatsen några gånger i veckan, men ibland händer det mer sällan. Familjerna kan komma både på för- och eftermiddagen, men det vanligaste är att de kommer mot slutet av dagen. Vissa dagar kan det dessutom vara många barnfamiljer samtidigt. Annars är det ovanligt att andra besökare från allmänheten kommer in på lekplatsen under dagen. Någon enstaka gång har det kommit in personer med hund, men utöver det besöker inga personer som pedagogerna skulle beskriva som olämpliga lekplatsen samtidigt som förskolan är ute. Inte heller besöker någon av områdets andra förskolor lekplatsen under dagen.

Båda pedagogerna upplever att barnens beteende och lek överlag inte förändras när det kommer in andra besökare på lekplatsen, utan oftast tar barnen ingen notis. Ibland kan förskolebarnen börja leka med barnen som kommer och andra gånger inte. Däremot kan barnen ibland reagera mer negativt, vilket har hänt när familjer sitter och fikar eller äter glass på lekplatsen. Vidare kan det emellanåt uppstå konflikter mellan förskolans barn och andra barn: *”Det här att dela med sig, det kan bli svårt för barnen ibland, liksom ’vadå där här är ju våran grävmaskin’, berättar en av pedagogerna. Den ena intervjupersonen upplever också att vissa barn som är väldigt beroende av att ha samma vuxna omkring sig inte mår bra när det kommer in okända människor på lekplatsen.*

När pedagogerna känner att de behöver säga till andra besökare så gör de det. När personer med hund har kommit in så har personalen bett dem att gå för barnens säkerhet. Också när det blir konflikter mellan förskolans barn och barn från allmänheten upplever pedagogerna att de har rätt att säga till de utomstående barnen:

Men vi försöker ändå tänka som att barnet går här, för vi ska ju kunna säga till det barnet om det gör fel också, framförallt om inte vårdnadshavaren säger till så får ju vi stegpa in [...]. Även om våra barn gör fel mot en utomstående får ju vi vara tydliga där också. Så att det liksom inte blir någon särbehandling mellan barnen.

Ytan utanför staketet användes desto mer av allmänheten och även andra förskolor och skolor. Elever från Hagaskolan använder ytan nästan dagligen och på fotbollsplanen brukar en annan förskola hålla till någon gång i veckan. Utanför staketet händer det också att olämpliga besökare vistas eller passerar förbi. Pedagogerna säger aldrig till personer utanför staketet utan väljer istället att stanna innanför stängslet om det skulle vara mycket folk på ytan utanför. När exempelvis Hagaskolans barn är ute och leker undviker förskolan att vistas där samtidigt: *"Nej, då går vi inte ut, det funkar liksom inte."*, beskriver den ena pedagogen.

Positiva aspekter

Den ena pedagogen upplever att det finns ett par positiva aspekter med samnyttjandet. En fördel är att förskolans barn får möjlighet att lära känna och leka med andra barn utanför den egna förskolegruppen. Utöver detta ger andra barn också möjlighet för förskolans barn att öva sig i samspel med andra: *"... men också ännu mer det här att, hur är vi mot någon när den är ny, hur gör vi, delar vi med oss, hela den sociala biten är ju väldigt positiv."*

Utmaningar

"Jag funderade länge på den frågan och jag försökte hitta något, alltså försökte hålla mig positiv, men det var svårt. Jag kan inte se några fördelar med upplägget...", beskriver en av pedagogerna och menar att det inte finns något positivt med att använda den allmänna lekplats som gård, utan enbart negativa aspekter. Även den andra pedagogen upplever att det finns en rad utmaningar med samnyttjandet.

Lågt staket och otillräckliga grindar

Idag är lekplatsen inhägnad med ett högt staket men innan dess fanns det ett lågt staket. Situationen på lekplatsen innan det nya staketet kom på plats beskriver båda pedagogerna som utmanande, då även yngre barn enkelt kunde klättra över staketet och haspa av grindarna själv. Det var inte helt ovanligt att något barn klättrade över staketet. Osäkerheten kring staketet och grindarna gav upphov till stress hos personalen då de hela tiden kände sig oroliga över att något barn skulle lyckas smita. *"Innan var det så [att] alla behövde stå som nån vakt överallt för att hålla koll, och räkna hela tiden ifall någon hade hoppat över, och det är ju ingen bra miljö, för barnen eller för oss"*, beskriver en av pedagogerna. Det nya staketet har gjort stor skillnad för pedagogerna i deras arbete, då de nu kan slappna av på ett helt annat sätt och fokusera på att leka med barnen.

Begränsad rådighet att påverka utformning av miljön

"Ja men det är väl just det att man inte har så mycket inflytande över hur gården ska se ut eller våra önskemål och barnens önskemål, vad vi egentligen behöver", beskriver en av pedagogerna och menar att den största utmaningen med samnyttjandet är att förskolan inte har någon möjlighet att påverka hur lekplatsens miljö ska utvecklas. Kommunens parkförvaltning har gjort mindre insatser och bytt ut enstaka lekredskap i miljön. Däremot har förskolan inte blivit involverad i åtgärderna, vilket den ena pedagogen upplever som märkligt då förskolan trots allt använder miljön dagligen:

För liksom, det hade varit väldigt uppskattat om dom hade, ja kanske frågat oss när dom skulle byta, vad vi behövde och så kanske man ändå kunde mötas på mitten så, när det ändå skulle bytas liksom.

Båda pedagogerna lyfter fram hur dåligt samarbetet med kommunen fungerar. Förskolan har ingen kontaktperson på parkförvaltningen och ofta är det svårt att ens hitta rätt person att prata med. Vidare upplever pedagogerna att förskolan behöver ligga på och tjata på parkförvaltningen för att de ska åtgärda ens små saker som en trasig grund. Då det är så pass svårt att få små fel åtgärdade har förskolan inte lyft sina önskemål om förbättringar till kommunen, fränsett behovet av ett nytt staket som personalen har tjatat om de senaste tio åren. Att staketet tillslut byttes ut berodde emellertid inte på förskolans tjat utan på att vårdnadshavare gång på gång kontaktat kommunen och bett om ett bättre staket.

Begränsade möjligheter att använda miljön

Förutom de begränsade möjligheterna att påverka lekplatsens utformning ser pedagogerna en utmaning i att inte kunna använda miljön fritt. Förskolan kan inte ta med sig större saker ut på lekplatsen då de behöver hålla ordning och de kan heller inte anpassa miljön, vilket den ena pedagogen särskilt lyfter fram som en svårighet med samnyttjandet:

Och eftersom det också är en allmän lekplats, så får ju inte vi göra något med gården och det blir ju också ganska begränsande för barnen att vi, kan inte kanske alltid ta ut staffli och penslar till exempel för att vi måste hålla ordning.

Pedagogerna tror att barnen hade mått bra om verksamheten hade kunnat använda utomhusmiljön på samma sätt som inomhusmiljön, där personalen möblerar om och anpassar den fysiska miljön för att skapa variation för barnen och göra omgivningen mer spännande.

Konflikter med föräldrar från allmänheten

En annan utmaning med utevistelsen på lekplatsen är att pedagogerna kan behöva hantera konflikter med föräldrar till barn från allmänheten. ”Alltså att det ibland kan bli konflikter mellan ett annat barn och våra barn och om vårdnadshavaren då lägger sig i då kan det kännas lite jobbigt”, berättar den ena pedagogen. Trots att det inte händer så ofta upplever pedagogen att det lätt blir obekväma situationer som är jobbiga att hantera.

Bristande kontroll över vem som besöker lekplatsen

Ytterligare en utmaning med samnyttjandet är upplevelsen av att inte ha någon kontroll över vem som besöker lekplatsen. Plötsligt kan det komma in en person med en hund eller så sätter det sig någon och fikar på en bänk, vilket upplevs som en osäkerhetsfaktor.

EN DAG PÅ SOLDATENS LEKPLATS - OSTRUKTURERAD OBSERVATIONEN

Nedan följer resultatet av den ostrukturerade observationen på Soldatens lekplats. Kursiv text är utdrag från anteckningarna som skrevs under dagen.

RUTINER

Vid halv nio är det få barn som är på plats. Det är en kall morgon och pedagogerna står nära varandra tillsammans med barnen vid de stora bänkarna. Föräldrar droppar in pö om pö och lämnar sina barn till pedagogerna. Det tar en bra stund innan barnen hittar på något att göra och många sitter bara på bänkarna och tittar. Efter en stund hämtar en av pedagogerna en back med lösa lekredskap från förrådet. Några barn ser vad som är på gång och springer snabbt fram och börjar rota runt i backen. Ytterligare en back hämtas ut och nu är fler barn med på tåget och springer dit för att hämta något att leka med.

Efter ungefär en timme tar två pedagoger med sig några av barnen och cyklar iväg på en liten utflykt till en park i närheten. Resten av barnen är kvar en stund till och strax innan tio börjar pedagogerna successivt ta in grupper med barn. Några av de kvarvarande barnen klagar att de fryser om händerna och vid tio får den sista gruppen med barn till sist gå in.

Vid 15-tiden är det bara sju barn ute. Successivt fylls det på med fler barn när pedagoger kommer ut med barn i mindre grupper. När barnen kommer ut är alla lösa lekredskap från förmiddagen redan ute och barnen sprids snabbt över lekplatsen. Från 16-tiden börjar föräldrar dyka upp för att hämta sina barn och när det börjar mörkna strax därpå får barnen i uppgift att plocka in redskapen som ligger spritt över lekplatsen.

LEK PÅ LEKPLATSEN

Under dagen observeras barnen hänge sig åt olika lekar ute på lekplatsen. Däremot upplevs samma typ av lekar upprepas flera gånger under dagen och barnen samlas gärna på samma platser istället för att röra sig mellan lekplatsens olika miljöer.

Motorisk lek

På gångvägen närmst förskolebyggnaden cyklar barn i omgångar på förskolans fyra trehjulingar både på för- och eftermiddagen. De kör runt och runt på gångvägen i långsamt tempo, där de blöta löven på marken tycks göra det trögt. Vissa barn hoppar av och leder med stor möda upp cykeln för den branta rampen invid trappan för att sedan åka ner för den svagt lutande gångvägen på andra sidan: *"När de väl kommer upp tar de fart och rullar ner för gångvägen; de släpper tramporna med fötterna och tjuter 'wohooooo' när de åker ner."*

På den stora klätterställningen invid leker barn flera gånger under dagen. Klätterställningen fyller flera funktioner både för individer och för grupper av barn. När barnen klättrar upp och rutschar ner delar de ofta upplevelsen med andra barn. I ställningen finns det också utrymme så att flera barn kan vistas både uppe och under klätterställningen. Vid ett tillfälle klättrar en grupp med äldre barn upp för klätternätet för att nå den övre våningen där rutschkanan börjar. De rutschar ner och ropar *"nu kommer jaaaaag"*, varpå de snabbt klättrar upp för att rutscha ner igen. Efter ett tag ändrar leken karaktär till någon form av fantasilek och en av flickorna beskriver med allvar i rösten: *"kraften har förvidits, hon har blivit jättestark så vi måste springa för livet för att hon inte ska ta oss"*, varpå flickorna springer iväg i full fart runt klätterställningen.

Längre bort på bänkarna vid den lilla sandlådan balanserar två pojkar och springer fram och tillbaka: *"Dom skrattar högljutt när dom springer. Extra kul verkar det vara när de råkar mötas på mitten och det blir trångt."*

Vid gungorna på andra sidan lekplatsen leker barn både på förmiddagen och eftermiddagen. De äldre barnen gungar ofta två och två och tar mycket fart medan de yngre istället blir puttade av pedagogerna. Vid ett tillfälle ses barnen sjunga samtidigt som de gungar: *"Vid gungan sjunger fyra tjejer två och två. En tar fart medan den ena sitter ner. Två av tjejerna skrattar högt. På en tredje gunga står en flicka själv och tar mycket fart och gungar högt."*

Utforskande lek

På flera olika platser på lekplatsen observeras barn leka olika typer av utforskande lekar under dagen, vilka vanligtvis innefattar lösa objekt som spadar och spannar. Särskilt intressant är sandlådan invid den stora klätterställningen, där barnen sitter själva eller i grupp tillsammans med pedagoger och gräver gropar, fyller spannar med sand eller bygger sandpyramider. Vid flera tillfällen finns det också inslag av fantasilek där barnen låtsas baka kakor med sandformar: *"Nu är min kaka färdig, bara dom vuxna får smaka"*, säger en flicka samtidigt som hon sträcker fram sin sandform till en pedagog. En annan flicka observeras sitta länge och stryka med handen över sanden, medan en pojke intensivt observerar sand som han låter rinna genom fingrarna.

Två vattenpölar på gångvägarna är också intressanta lekmiljöer för barnen. Här ses flera barn sitta och greja med vattnet och göra geggamoja med löv, jord och vatten under både för- och eftermiddagen:

En pojke samlar geggamoja i en sandform vid vattenpölen och håller ut på den stora bänken. Flera gånger går han fram och tillbaka mellan vattenpölen och bänken med mer geggamoja. När det är en stor pöl med gegga så kletar pojken ut geggan över bänken med spaden samtidigt som han säger 'nu blir det massor av geggamoja'.

Fantasilek

Under dagen observeras barnen leka fantasilekar lite varstans på lekplatsen, vilka oftast innefattar någon form av lösa objekt. På flera platser i sandlådan låtsas barnen baka eller laga mat med sand och sandformar. Vid ett tillfälle leker en pojke att en plastback är en bil och han håller hårt i kanterna samtidigt som han gör motorljud. Särskilt många fantasilekar observeras emellertid vid lekhuset. Här leker barnen affär och mamma-pappa-barn vid olika tidpunkter under dagen. Vid ett tillfälle leker också några pojkar att lekhuset är en båt:

'Tut, tuuuuut' skriker den ena pojken samtidigt som han drar med handen i luften. Den andra står och styr med rodret. En tredje pojke dyker upp och en av pojkarna ropar: 'skynda, kom upp i båten, akta hajarna!'.

Regellek

Både på förmiddagen och eftermiddagen leker grupper med barn olika regelstyrda lekar. Vid flera tillfällen spelar barnen fotboll på någon av gångvägarna, där grindarna fungerar som fotbollsmål. Ett av barnen står målvakt samtidigt som ett eller flera barn skjuter på mål. En annan regellek som observeras under dagen är bananjage, där barn som fångas blir frysta och måste stå med händerna knäppta över huvudet som bananer tills de blir räddade av ett annat barn.

Återhämtande lek

Under dagen ses barn också ägna sig åt aktiviteter som kan definieras som återhämtande lek. Vid ett tillfälle sitter tre barn vid bänkarna på gångvägen och tittar på pojkarna som spelar fotboll invid. En pojke ses också stå länge och iaktta en parkarbetare som krattar löv utanför staketet, medan ett annat barn har klättrat upp i klätterställningen och står där länge och iakttar barnen nedanför.

Lek med naturliga element

På förmiddagen tar en av pedagogerna med sig en grupp med barn för att leta maskar vid trädet i den västra delen av lekplatsen. Efter ett tag hittar pedagogen en mask som hon tar upp i handen:

En av pojkarna tjuvar till glatt och skriker 'titta på masken'. Två barn som leker i närheten kommer dit för att titta. Tätt, tätt sitter barnen på huk runt pedagogen och tittar på masken som hon håller i handen. 'Bajsar masken jord?' frågar ett barn nyfiket.

Lekredskap anpassade för större barn

Under några tillfällen under dagen ber barnen pedagogerna om hjälp att komma upp eller ner från den stora klätterställningen och en av gungorna. Pedagogerna hjälper inte barnen fysiskt utan uppmuntrar dem att testa själva och berättar hur de kan sätta sina händer och fötter för att komma upp eller ner. En del av barnen åtar sig uppgiften och lyckas genom att samarbeta:

En pojke och en flicka försöker komma upp på den handikappanpassade gungan. Barnen försöker att klättra upp utan framgång. Efter en liten stund hämtar flickan en gul plastlåda som hon ställer under gungan, varpå pojken hoppar upp och greppar tag i kedjorna. Efter några knuffar i baken av flickan kommer pojken upp och flickan börjar putta på.

En yngre flicka klarar däremot inte av att komma upp på den stora klätterställningen trots flera försök, vilket tycks medföra stor frustration. Flickan gråter länge över besvikelsen att inte kunna vara med och leka med de äldre flickorna i klätterställningen.

Konkurrens om yta mellan olika lekaktiviteter

Flera gånger under dagens observeras barn komma i vägen för varandras lek, vilket vissa gånger leder till konflikter mellan barnen. Två äldre flickor springer snabbt runt klätterställningen och springer nästan på en pojke som sitter och gräver. Pojken tittar överraskat upp när den ena flickan trampar rakt i hans sandpyramid.

Vid ett annat tillfälle uppstår en konflikt mellan en pojke som cyklar på gångvägen där andra barn spelar fotboll:

En yngre pojke cyklar runt på gångvägen mellan sandlådorna där tre äldre pojkarna spelar fotboll. En av pojkarna blir arg på den yngre pojken som är i vägen: 'men akta dååååå!' säger han argt och en annan pojke skriker samtidigt 'aktaaaaaaa!'. Den yngre pojken bara sitter på cykeln och tittar storögt på pojkarna. En av de äldre pojkarna börjar då dra i pojkens cykel så bakdelen lyfts uppåt och pojken ramlar av och börjar gråta. En pedagog skyndar snabbt dit och tröstar.

SAMSPEL MED ANDRA BESÖKARE

På förmiddagen kommer två män till lekplatsen som ska laga en av grindarna. Männen gräver, bankar och svetsar och aktiviteterna lockar en hel grupp av barn som intensivt iakttar männens arbete. Särskilt spännande är svetsen och två av barnen går fram och frågar en av männen vad de gör för något.

Sent på eftermiddagen besöker också en äldre kvinna och ett barn lekplatsen. Besökarna kommer in genom den södra grinden och styr mot gungorna, där kvinnan lyfter upp barnet i gungan och puttar på. På gungan bredvid sitter två flickor från förskolan. När besökarna kom dit tittar flickorna upp men verkar i övrigt inte bry sig nämnvärt. Efter ett tag frågar en av flickorna om kvinnan kan ta fart på dem, vilket hon gör. Efter en stund lämnar kvinnan och barnet lekplatsen genom en av grindarna i den norra delen. Däremot haspar kvinnan inte grinden ordentligt, varpå ett av barnen snabbt slinker ut och gömmer sig i buskagen precis utanför staketet. En av pedagogerna kommer till undsättning och hämtar tillbaka barnet som motvilligt följer efter. Efter händelsen är pedagogen upprörd och klagar till en kollega: "men herregud, alltså jag förstår inte, vem fattar inte att man ska stänga grinden här när det är en massa barn ute - hur dumt som helst ju!"

STRUKTURERAD OBSERVATION

Bild 48 till höger illustrerar resultatet av samtliga tio observationsrundor på lekplatsen, där punkterna representerar barnens placering och de olika färgerna barnens aktivitetsnivå enligt CARS-skalan. Vid observationstillfällena noterades inga utomstående besökare på lekplatsen.

Det sammantagna resultatet visar att aktivitetsnivån var förhållandevis låg, där barnen hade en rörelseintensitet motsvarande nivå 1 och 2 under drygt 50 procent av registreringarna (se bild 47). Dessutom var det förhållandevis få registreringar, 5 procent, som visade barn med en hög intensitetsnivå. Resultatet skiljer sig dock något mellan könen, där antalet registreringar av stillasittande flickor var något högre än motsvarande siffra för pojkarna.

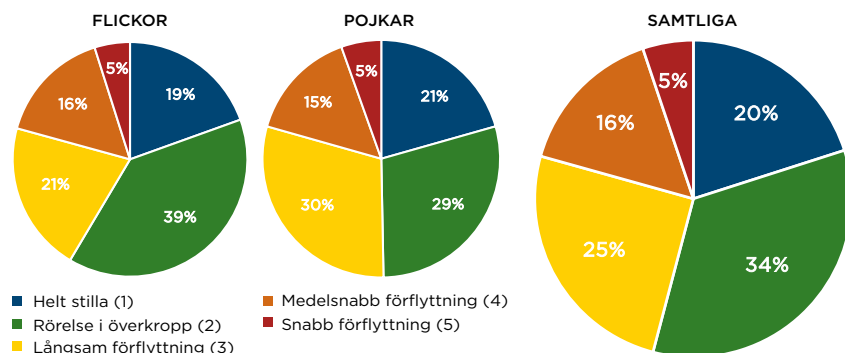

BILD 47
Sammanställning av barnens aktivitetsnivå på Soldaten från samtliga observationstillfällen.

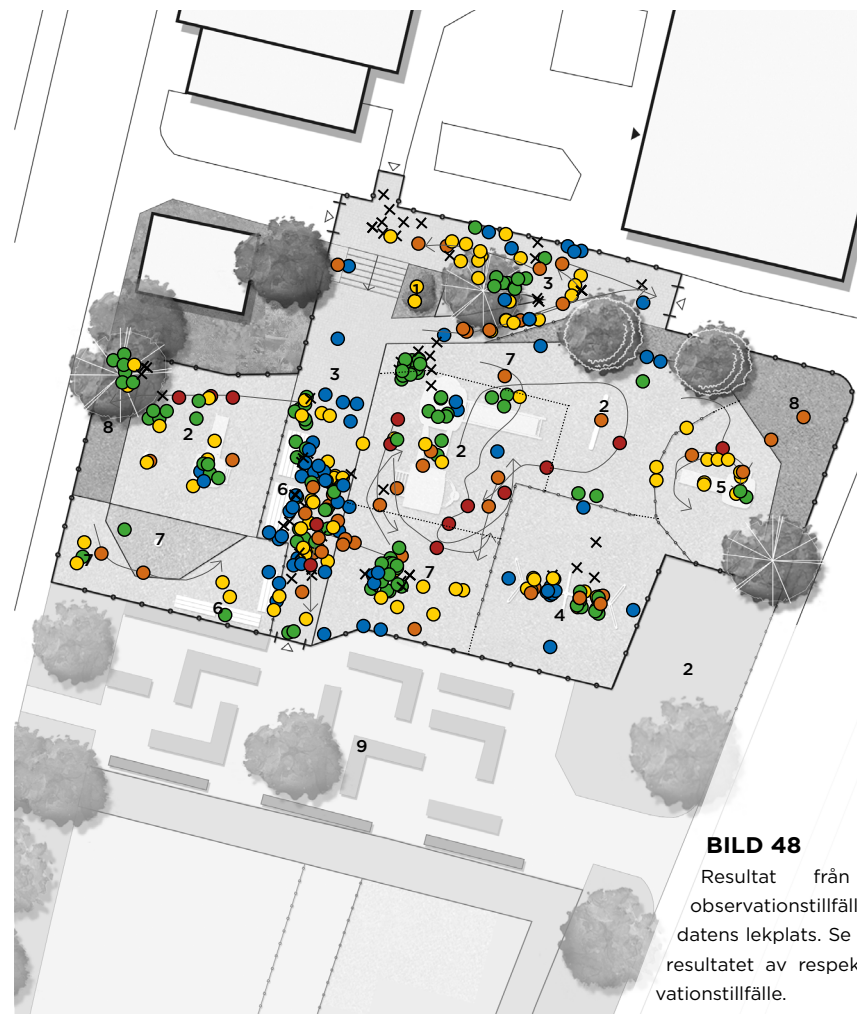

BILD 48
Resultat från samtliga observationstillfällen på Soldatens lekplats. Se bilaga 5 för resultatet av respektive observationstillfälle.

FYSISK AKTIVITETSIVÅ (CARS)

- HELT STILLA (1)
- RÖRELSE I ÖVERKROPP (2)
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING (3)
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING (4)
- SNABB FÖRFLYTTNING (5)

- × PEDAGOG
- ↘ RÖRELSEMÖNSTER
- oo BEHAVIOR SETTINGS, SE SIDA 53

Barnen använde samtliga av platsens lekmiljöer under observationerna. Som bild 49 visar var dock några av lekplatsens behavior settings mer populära än andra. Den överlägset mest använda miljön var gångvägen, följt av sandlådan, miljöerna med traditionell lekutrustning och gungan. Övriga behavior settings användes istället mer sparsamt av barnen under sin utevistelse. En anledning till det stora klustret med barn på gångvägen i lekplatsens södra del kan vara att det spelades musik på platsen under det andra observationstillfället. Vid observationstillfälle ett och tre noterades inte en lika hög användning av gångvägen (se bilaga 5 för resultat av respektive observationstillfälle).

Sett till lekaktiviteterna lekte barnen många olika typer av lekar under sin utevistelse på lekplatsen. Som bild 50 visar var dock vissa kategorier av lekar mer populära än andra. En stor andel av barnen lekte olika typer av motoriska lekar, vilket framförallt omfattade aktiviteter som gunga, rutscha, cykla och klättra. Dessa lekaktiviteter noterades främst i miljöer med traditionell lekutrustning och på gångvägen. Den näst mest populära lekkategorin hos barnen var utforskande lek, följt av återhämtande lek. Under den utforskande leken observerades barnen framförallt greja med geggamoja i vattenpölar, gräva och bygga med sand. Den återhämtande leken omfattade aktiviteter där barn iakttog andra barns lek på håll eller personer utanför stängslet. Överlag lekte flickorna mer uttrycksfulla lekar än pojkarna, vilket omfattade aktiviteter där flickorna sjöng. Å andra sidan lekte pojkarna något fler regellekar än flickorna.

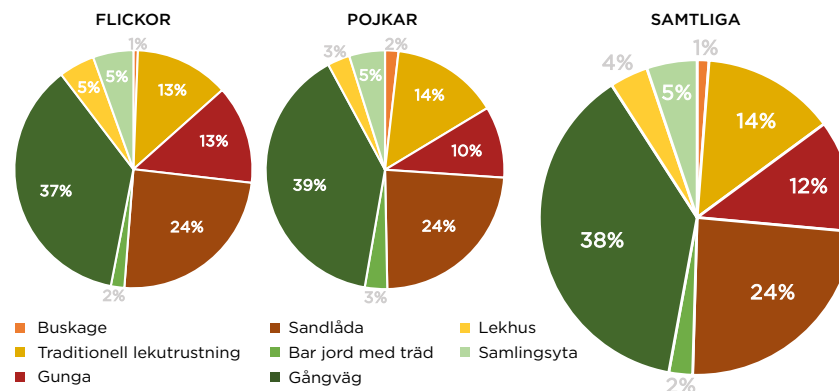

BILD 49
Sammanställning av barnens användning av Soldatens behavior settings från alla tre observationstillfällen.

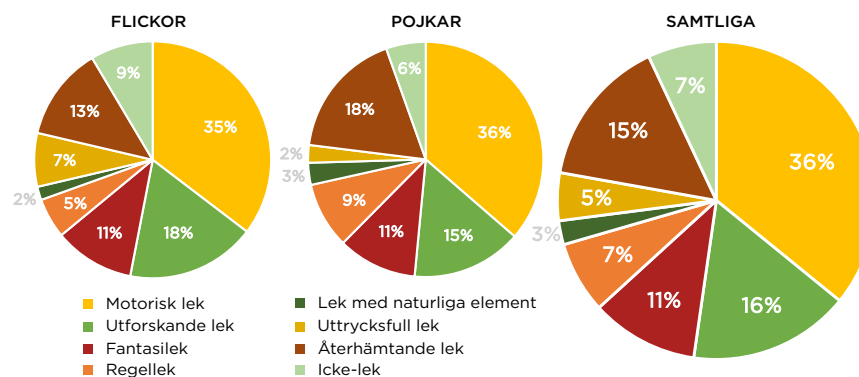

BILD 50
Sammanställning av barnens lekaktiviteter på Soldaten från alla tre observationstillfällen.

SAMMANFATTANDE ANALYS

MÖJLIGHETER & UTMANINGAR UR VERKSAMHETERNAS PERSPEKTIV

Pedagogerna ser att samnyttjandet kan föra med sig enstaka fördelar, där båda verksamheterna menar att andra besökare kan erbjuda barnen möjligheter för lek och lärande. Sjöhästens förskola lyfter fram att besökare från allmänheten ger pedagogerna en chans att lära barnen öppenhet mot andra människor, medan personalen på Hagahusets förskola beskriver att andra barn ger förskolebarnen möjlighet att träna på socialt samspel.

I övrigt ser pedagogerna enbart utmaningar med samnyttjandet i förhållande till deras arbete. En likhet mellan verksamheterna är svårigheter kopplat till *låga staket* som uppges bidra till viss stress eller oro hos pedagogerna. Båda förskolorna ser staketet som en riskfaktor, men lyfter fram olika faror. Sjöhästens förskola menar att det låga staketet gör det lätt för utomstående personer att lyfta över någon av barnen, medan pedagogerna på Hagahuset uppger att höjden på staketet gör det enkelt för barnen att klättra över. Oron över att ett barn ska försvinna gör att pedagogerna upplever att de behöver vara extra vaksamma. När Hagahusets förskola väl fick ett högt staket berättar pedagogerna att detta underlättade mycket för dem i deras arbetet, då de nu kan fokusera på att leka med barnen istället för att lägga tid på att vakta.

Gemensamt för majoriteten av svårigheterna är att de relaterar till andra besökare på ett eller annat sätt. På båda förskolorna beskrivs utmaningar som är kopplade till besökares direkta närvaro. På Hagahusets förskola upplever pedagogerna att det kan vara utmanande att behöva hantera

konflikter med föräldrar från allmänheten vid bråk mellan förskolans barn och andra barn samt att inte *kunna kontrollera vem som besöker lekplatsen*. På Sjöhästens förskola upplevs allmänhetens användning av parkens gräsmatta som en utmaning eftersom förskolan då inte kan vistas där samtidigt trots att de har behov av det. På detta sätt uppstår en *konkurrens om parkens yta* som upplevs vara begränsade för verksamheten och som dessutom bidrar till att utevistelsen i parken upplevs ställa *högre krav på pedagogerna* då de behöver vara flexibla på grund av andra besökare.

På Sjöhästens förskola beskriver pedagogerna också utmaningar som relaterar till andra besökares påverkan på miljön, vilket i sin tur medför vissa svårigheter för verksamheten. Förskolan lyfter fram allmänhetens benägenhet att *lämna grindar öppna* som ett problem och något som bidrar till att pedagogerna upplever att de behöver hålla *konstant uppsikt över barnen* ute i parken. Förskolan säkerställer uppsikten genom ett utarbetat system där vissa pedagoger håller fasta positioner i parken för att säkerställa att barn inte springer för långt, vilket uppges ta onödigt mycket av pedagogernas tid. Detta noterades också tydligt i observationerna. Behovet av extra uppsikt beskrivs bidra till viss stress hos personalen och att de inte har samma möjlighet att engagera sig i barnens lek. Att konstant behöva vakta barnen bidrar också till att utevistelsen i parken upplevs ställa *högre krav på pedagogerna*, då de alltid behöver vara koncentrerade och upprätthålla systemet för att barnen inte ska försvinna iväg. Andra besökare påverkar också miljön genom *nedskräpning*. Det upplevda problemet relaterar inte till pedagogernas

arbete med barnen som de andra utmaningarna, men påverkar annan personal på förskolan som ibland får städa i parken och lägga tid på att felanmälningar.

Båda förskolorna upplever alltså främst utmaningar kopplat till samnyttjandet, vilka antingen relaterar till låga staket eller till andra besökare. En tydlig skillnad mellan verksamheterna är däremot deras upplevelse av samarbetet med kommunen kring förvaltningen av utemiljön. Pedagogerna på Hagahusets förskola upplever att det är utmanande att *inte få vara delaktiga i beslut kring lekplatsens utveckling* och att samarbetet fungerar dåligt. Pedagogerna på Sjöhästens förskola upplever snarare att samarbetet med kommunens parkavdelning fungerar bra och att kommunen är lyhörda gentemot förskolans behov gällande utveckling av parken, trots att inte alla önskemål förverkligas.

Hagahusets förskola berättar också att det är utmanande att *inte kunna använda miljön fritt* och ta ut lekredskap på lekplatsen, vilket är en aspekt som pedagogerna på Sjöhästens förskola däremot inte lyfter fram. Å andra sidan berättar pedagogerna inte hur de upplever deras rätt att använda miljön och det går därför inte att säga så mycket utifrån detta.

BARNENS LEK OCH FYSISKA AKTIVITET

PLATSERNAS POTENTIAL ATT FRÄMJA LEK OCH RÖRELSE

Inventeringen visar att både Lugnets park och Soldatens lekplats är små till ytan i jämförelse med riktvärdet om 6000 kvm som lyfts fram i litteraturöversikten. Särskilt gäller detta för lekplatsen vars yta understiger 1000 kvm, vilket ger varje barn tillgång till knappt 10 kvm utomhusyta

för lek. Detta kan jämföras med rekommendationen om 40 kvm/barn som beskrivs i litteraturen. Att lekplatsen är för liten i förhållande till antal barn blir också tydligt i intervjuerna, där pedagogerna beskriver att det lätt uppstår trängsel och konkurrens om yta mellan barnens fartfyllda lekar på gården. Konkurrens mellan barnens aktiviteter noterades också under observationerna, trots att enbart hälften av förskolans dryga 60 barn var ute. Trängseln påverkar också pedagogernas agerande under utevistelsen, där personalen uppger att de har en viktig roll att ”styra upp” barnens aktiviteter och hänvisa lekar till vissa specifika ytor på lekplatsen för att undvika konflikter mellan barnen. Även i Lugnets park beskriver pedagogerna att trängsel kan förekomma, vilket kan hända om alla barn behöver samsas om ytan i den norra delen (1620 kvm = ca 12 kvm/barn).

Gällande parkens och lekplatsens kvalitativa värden visar inventeringen att båda miljöerna innehåller flera behavior settings som lyfts fram i litteraturöversikten i relation till barns lek och rörelse, som traditionella lekredskap, sandlådor, lekhus och gungor. Därtill har Lugnets park ytterligare behavior settings som ger barnen möjlighet för olika typer av aktiviteter i form av buskage och naturlig vegetation, varierad topografi, naturlika objekt i form av stenar och stockar samt öppna ytor. De större områdena med naturlig vegetation i parken har kvaliteter som ger barn möjlighet att leka mer avskilt och har potential att fungera som ”hemliga platser”, vilka i litteraturöversikten lyfts fram särskilt kopplat till barns lek. Det finns också gott om lösa material i parken, både artificiella och naturliga, som kan erbjuda barnen möjligheter för olika lekar. Totalt kartlades 40 behavior settings i parken som helhet. Även pedagogerna upplevde att parken har många kvalitativa värden kopplat till barnens lek. Som identifierat i litteraturöversikten räcker det däremot inte att en gård

har många behavior settings utan integrationen och samspelet mellan olika platser är av avgörande betydelse för leken och aktiviteten. Utifrån denna aspekt visar inventeringen att parken har bristande integration mellan vegetation och övriga behavior settings.

Inventeringen visar att Soldatens lekplats å andra sidan enbart innehåller 14 behavior settings. Dessutom saknas miljöer som i litteraturoversikten lyfts fram som viktiga för barns lek på förskolegården, som lummig vegetation och naturliga objekt, varierad topografi och öppna ytor. Lekplatsen saknar också avskilda platser där barn kan dra sig undan för återhämtning eller för att leka utan nära uppsikt av pedagogerna. Just möjligheten till avskildhet identifieras i litteraturoversikten som en viktig kvalitet på förskolegården. Trots att lekplatsen erbjuder en god tillgång till lösa objekt som spadar och spannar saknas naturliga föremål som löv, pinnar och bär som kan ha betydelse för leken. Vidare medför staket inne på lekplatsen att miljön har dålig integration mellan olika behavior settings. Även pedagogerna beskriver att miljön har många brister och ser behov av att lekplatsen utvecklas med mer grönska, större yta och mer varierade lekredskap och markmaterial.

En sammanvägning gällande storlek, innehåll av behavior settings i form av vegetation och varierad topografi samt integration mellan olika behavior settings med hjälp av OPEC, visade att Lugnets park har en lekpotential motsvarande 2 poäng (1,7 i norra delen) i jämförelse med Soldatens 1 poäng av totalt 3 poäng möjliga. Sammantaget visar resultatet att ingen av de allmänna platserna fungerar optimalt för att främja barns lek och rörelse, men att Lugnets park erbjuder bättre förutsättningar än Soldatens lekplats, särskilt om hela parken nyttjas.

LEKAKTIVITETER

Resultatet från de strukturerade observationerna visar att barnen på båda förskolorna lekte flera olika typer av lekar under sin utevistelse. De kartlagda lekaktiviteterna stämmer också i hög grad överens med de aktiviteter som noterades under de ostrukturerade observationerna samt bekräftas i viss mån av pedagogernas syn på barnens lek.

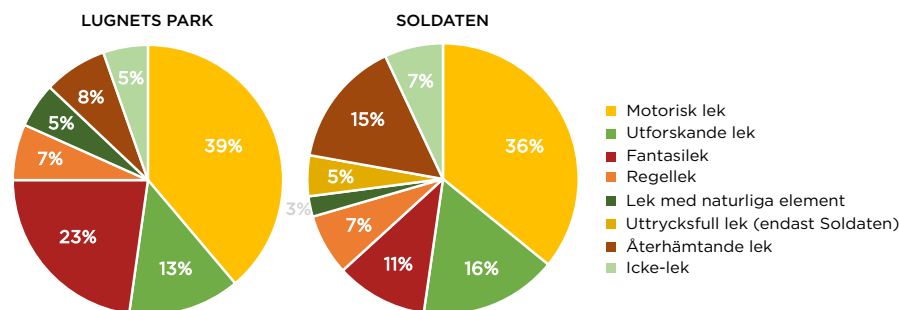

BILD 51

Jämförelse av barnens lekaktiviteter i Lugnets park och på Soldaten noterade vid de strukturerade observationerna

En jämförelse av resultatet från de strukturerade observationerna visar att en stor andel av barnen på båda förskolorna lekte olika motoriska lekar, samtidigt som utforskande lek var relativt vanligt på både Soldatens lekplats och i Lugnets park (se bild 51). Det som däremot inte framkommer av diagrammet är att aktiviteterna inom respektive lekkategori skiljde sig åt mellan de två förskolorna. I Lugnets park innefattade den motoriska leken aktiviteter som cykling, springlekar och balansgång. Däröver sågs barnen skutta mellan stenar, klättra i buskage, balansera på lekdjur, tumla ner för backen samt hoppa och rulla sig

i lövhögar. På Soldatens lekplats noterades inte alls lika många olika typer av aktiviteter utan här innefattade den motoriska leken nästan uteslutande klättring på lekredskap, rutsch, gungning och cykling. Detsamma gällde för den utforskande leken som på lekplatsen enbart omfattade aktiviteter som att gräva i sand, fylla sandformar och greja med geggamoja, till skillnad från barnen i Lugnets park som utöver dessa aktiviteter noterades bygga saker med pinnar, löv och andra naturliga föremål.

Även under de ostrukturerade observationerna upplevdes barnens lek vara mer varierad i Lugnets park än på Soldatens lekplats, där barnen på Hagahusets förskola sågs upprepa sin lekaktiviteter under dagen och samlades gärna på samma ställen istället för att röra sig mellan lekplatsens olika miljöer. På Sjöhästens förskola noterades barnen snarare leka i längre lekförlopp där de växlade mellan spring, hopp och utforskande aktiviteter i olika miljöer i parken. Ytterligare en tydlig skillnad var att fler av barnen på Sjöhästens förskola lekte fantasilekar än barnen på Hagahusets förskola (bild 51).

En förklaring till skillnaderna mellan barnens lek på de två förskolorna kan vara att miljön på lekplatsen och parken erbjuder olika kvaliteter. Trots att den norra delen av Lugnets park och Soldatens lekplats har nästan lika många behavior settings, finns det fler olika typer av platser i parken än på lekplatsen som kan erbjuda barnen mer varierade miljöerbjudanden. På lekplatsen finns i huvudsak traditionell lekutrustning och sandlådor vilka erbjuder barnen möjligheter för vissa aktiviteter som att gräva, rutscha, klättra och gunga. I parken finns därtill behavior settings i form av buskage, naturlika objekt, varierande

topografi och öppna ytor som erbjuder barnen möjligheter för fler olika typer av aktiviteter, vilket kan ha bidragit till att locka barnen på Sjöhästens förskola till andra och mer varierade lekar än barnen på Hagahusets förskola.

AKTIVITETSINIVÅ

Barnens rörelseintensitet var förhållandevis låg på båda förskolorna (bild 52), där mellan 40 och 52 procent av alla registreringar visade stillasittande barn (nivå 1–2 enligt CARS). Aktivitetsnivån var dock högre i Lugnets park än på Soldaten, vilket särskilt gäller andelen registreringar av barn med hög rörelseintensitet (nivå 5) som skiljer sig markant mellan de två förskolorna. Det observerade CARS-värdet i parken var i snitt 3 i jämförelse med 2,5 för barnen på lekplatsen. Pedagogerna på båda förskolorna beskrev att aktivitetsnivån kan bli hög på både lekplatsen och i parken, men att barnens rörelseintensitet också varierar kraftigt från dag till dag och mellan olika årstider.

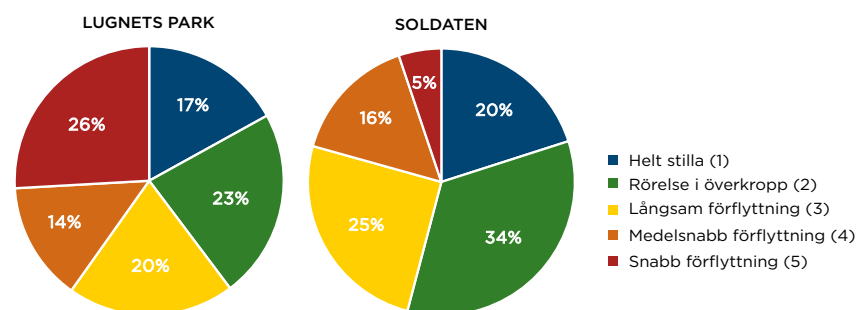

BILD 52

Jämförelse av observerad aktivitetsnivå enligt CARS i Lugnets park och på Soldaten

SAMSPEL MED ANDRA BESÖKARE

På båda förskolorna nyttjar andra besökare parken och lekplatsen samtidigt som barnen är ute. I Lugnets park handlar det om andra förskolor och olika användargrupper från allmänheten och på Soldatens lekplats är det främst barnfamiljer. I båda fallen utgör alltså andra besökare ett inslag under utevistelsen som både pedagoger och barnen behöver förhålla sig till.

Båda verksamheterna menar att utomstående besökare kan ha en positiv effekt på barnens lek. På Sjöhästens förskola beskriver pedagogerna att vissa barn tycker att det är kul att leka med barn från allmänheten, vilket även personalen på Hagahusets förskola lyfter fram. Därtill menar pedagogerna på Sjöhästen att barnen får möjligheter till mer varierade lekaktiviteter när andra förskolor är i parken samtidigt. I både parken och på lekplatsen observerades också situationer där barnen reagerade positivt på andra besökare, vilket är i linje med pedagogernas upplevelser. I Lugnets park noterades två barn intresserat observera och prata med en hund som besökte parken. På lekplatsen sågs istället hantverkare locka en hel grupp med barn att observera och ställa frågor.

På Hagahusets förskola beskriver pedagogerna däremot att besökare också kan påverka barnen negativt, då det kan uppstå konflikter mellan förskolans barn och andra barn, samtidigt som vissa barn som behöver trygghet inte verkar må bra av att det kommer in okända människor på lekplatsen. På Sjöhästens förskola uppges andra besökare å andra sidan inte påverka barnen eller deras lek negativt. Däremot kan det vid enstaka tillfällen uppstå trängsel i delar av parken på grund av besökarna.

Andra besökare påverkar också pedagogerna och deras arbete, vilket på Sjöhästens förskola får konsekvenser även för barnen. I Lugnets park begränsar pedagogerna i viss mån förskolebarnens användning av parkens yta på grund av andra förskolor och besökare från allmänheten. En av pedagogerna uppger att verksamheten ibland undviker att använda hela parken om det är många andra förskolebarn i den södra delen. Vidare uppger pedagogen att barnen inte tillåts leka på gräsmattan om det är många besökare från allmänheten där av oro att det ska hända barnen något. Värt att notera är att bara en av pedagogerna lyfte fram detta, medan den andra uppger att hen inte anpassar sin användning av parken på detta sätt. Samtidigt verkar allmänhetens benägenhet att lämna grindar öppna påverka hela verksamheten, då detta (tillsammans med parkens storlek) gör att personalen känner att de behöver vakta barnen och arbeta hårt för att upprätthålla systemet med fasta positioner.

Att pedagogerna ibland begränsar användningen av parken och sätter upp restriktioner på grund av andra besökare och öppna grindar kan sägas begränsa barnens rörelsefrihet under utevistelsen. Pedagogerna beskriver själva att de behöver säga till och hämta tillbaka barn som springer för långt. Detta noterades också under observationerna, där personalen gång på gång behövde hämta tillbaka barn som ville leka i buskaget bakom huset. Att pedagogerna hela tiden behöver vakta beskrivs påverka barnen negativt då de får tillgång till färre aktiva pedagoger som kan vara delaktiga i leken. Att barnen är under konstant uppsikt gör också att barnen inte har samma möjlighet att utforska miljön mer självständigt utan nära bevakning av vuxna. Personalens tillsägningar observerades också hindra pågående lek, där barnen som lekte i buskaget fick avbryta sina aktiviteter flera gånger när de vuxna hämtade tillbaka dem.

Förutom att påverka barnens rörelsefrihet mer direkt gör pedagogernas begränsningar att barnens får tillgång till en mindre yta och färre behavior settings vid utevistelsen i Lugnets park. Inventeringen visar att den norra delen av parken enbart innehåller 17 behavior settings i jämförelse de totalt 40 som finns i hela parken. I denna del bedömdes vegetationen dessutom vara mer torftig och det saknas behavior settings med naturlig och varierad vegetation samt traditionella lekredskap, i form av gungor och klätterställningar, som kan ge barnen möjligheter för andra aktiviteter än dem som erbjuds i den norra delen. Vidare visade inventeringen att tillgången på lösa naturliga material är mer begränsad i denna del. Att den norra delen saknar lekvärden beskrivs också av pedagogerna som gärna hade sett fler lekredskap på den lilla gården. Sammantaget får barnen tillgång till färre platser och därmed färre miljöerbjudanden som kan locka till lek och aktivitet när verksamheten begränsar utevistelsen till den norra delen av parken i jämförelse med hela parken. Eftersom barnen enbart lekte på den lilla gården under observationerna är det inte möjligt att, utifrån lekaktiviteter och CARS-värde, utläsa hur begränsningen påverkade barnens lek och aktivitetsnivå.

DEL I

LITTERATURSTUDIE

DEL II

FALLSTUDIE

DEL III

DISKUSSION

I detta avslutande kapitel diskuteras resultatet från fallstudien och litteraturstudien för att besvara arbetets frågeställningar. Diskussionen inkluderar också en mer övergripande reflektion kring planerat och oplanerat samnyttjande utifrån resultatet. Efter resultatdiskussionen följer en reflektion om arbetets tillvägagångsätt och metoder, följt av arbetets slutsatser och förslag på vidare studier.

RESULTATDISKUSSION

Vilka möjligheter och utmaningar finns det med en förskolegård som utgörs av en allmän park, sett ur verksamheternas perspektiv?

Resultatet visar på flera utmaningar med samnyttjande i förhållande till pedagogernas arbete. Gemensamt för verksamheterna är svårigheter kopplat till *låga staket*, vilka bidrar med viss stress eller oro hos pedagogerna. Avsaknad av staket kan bidra till att pedagoger känner stress vid utevistelse i allmänna parker och tenderar att lägga fokus på barnens säkerhet (Lundström 2018). Stängsel runt friytor i parker kan därför vara önskvärt ur verksamheternas perspektiv för att pedagogerna ska känna sig trygga med säkerheten (Sundberg et al. 2020). Att personalen känner oro trots att Lugnets park och Soldatens lekplats är inhägnade med lägre staket pekar på vikten av stängsel kring friytor i centrala lägen, men indikerar också att höjden på staketet är av betydelse där ett lågt stängsel kanske inte är tillräckligt för att pedagogerna ska känna sig trygga med barnens säkerhet. Här tycks det emellertid uppstå en intressekonflikt mellan allmänheten och verksamhetens behov. Staket, men kanske i synnerhet höga staket, kan bidra till att parken upplevs privat och kan därmed begränsa allmänhetens tillgång till ytan, samtidigt som den här typen av inhägnad kan vara av betydelse för förskoleverksamheten.

De flesta av utmaningarna som förskolorna lyfter fram kan vidare kopplas till *andra besökare*. Utmaningarna som verksamheterna beskriver relaterar antingen till besökares direkta närvaro – i form av konflikter med besökare eller konkurrens om yta – eller att besökare påverkar den fysiska miljön på olika sätt – genom nedskräpning eller öppna grindar – vilka bidrar med svårigheter för pedagogerna eller annan personal.

Att andra besökare kan ha en negativ påverkan på pedagoger vid utevistelse i allmänna parker har även noterats i tidigare studier (Lundström 2018). Till skillnad från Lundströms (2018) resultat utgör andra besökare däremot inte uttalat en stressfaktor för pedagogerna på de två förskolorna, men bidrar med andra svårigheter i deras arbete. På Hagahusets förskola beskriver personalen att det är ansträngande att behöva hantera konflikter med föräldrar från allmänheten, medan Sjöhästens förskola uppger att pedagogerna behöver anpassa sig och planera om lekaktiviteter på grund av andra besökare och att utevistelsen därmed ställer höga krav.

Andra besökare kan också påverka verksamheterna mer indirekt genom sin inverkan på miljön, vilket liknar resultat från Engström och medförfattare (2018). Nedskräpning och olästa grindar är två utmaningar som har visat sig förekomma vid samnyttjande och kan bidra till att pedagoger inte ger barnen möjlighet att utforska miljön utan tillsyn (Engström et al. 2019). På Sjöhästens förskola uppges just allmänhetens benägenhet att lämna grindar öppna som en svårighet och något som bidrar till pedagogerna behöver hålla barnen under konstant uppsikt vid utevistelse i parken, vilket i sig upplevs som utmanade. Även nedskräpning beskrivs som ett problem, men uppges inte påverka pedagogernas beteende som noterat i tidigare studier (Engström et al. 2019; Sundberg et al. 2020). Däremot drabbar det annan personal på förskolan som emellanåt behöver städa parken och lägga tid på felanmälningar.

I linje med tidigare undersökningar visar resultatet att samnyttjande också kan bidra till att verksamheterna har *begränsade möjligheter att*

använda miljön (Engström et al. 2019; Sundberg et al. 2020). I en samnyttjad park har förskolor inte samma möjligheter att lämna kvar pedagogiskt material eller lekutrustning ute (Sundberg et al. 2020). I förlängning riskerar detta att begränsa verksamhetens möjlighet att uppfylla sitt uppdrag. Pedagogerna har ett ansvar att medvetet använda och utforma den fysiska miljön för att locka barnen till lek och lärande (Skolinspektionen 2012). Genom att pedagogerna på Hagahusets förskola inte kan använda lekplatsen fritt och lämna kvar material eller annan utrustning ute har de sämre förutsättningar att utföra det arbete som åvilar dem enligt läroplanen. Även här tycks det uppstå en intressekonflikt mellan allmänheten och verksamheten. Förskolor kan ha ett behov av att ta med sig pedagogiskt material ut och lämna kvar det för att bedriva sin verksamhet, däremot kan detta vara svårt att förena med allmänhetens behov och önskemål om en ordnad parkmiljö.

Verksamheter kan också uppleva att de har *begränsad rådighet att påverka utformning av miljön* på en samnyttjad gård (Engström et al. 2019). Detta är fallet för Hagahusets förskola som särskilt lyfter fram den begränsade möjligheten att påverka lekplatsens utformning som en utmaning med samnyttjandet och något som begränsar pedagogernas arbete.

Det finns således flera utmaningar med samnyttjande sett ur verksamheternas perspektiv, samtidigt som förskolorna ser få fördelar med lösningen. Pedagogerna lyfter fram att andra besökare kan erbjuda barnen vissa möjligheter för lek och lärande, med det är också den enda positiva aspekten som nämns. Detta är även i linje med tidigare

uppföljningar av samnyttjande, vilka pekar på svårigheter snarare än möjligheter sett ur ett verksamhetsperspektiv (Lundström 2018; Sundberg et al. 2020; Engström et al. 2019).

Sammantaget pekar resultatet på att samnyttjande främst för med sig utmaningar för verksamheterna, där konkreta svårigheter som pedagogerna kan behöva hantera är låga staket, andra besökare (direkt närvaro eller indirekt genom påverkan på miljön) samt begränsningar att använda och utforma miljön utifrån verksamhetens och barnens behov. Resultatet visar också på betydelsen av staket runt friytor som angränsar trafikerade gator och på platser där det är mycket folk i rörelse för att pedagogerna ska känna sig trygga med säkerheten. Det är dock viktigt att poängtera att frågan behöver studeras vidare för att kunna landa i mer säkra slutsatser. Att de två verksamheterna i stor utsträckning beskriver olika typer av utmaningar, vilka dessutom inte helt bekräftas av tidigare studier, gör resultatet osäkert.

Hur påverkas förskolebarnen, deras lek och aktivitetsnivå av att förskolegården utgörs av en allmän park?

Resultatet visar att både parken och lekplatsen har begränsad yta och saknar vissa av de kvalitativa värden som en god förskolegård bör ha enligt forskning. Sett till miljös betydelse för leken (Norén-Björn 2016b), där tillräcklig yta och varierat innehåll är viktigt för att främja barns lek och fysiska aktivitet (Jansson et al. 2021), fungerar de allmänna platserna inte optimalt för att locka förskolebarnen till lek och rörelse. Analysen av platsernas storlek, innehåll av behavior settings i form av vegetation

och varierad topografi samt integration mellan olika behavior settings utifrån OPEC, visar att både lekplatsen och parken har begränsade förutsättningar att erbjuda barnen möjligheter för hälsofrämjande lek (Mårtensson 2013). Detta gäller särskilt Soldatens lekplats som kan sägas ha stora brister både gällande yta, innehåll och gestaltning, medan Lugnets park har bättre förutsättningar.

Bristerna i miljön kan vara en förklaring till de förhållandevis låga aktivitetsnivåerna som observerades hos barnen på förskolorna, där mellan 40 och 52 procent av alla registreringar visade stillasittande barn (nivå 1–2 enligt CARS). I tidigare studier har det noterats att barn på förskolegårdar med ett lägre OPEC-värde, likt Soldatens lekplats och Lugnets park, är mindre fysiskt aktiva än barn på gårdar med högre OPEC-värde (Boldemann et al. 2011; Boldemann et al. 2006). Skillnaderna mellan parken och lekplatsens utformning skulle också kunna vara en anledning till att barnens aktivitetsnivå var nämnvärt lägre på lekplatsen än i parken, där Soldatens lekplats har ett lägre OPEC-värde (1 poäng) än Lugnets park (1,7 poäng). I parken finns därtill slingrande gångvägar vilket är en behavior setting som, likt öppna ytor och kuperad terräng, kan främja barns fysiska aktivitet på förskolegården (Cosco 2006). Att parken innehåller den här typen av behavior settings, till skillnad från lekplatsen, kan därmed ha bidragit till de högre aktivitetsnivåerna som noterades i Lugnets park. I linje med tidigare studier pekar resultatet på att friytans storlek, innehåll och utformning är av betydelse för barnens fysiska aktivitet.

Skillnaderna mellan lekplatsens och parkens utformning skulle möjligen också kunna förklara varför barnens lek skiljde sig något mellan de två

förskolorna. På Soldatens lekplats upplevdes barnens aktiviteter inte vara lika varierade som hos barnen i Lugnets park, vilket kan bero på att lekplatsen innehåller färre och dessutom mindre varierade behavior settings än parken. Platsen erbjuder därmed färre miljöerbjudanden som kan locka barnen till olika aktiviteter, vilket kan ha bidragit till barnens mer enformiga lekaktiviteter. Antalet tillgängliga miljöerbjudanden i omgivningen är av betydelse och påverkar barnens lust till olika aktiviteter (Kytta 2004). Vidare noterades en större andel av barnen leka fantasilekar i parken än på lekplatsen. Båda miljöerna har element som forskning menar kan locka barn till fantasilek, i form av lekhus (Maxwell et al. 2008) och tillgång till lösa föremål (Cloward Drown & Christensen 2014). I Lugnets park har barnen dock även tillgång till lummiga och rumsskapande buskage, till skillnad från barnen på Soldaten. Just miljöer med buskage och annan naturlig vegetation lyfts fram i litteraturen som inslag som kan locka barn till olika fantasilekar (Kylin 2003; Fjørtoft & Sageie 2000). Skillnaderna mellan barnens lek på de två förskolorna kan peka på att miljöns kvaliteter är av betydelse för att locka barn till olika typer av aktiviteter.

Det går emellertid inte att säga att bristerna i den fysiska miljön i Lugnets park och på Soldatens lekplats – vilka sannolikt påverkade barnens lekaktiviteter och aktivitetsnivå – beror på att platserna är allmänna, utan det finns gott om exempel på förskolegårdar även på kvartersmark som är små (se Söderström et al. 2004) och som saknar kvalitativa värden av betydelse för leken. Utifrån resultatet går det alltså inte att dra någon generell slutsats om att den fysiska miljön på samnyttjade förskolegårdar har sämre förutsättningar att erbjuda barn möjligheter för lek och fysisk aktivitet, än gårdar på kvartersmark. Rent teoretiskt borde en friyta på

allmän plats kunna hysa de kvaliteter som i forskning lyfts fram i relation till barns lek, precis som en yta på kvartersmark, om rätt förutsättningar finns och om miljön gestaltas utifrån ett barnperspektiv. Det som talar emot detta är dock att en allmän plats behöver utformas för att tilltala allmänheten, vilken ofta inbegriper flera olika målgrupper. Att miljön inte enbart kan gestaltas utifrån förskolebarnens behov, likt en vanlig förskolegård, kan möjligen innebära kompromisser. Dessutom är det inte helt omöjligt att tänka sig att samnyttjade förskolegårdar sällan blir tillräckligt stora, då samnyttjande är en lösning som ofta är sprungen ur "platsbrist" i lägen där mark är en bristvara och där många olika funktioner ska inrymmas inom samma begränsade yta.

Det som däremot är utmärkande för en förskolegård på allmän plats är den potentiella närvaron av andra besökare. I linje med tidigare studier visar resultatet att besökare kan utgöra ett positivt inslag för barnen under utevistelsen (Lundström 2018; Lerstrup & Konijnendijk van den Bosch 2017; Herrington & Lesmeister 2006). På båda förskolorna menar pedagogerna att andra barn kan ha en positiv effekt på förskolebarnens lek och lärande, där barnen tycker det är kul att leka med barn från allmänheten, samtidigt som utomstående barn ger förskolebarnen möjlighet att öva socialt samspel. Barnen observerades också reagera nyfiket på besökare, genom att iaktta och ställa frågor. Andra besökare kan göra barn exalterade och nyfikna (Herrington & Lesmeister 2006) och vara ett miljöerbjudande som kan locka barn till att observera eller prata med personerna (Lerstrup & Konijnendijk van den Bosch 2017).

Närvaron av andra besökare under utevistelsen verkar däremot inte enbart vara positivt. Likt Lundströms (2018) och Nordströms (2014)

studier pekar resultatet på att besökare också kan påverka barnen negativt. På Hagahusets förskola uppges vissa barn inte må bra när andra vuxna kommer in på lekplatsen, samtidigt som det kan uppstå konflikter mellan förskolans barn och andra barn. Till skillnad från tidigare undersökningar visar resultatet däremot inte att utomstående besökare påverkar barnens lek negativt i någon direkt mening utan det verkar istället påverka barnen på andra sätt.

Andra besökare kan också bidra till att skapa trängsel (Lundström 2018). På en allmän plats är det inte möjligt att reglera antalet personer som på en förskolegård på kvartersmark, vilket kan påverka barnen. Trängsel, när många barn behöver samsas om få kvadratmeter, kan skapa problem såsom aggressiva eller undvikande beteenden hos barn (Herrington & Lesmeister 2006). I Lugnets park uppges trängsel ibland kunna uppstå i den södra delen av parken när många förskolor är där samtidigt. Pedagogerna beskriver däremot inte problem med konflikter, vilket kan bero på att förskolan istället väljer att gå tillbaka till den norra delen av parken när trängseln uppstår. Att förskolan behöver anpassa sig på grund av andra förskolor begränsar dock barnens möjligheter till lek då barnen inte får tillgång till hela friytan och därigenom undantas möjligheten att förverkliga alla av parkens miljöerbjudanden.

Utöver den fysiska miljön och andra besökare påverkar även pedagogerna barnens lek och användning av gården (Grahn et al. 1997). Likt Grahn och medförfattares (1997) iakttagelser visar resultatet att pedagogerna på Sjöhästens förskola påverkade barnens användning av miljön, där deras oro och fokus på att vakta begränsade barnens rörelsefrihet under utevistelsen. I parken sätter pedagogerna ofta upp regler som

begränsar förskolebarnens lek till den norra delen av parken för att kunna hålla uppsikt och ibland även på grund av andra besökare. Liknande observationer har även gjorts i tidigare studier (Nordström 2014; Lundström 2018; Sundberg et al. 2020). Exempelvis noterar Sundberg och medförfattare (2020) att barnens rörelsefrihet och handlingsmöjligheter i högre grad begränsades av pedagogernas regler och tillrättavisningar vid utevistelse i parker än på den egna gården. I de tidigare studierna nämns närvaron av andra besökare, avsaknad av staket och faror i omgivningen (trafik, vatten, skräp mm) vara faktorer som bidrog till pedagogernas agerande. På en förskolegård på allmän plats tycks det kunna finnas fler osäkerhetsfaktorer än på en friyta på kvartersmark, vilka kan bidra till att pedagogerna inte känner sig trygga med att släppa barnen fritt under utevistelsen och därigenom begränsar barnens rörelsefrihet.

Att pedagogerna inte känner sig trygga med att släppa barnen fritt och lägger fokus på att vakta skulle också kunna påverka barnens lek negativt. Hjort (1996) och Granberg (2000) lyfter fram betydelsen av engagerade pedagoger för barnens lek. Pedagogernas fokus på att vakta barnen i parken gör att de har mindre tid att engagera sig och vara närvarande med barnen, vilket i förlängning skulle kunna få negativa effekter för barnens lek. Dessutom bidrar pedagogernas nära bevakning att barnen har få möjligheter leka mer avskilt i parken. Att inte alltid bli sedd av vuxna och få leka på mer undanskymda platser kan vara av betydelse för leken och barns möjlighet att skapa hemliga lekvärdar där de kan få en känsla av avskildhet och handlingsfrihet (Sandberg & Vourinen 2008).

Utöver pedagogernas agerande under utevistelsen riskerar verksamhetens begränsade möjlighet att använda miljön fritt att påverka barnens lek negativt. Tidigare forskning pekar på att barns möjlighet att återuppta leken från gårdagen kan vara viktigt för att de ska uppleva en kontinuitet i utevistelsen (Grahn et al. 1997). Genom att barnen på Hagahusets förskola inte kan lämna kvar lekutrusning och annat material i miljön på samma sätt som på en friyta på kvartersmark begränsas deras möjligheter att fortsätta gårdagens lekaktiviteter. I Nordströms (2014) studie observerades barnen med en egen skolgård snabbt börja leka när de kom ut på gården och återupptog gärna samma aktiviteter som under föregående rast. En egen gård gjorde det möjligt för barnen att fortsätta med samma lekar över en längre tid, vilket verkade ha en positiv effekt för leken. Nordströms studie utgår från äldre barn, men möjligen kan resultatet vara relevant även sett till förskolebarns lek.

Sammantaget pekar resultatet på att andra besökare kan påverka barnen och deras lek positivt. Däremot kan utomstående personer också påverka barnen negativt, exempelvis genom trängsel och ökad otrygghet. Samtidigt verkar det kunna finnas fler osäkerhetsfaktorer i allmänna parker än på en vanlig förskolegård, vilka kan bidra till att pedagogerna begränsar barnens rörelsefrihet och lek vid utevistelsen. Vidare riskerar verksamheternas begränsade möjlighet att använda utemiljön fritt påverka barnens lek negativt. Likt föregående frågeställning är dock viktigt att understryka att resultatet är osäkert, då informationen från de två förskolorna inte bekräftar varandra i hög utsträckning samtidigt som det finns få tidigare studier som kan styrka slutsatserna.

Planerat och oplanerat samnyttjade

Lindell och medförfattare (2021) menar att om en park planeras som samnyttjandeyta redan från början kan den ha större potential att fungera, samtidigt som vissa svårigheter som kan uppstå vid samnyttjande potentiellt kan undvikas genom att planera för dem. Majoriteten av utmaningarna som förskolorna lyfter fram, vilka också riskerar att påverka barnen negativt, hör samman med att ytorna är just allmänna platser. Vissa faktorer, däribland närvaron av andra besökare och de begränsade möjligheterna att sätta upp stängsel, går därför inte att undvika genom att planera och utforma en park för samnyttjande. Däremot visar resultatet på vissa skillnader mellan Sjöhästens förskola och Hagahusetets förskola som kan peka på att ytor som planeras för samnyttjande, likt Lugnets park, har bättre förutsättningar att fungera för barnen och verksamheterna. Trots att parken inte har alla de kvaliteter som forskningen lyfter fram som viktiga i relation till barns lek, erbjuder Lugnets park fler möjligheter än Soldatens lekplats. Om samnyttjandet finns med som en faktor redan under planeringen torde det finnas bättre förutsättningar att anpassa antal barn efter den tillgängliga ytan och se till att platsen har de förutsättningar som behövs för att också fungera som friyta för förskolebarn, vilket skillnaderna mellan de två förskolorna kan peka på.

Möjligen kan även samarbetet mellan förskolan och parkförvaltningen vara en faktor som underlättas av att samnyttjandet är planerat. Eventuellt finns då en bättre förståelse mellan aktörerna att ytan behöver fungera både för förskola och för allmänheten, till skillnad från ett oplanerat samnyttjande som snarare kan ses som ett ianspråktagande av en allmän

plats som parkförvaltningen betraktar som sin. Skillnaderna mellan förskolornas upplevelse av samarbetet med kommunen kan möjligen peka på detta, där Sjöhästens förskola upplever att de har något att säga till om vid utveckling av miljön till skillnad från Hagahusetets förskola där upplevelsen är raka motsatsen.

METODDISKUSSION

Tidigt i processen fanns en idé om att välja en förskola som samnyttjade sin utomhusmiljö med en allmän park och en likvärdig förskola som hade en egen gård av ungefär samma storlek och kvalitet. Ett tillvägagångssätt likt detta hade kunnat användas för att besvara hur samnyttjande mellan friyta och park påverkar förskolebarns lek under utomhusvistelsen, vilket var frågan av intresse. Det bedömdes dock svårt att hitta förskolor som var tillräckligt jämförbara. Av den anledningen, och då det fanns ett behov av att följa upp verkliga fall av samnyttjande mer generellt, valdes istället två förskolor som båda samnyttjar allmän park. Min bedömning är resultatet av arbetet med valt tillvägagångssätt bidrar till att fylla den kunskapslucka som finns kring samnyttjande i praktiken, vilket var bakgrunden till arbetet.

Valet att undersöka två förskolor som samnyttjar allmän park medförde dock svårigheter. Eftersom jag inte lyckades hitta någon jämförande forskning kring vilka lekaktiviteter eller aktivitetsnivå (CARS-värde) som barn ”ska ha” på en god förskolegård eller på en jämförbar gård på

kvartersmark hade jag inget att jämföra min data med för att ge den mening. Det gjorde det svårt att dra slutsatser utifrån informationen och använda den för att besvara frågeställningen. De insamlade uppgifterna kring barnens lekaktiviteter och aktivitetsnivå ger en bild av hur barnen leker och rör sig i två allmänna parkmiljöer, vilket är av relevans för arbetets syfte, men säger inte mycket mer än så. Detta kan ses som en begränsning med det valda tillvägagångssättet, särskilt då information kring barnens lekaktiviteter och fysiska aktivitet upptar en så stor del av arbetet. Om jag hade valt ett tillvägagångssätt där jag jämförde en gård på kvartersmark med en på allmän plats hade jag möjligen kunnat undvika detta då data från de två kunde jämföras.

I uppsatsen gjordes ett medvetet urval av fall som representerade två olika typer av samnyttjande, i syfte att få förståelse för hur samnyttjande som är planerat respektive oplanerat fungerar i relation till barns lek och förskoleverksamhetens arbete. Tillvägagångssättet att jämföra de två fallen visade sig värdefullt för att urskilja likheter och skillnader mellan olika former av samnyttjande. Jämförelsen mellan fallen gav en ökad förståelse för vilka utmaningar samnyttjande kan föra med sig oavsett om lösningen är planerad eller inte och vilka problem som potentiellt kan undvikas om samnyttjandet planeras redan från start.

I arbetets fallstudie valdes flera olika metoder, en så kallad metod-triangulering. Valet av metoder – i form av platsanalys, strukturerad och ostrukturerad observation samt intervju – gjordes för att komplettera varandra men också för att hitta mönster som kunde bekräftas av den information de olika metoderna bidrog med. Gällande platsernas fysiska kvaliteter och barnens användning och lek i miljöerna upplevdes

informationen från de olika metoderna bekräfta varandra i hög utsträckning. Att liknande mönster bekräftas via olika metoder ökar sannolikheten för att det ska stämma.

En viktig del i att förstå samnyttjande är emellertid hur andra besökare påverkar barnens lek och verksamheternas arbete. Min plan var att både intervjuerna och observationerna skulle bidra med information kring detta. Dessvärre bidrog observationerna inte med så mycket som jag hade önskat. Eftersom få andra besökare vistades i miljöerna under observationstillfällena kunde jag inte studera interaktionen mellan pedagoger, barn och andra besökare som planerat. Att Sjöhästens förskola enbart använde den lilla gården gjorde dessutom att jag inte fick tillfälle att studera samspelet mellan förskolebarnen och barn från andra förskolor, trots att Lugnets förskola i praktiken befann sig i parkens södra del under samtliga observationstillfällen. Av denna anledning blev intervjuerna den viktigaste informationskällan för att besvara arbetets frågeställningar, vilket gör resultatet mer osäkert då informationen inte bekräftas av annan data. Att materialet dessutom har inhämtats genom enbart fyra intervjuer bidrar till att resultatet är svårt att generalisera, särskilt då resultatet från respektive förskola inte bekräftar varandra i hög utsträckning.

Platsanalys

Behavior settings användes som utgångspunkter för platsanalysen, i syfte att undersöka vilka platser och element i den fysiska miljön som stödjer barns lek och fysiska aktivitet på förskolegården. Fördelen med att utgå från teorin var att det gav mig möjlighet att bryta ner och analysera parkens och lekplatsens fysiska kvaliteter på ett förhållandevis

tydligt sätt. Då en god gård bör innehålla många och varierade behavior settings gjorde inventeringen av behavior settings att jag på ett handfast sätt kunde utvärdera förskolornas utemiljöer och även jämföra antalet behavior settings mellan förskolorna. Tillsammans med en värdering av miljöerna med hjälp av verktyget OPEC gav platsanalysen en översiktlig bild av de allmänna platsernas potential att fungera som fria för lek och fysisk aktivitet för förskolebarnen.

Däremot fanns det vissa svårigheter med att inventera miljöerna utifrån teorin kring behavior settings. Litteraturstudien gav mig kunskap om vilka miljöer som lockar barn till olika typer av aktiviteter och var därför ett viktigt stöd vid inventeringen. I praktiken visade det sig dock svårt att definiera vissa behavior settings, dels då jag inte hade möjlighet att besöka förskolorna över en längre tidsperiod för att se hur olika platser användes, dels då det inte alltid var helt tydligt var jag skulle dra gränserna mellan olika behavior settings. Under arbetet väcktes många funderingar, däribland hur stor en behavior settings kan vara och vad som gör att ett område kan definieras som en behavior settings snarare än ett objekt inom en behavior setting. Cosco (2006) beskriver att det kan finnas ”sub-settings” inom en behavior setting, exempelvis en gränskopa inom en sandlåda. I tidigare studier som har använt metoden har man hanterat detta olika där vissa har definierat enskilda objekt som egna behavior settings (Ask 2018; Cloward Drown & Christensen 2014), medan andra snarare har definierat större områden med flera element av liknande karaktär som en behavior setting (Cosco 2006). Det faktum att olika källor har hanterat behavior settings på olika sätt tyder på att det finns tolkningsutrymme gällande vad som kan definieras som en behavior setting. I förhållande till resultatet i arbetet kan detta innebära

att en annan person möjligen hade identifierat andra behavior settings än vad jag gjorde, vilket kan ses som en begränsning.

Strukturerad observation

Att utföra observationer med hjälp av den kvantitativa metoden behavior mapping upplevdes fungera bra för att samla in data och få en övergripande förståelse för barnens lekaktiviteter och aktivitetsnivå under sin utevistelse. Mitt val att kategorisera leken utifrån nio lekkategoriser upplevdes dock ge en väldigt förenklad bild. En anledning till detta kan vara att jag enbart karterade lekaktiviteterna utifrån nio kategorier. Loebach och Cox (2020) rekommenderar att leken bör specificeras ytterligare i 16 underkategorier och dessutom graderas för att fånga barnens lek på ett bra sätt. Då jag valde att skriva en kort kommentar om vad respektive barn faktiskt lekte som komplement blev bilden dock något fylligare. I förhållande i arbetets syfte bedöms emellertid det insamlade materialet vara på en lagom nivå.

Eftersom jag utförde observationsrundorna själv var det vidare inte helt enkelt att hinna få ner information om alla barn, vilken kan ha inneburit att samma barn registrerades mer än en gång under vissa rundor. Vidare var det ibland svårt att tolka barnens lekaktiviteter enbart på deras kroppsspråk, vilket bland annat gällde barnens fantasilek. Om barnen pratade och sa något som indikerade att leken innehöll fantasi noterades det som fantasilek. Däremot innebar detta ett visst mått av tolkning från min sida, vilken kan ha haft en påverkan på resultatet. Resultatet hade blivit mer tillförlitligt om jag hade haft hjälp av ytterligare personer då min data hade kunnat jämföras med data insamlat av andra personer.

Ostrukturerad observation

De ostrukturerade observationerna gav möjlighet att observera barnen och pedagogerna på ett öppet och fritt sätt. Observationerna upplevdes ge en bra bild av barnens lek i miljöerna och viss inblick i pedagogernas arbete med barnen. Det är däremot viktigt att poängtera – vilket också gäller för de strukturerade observationerna – att data enbart samlades in under ett fåtal dagar under hösten, vilket trots allt ger en begränsad bild av barnens lek och förskolornas användning av de allmänna platserna. Barnen är ute året om och faktorer som väder har sannolikt en påverkan på hur barnen rör sig och leker i miljöerna. För att få en tydligare bild kan studien stärkas med kompletterande observationer från hela året. Observationer under vår och sommar hade troligen också gett en bättre bild av hur samnyttjandet fungerar, eftersom fler människor från allmänheten väljer att vara ute under dessa två årstider.

Ytterligare en begränsning är att det var ovanligt få barn ute vid samtliga observationstillfällena på båda förskolorna i förhållande till hur många barn som normalt brukar vara ute. Uppsatsen genomfördes under pågående Coronapandemi och många barn var hemma på grund av rådande restriktioner. Fler barn ute vid observationstillfällena hade potentiellt inneburit att andra lekar och situationer hade kunnat uppstå i miljöerna.

Intervjuer

Resultatet av intervjuerna gav en god bild av barnens lek och användning av de allmänna platserna, men bidrog framförallt med information kring hur samnyttjandet fungerar ur ett verksamhetsperspektiv och hur

andra besökare påverkar barnen och pedagogernas arbete. Intervjuer ställer emellertid krav på intervjuarens skicklighet och förmåga att ta fast på information i stunden för att ställa bra följdfrågor. För att kunna utföra goda intervjuer krävs ofta erfarenhet (Kvale & Brinkmann 2014). Personligen har jag tyvärr inte särskilt mycket erfarenhet av intervjuer sen tidigare, vilket kan ha påverkat kvaliteten av resultatet.

AVSLUTNING

Förutom en strategi för att nyttja marken mer effektivt lyfts samnyttjande fram som en lösning som kan skapa synergieffekter, bryta barriärer i staden och uppmuntra möten mellan människor (Malmö Stad 2018). Eftersom arbetet inte har belyst alla perspektiv går det inte att säga huruvida samnyttjande i praktiken kan bidra med mervärden i den täta staden. Sett ur ett verksamhetsperspektiv och ett barnperspektiv visar arbetet däremot att samnyttjande – i de former som har belysts i studien – innebär en kompromiss. Med tanke på hur viktig förskolegården är för många barn idag, som en plats för lek och fysisk aktivitet i vardagen, bör man ställa sig frågande till om dessa typer av samnyttjande verkligen är rätt väg att gå.

SLUTSATSER

- Samnyttjande verkar i huvudsak föra med sig utmaningar för verksamheterna, där konkreta svårigheter som pedagoger kan behöva hantera vid utevistelse i allmänna parker är låga staket, andra besökare (direkt närvaro eller indirekt genom påverkan på miljön) samt begränsningar att använda och utforma miljön utifrån verksamhetens och barnens behov.
- Att utomstående personer kan vistas i miljön samtidigt som förskolorna är den faktor som tydligast särskiljer en friyta på allmän plats från en på kvartersmark. Andra besökare kan påverka barnen och deras lek positivt i viss mån, men de kan också påverka barnen negativt (trängsel, konflikter, otrygghet).
- I allmänna parker tycks det kunna finnas fler osäkerhetsfaktorer än på en friyta på kvartersmark (andra besökare, öppna grindar, avsaknad av staket, skräp mm), vilket kan bidra till att pedagoger inte känner sig trygga med att släppa barnen fritt utan nära bevakning. Därigenom riskerar de att begränsa barnens rörelsefrihet och lek vid utevistelsen.
- Verksamheternas begränsade möjlighet att använda den allmänna parkmiljön fritt riskerar att påverka barnens lek negativ, då barnen inte har möjlighet att fortsätta leken från gårdagen.

BIDRAG TILL FORSKNINGEN OCH VIDARE STUDIER

Arbetet bidrar till att öka kunskapen om vilka konsekvenser samnyttjande mellan allmän park och förskolegård kan få för förskoleverksamheter och förskolebarns rörelsefrihet och lek, om än på en översiktlig nivå. Med tanke på den stora bristen på uppföljningar av samnyttjande är emellertid varje litet tillskott av stort värde. Att utvärdera och följa upp verkliga fall är viktigt för att lära sig av misstag och framgångar, då dessa kan användas vid framtida planering av förskolegårdar i den täta staden. Trots arbetets bidrag finns det mycket kvar att undersöka för att förstå konsekvenserna av samnyttjande i praktiken. Förslag på vidare studier inom ämnet är:

Hur påverkar andra besökares användning och närvaro förskolebarns lek och rörelsefrihet?

Arbetet ger en viss insikt i frågan men det finns mer att undersöka. Lämpligen studeras frågan sommartid då både allmänheten och förskolorna spenderar mer tid utomhus.

Hur upplever andra besökare av parkmiljöerna samnyttjandet?

Arbetet indikerar att andra personer ändå väljer att besöka platserna, vilket kan tyda på att det känner sig välkomna trots att förskolan är där. Däremot kan samnyttjande troligen innebära att vissa besökare undviker att besöka parkerna, vilket kan få stora konsekvenser om den aktuella parken exempelvis är den enda tillgängliga ytan för rekreation och lek i närområdet. I framtida studier vore det intressant att undersöka samnyttjande ur allmänhetens perspektiv och hur lösningen påverkar allmänhetens användning, besöksfrekvens med mera.

Vilka konsekvenser får samnyttjande ur ett förvaltningsperspektiv?

Då både allmänheten och förskolebarnen använder samma yta riskerar parken bli utsatt för ökat slitage, vilket i förlängning kan påverka ytans kvalitet och vistelsevärdet. I framtida studier vore det intressant att undersöka hur samnyttjande påverkar underhåll och drift; leder den här typen av lösning till att parker behöver mer frekvent underhåll och vilka ekonomiska konsekvenser medför detta för kommunen?

KÄLLFÖRTECKNING

Ahlfeldt, G. & Pietrostefani, E. (2017). *Demystifying Compact Urban Growth: Evidence From 300 Studies From Across the World*. London and Washington DC: Coalition for Urban Transitions. Tillgänglig:

<http://newclimateeconomy.net/content/cities-working-papers>. [2021-02-19]

Askfelt, J. (2018). *Begränsad lekmiljö, begränsad lek? – En komperativ studie av två förskolegårdar i Göteborg*. (Masteruppsats). Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet. Tillgänglig: <https://stud.epsilon.slu.se/13547/>

Backman, L. & Andersson, I. (2018). *Finns det plats för lek? Samutnyttjande av skolgård och park inom detaljplanlagt område*. (Masteruppsats). Institutionen för Teknik och samhälle. Lund: Lunds Tekniska Högskola. Tillgänglig: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8948975>

Barker, R.G. (1968). *Ecological psychology: concepts and methods for studying the environment of human behavior*. Stanford, California: Stanford University Press.

Belanger, H. & Coolen, H.C.C.H. (2014). Affordance and behavior setting: A multi-level ecological perspective in the study of the meaning of habitat. I *Proceedings of ENHR 2014: Beyond globalisation: Remaking housing policy in a complex world*. Edinbrough, UK, July 2014. DOI:10.13140/2.1.2634.4323

Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö: en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Björklid, P. & Nordström, M. (2012). *Child-friendly cities – sustainable cities*. Early Childhood Matters. Tillgänglig: <https://bernardvanleer.org/ecm-article/2017/child-friendly-cities-sustainable-cities/> [2021-02-19]

Boldemann, C., Blennow, M., Dal, H., Mårtensson, F., Raustorp, A., Yuen, K. & Wester, U. (2006). Impact of preschool environment upon children's physical activity and sun exposure. *Preventive Medicine*, 42 (4), 301–308. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2005.12.006>

Boldemann, C., Dal, H., Mårtensson, F., Cosco, N., Moore, R., Bieber, B., Blennow, M., Pagels, P., Raustorp, A., Wester, U. & Söderström, M. (2011). Preschool outdoor play environment may combine promotion of children's physical activity and sun protection. Further evidence from Southern Sweden and North Carolina. *Science & Sports*, 26 (2), 72–82. <https://doi.org/10.1016/j.scispo.2011.01.007>

Boverket (2007). *Bostadsnära natur: inspiration & vägledning*. Karlskrona: Boverket.

Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Boverket. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2015/gor-plats-for-barn-och-unga/> [2021-02-19]

Boverket (2016). *Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter*. Boverket. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskraft-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> [2022-01-19]

Boverket (2021). *Park*. PBL kunskapsbanken – en handbok om plan- och bygglagen. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-allman-plats/Park/> [2022-03-15]

Boverket (2022). *Detaljplanering*. Samhällsplanering - hur planerar vi den byggda miljön? Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/kommunal-planering/detaljplanering/> [2022-03-15]

Boverket (2020a). *Användning av allmän plats*. PBL kunskapsbanken – en handbok om plan- och bygglagen. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-allman-plats/> [2021-09-02]

Boverket (2020b). *Användning av kvartersmark*. PBL kunskapsbanken – en handbok om plan- och bygglagen. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-kvartersmark/> [2022-02-01]

Boverket (2020c). *Säkra friytor med detaljplan*. PBL kunskapsbanken – en handbok om plan- och bygglagen. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/barn-och-ungas-utemiljoer/sakra-friytor-med-detaljplan/> [2022-02-01]

Brodin, J. & Lindstrand, P. (2008). Alla kan vara med i en tillåtande lek miljö. I: Sandberg, A. (red.) *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur

Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Fifth Edition. Oxford, New York: Oxford University Press.

Cardon, G., Van Cauwenberghe, E., Labarque, V., Haerens, L. & De Bourdeaudhuij, I. (2008). The contribution of preschool playground factors in explaining children's physical activity during recess. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5 (1), 11. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-5-11>

Cele, S. (2014). Lyssnar du på riktigt? Kritiska punkter om barns delaktighet i planeringen. I: De Laval, S. (red.) *Skolans och förskolans utemiljöer: kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljö*. Stockholm: Skolhusgruppen, 39–43.

Clevenger, K.A., Wierenga, M.J., Howe, C.A. & Pfeiffer, K.A. (2020). A Systematic Review of Child and Adolescent Physical Activity by Schoolyard Location. *Kinesiology Review*, 9 (2), 147–158. <https://doi.org/10.1123/kr.2019-0009>

Cloward Drown, K.K. & Christensen, K.M. (2014). Dramatic Play Affordances of Natural and Manufactured Outdoor Settings for Preschool-Aged Children. *Children, Youth and Environments*, 24 (2), 53. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.24.2.0053>

Cosco, N. (2006). *Motivation to Move: Physical Activity Affordances in Preschool Play Areas*. (diss). Edinbrugh, Scotland: School of Landscape Architecture, Heriot Watt University. <https://era.ed.ac.uk/handle/1842/5904>

Cosco, N.G., Moore, R.C. & Islam, M.Z. (2010). Behavior Mapping: A Method for Linking Preschool Physical Activity and Outdoor Design. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 42 (3), 513–519. <https://doi.org/10.1249/MSS.0b013e3181cea27a>

Denscombe, M. (2014). *The good research guide: for small-scale social research projects*. Fifth edition. Maidenhead: Open University Press.

DuRant, R.H., Baranowski, T., Puhl, J., Rhodes, T., Davis, H., Greaves, K.A. & Thompson, W.O. (1993). Evaluation of the Children's Activity Rating Scale (CARS) in young children. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 25 (12), 1415–1421. <https://doi.org/10.1249/00005768-199312000-00016>

Engström, M., Westberg, A., Larsson, P., Carlsson, H., Helgesson, I. & José Deli Selles, J. (2019). *Stadsutvecklingszoner 2019 – Tema 3 & 4 allmän platsmark och samnyttjande*. Malmö stad & Vinnova. Tillgänglig: <https://alvstranden.com/hallbar-stadsutveckling/sa-bygger-vi-hallbar-stad/forskning-och-innovation/stadsutvecklingszoner/> [2021-02-19]

Fjørtoft, I. & Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children: Landscape description and analyses of a natural playscape. *Landscape and Urban Planning*, 2000 (48), 83–97 [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(00\)00045-1](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(00)00045-1)

Frost, J.L., Wortham, S.C. & Reifel, R.S. (2012). *Play and child development*. Forth edition. Boston: Pearson.

Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? : utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: Movium.

Granberg, A. (2000). *Små barns utevistelse: naturorientering, lek och rörelse*. Stockholm: Liber.

Hart, R. (1979). *Children's Experience of Place*. New York: Irvington Publishers. Tillgänglig: https://cerg.commons.gc.cuny.edu/files/2013/12/Hart_Childrens-Experience-of-Place.pdf [2021-09-27]

Heft, H. (1988). Affordances of children's environments: A functional approach to environmental description. *Children's Environments Quarterly*, 3 (5), 29–37. <https://www.jstor.org/stable/41514683>

Heft, H. (1997). The Relevance of Gibson's Ecological Approach to Perception for Environment-Behavior Studies. I: Moore, G.T. & Marans, R.W. (red.) *Toward the Integration of Theory, Methods, Research, and Utilization*. Boston, MA: Springer US, 71–108. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-4425-5_3

Herrington, S. & Lesmeister, C. (2006). The design of landscapes at child-care centres: Seven Cs. *Landscape Research*, 31 (1), 63–82. <https://doi.org/10.1080/01426390500448575>

Hjorth, M.-L. (1996). *Barns tankar om lek: en undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Isenberg, J.P. & Quisenberry, N. (2002). A Position Paper of the Association for Childhood Education International PLAY: Essential for all Children. *Childhood Education*, 79 (1), 33–39. <https://doi.org/10.1080/00094056.2002.10522763>

Jansson, M., Schneider, J., Mårtensson, F., Kylin, M. & Fridell, L. (2021). *Rum för skolans utemiljö – fördjupad analys kring yta för utemiljö på skola och förskola.* (Landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap, 2021:4). Alnarp: SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. <https://pub.epsilon.slu.se/23467/>

Jellinek, Å., Wistrand, L., Heyman, A., Lönnroth Himmelman, S., Danckwardt-Lilieström, J. & Granberg, S. (2019). *Stadsutvecklingszoner case 2 – Samnyttjande i den täta staden.* Älvstaden Utveckling & Vinnova. Tillgänglig: <https://alvstranden.com/hallbar-stadsutveckling/sa-bygger-vi-hallbar-stad/forskning-och-innovation/stadsutvecklingszoner/> [2021-02-19]

Johansson, R. (2000). Ett bra fall är ett steg framåt: Om fallstudier, historiska studier och historiska fallstudier. *Nordic Journal of Architectural Research*, 13 (1–2), 65–71. <http://arkitekturforskning.net/na/article/view/417>

Kuh, L.P., Ponte, I. & Chau, C. (2013). The Impact of a Natural Playscape Installation on Young Children's Play Behaviors. *Children, Youth and Environments*, 23 (2), 49. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.23.2.0049>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.

Kylin, M. (2003). Children's Dens. *Children, Youth and Environments*, 13 (1), 30–55. <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.13.1.0030>

Kylin, M. & Bodelius, S. (2015). *Riklinjer för lek? Svenska kommuners arbete med planering av platser för barn. Reflektioner kring hur föreställningar om barn och barndom påverkar utformningen av staden.* (Landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap, 2015:21). Alnarp: SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. <https://pub.epsilon.slu.se/12371/>

Kylin, M. & Fridell, L. (2021). *Friyta och lekvärde på skolgårdar – en studie om yta och kvalitet ur ett barnperspektiv.* (Landskapsarkitektur, trädgård, växtproduktionsvetenskap - rapportserie, 2021:3). Alnarp: SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. <https://pub.epsilon.slu.se/23363/>

Kyttä, M. (2002). Affordances of Children's Environments in the Context of Cities, Small Towns, Suburbs and Rural Villages in Finland and Belarus. *Journal of Environmental Psychology*, 22 (1–2), 109–123. <https://doi.org/10.1006/jevp.2001.0249>

Kyttä, M. (2004). The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology*, 24 (2), 179–198. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(03\)00073-2](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(03)00073-2)

Lerstrup, I., Chawla, L. & Heft, H. (2021). Affordances of Small Animals for Young Children: A Path to Environmental Values of Care. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 9 (1), 58–76. <https://naturalstart.org/ijecee-section/research>

Lerstrup, I. & Konijnendijk van den Bosch, C. (2017). Affordances of outdoor settings for children in preschool: revisiting heft's functional taxonomy. *Landscape Research*, 42 (1), 47–62. <https://doi.org/10.1080/01426397.2016.1252039>

Lindell, Å., Ottosson, P., Wikstrand, L. & Danckwardt-Lillieström, J. (2021). *Samnyttjan och barns friyta i den täta staden - Delrapport 2: Ett samnyttjans exempel på Masthuggskajen*. Älvstaden utveckling & White. Tillgänglig: <https://bit.ly/3wf30iD> [2022-02-15]

Loebach, J. & Cox, A. (2020). Tool for Observing Play Outdoors (TOPO): A New Typology for Capturing Children's Play Behaviors in Outdoor Environments. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17 (15), 5611. <https://doi.org/10.3390/ijerph17155611>

Lpfö 18 (2018). *Läroplan för förskolan*. Lpfö 18. Stockholm: Skolverket. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=4001>

Lundström, I.-M. (2018). *Samutnyttjande av offentlig parkmiljö som barns utemiljö i förskolan – En fallstudie med barnperspektiv*. (Masteruppsats). Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet. <https://stud.epsilon.slu.se/13947/>

Malmö Stad (2011). *Detaljplan för Del av Innerstaden 6:3 (på Lugnet) i Innerstaden*. (Dp nr 5103). Malmö: Stadsbyggnadskontoret. Tillgänglig: http://kartor.malmo.se/Planvisaren?plan=Dp5103_dok.pdf [2021-09-09]

Malmö Stad (2018). *Samnyttjande i praktiken – Uppdrag inom Levande Malmö och Plan för samhällservicens markbehov i Malmö*. Malmö stad. Tillgänglig: <https://bit.ly/3wiWfMS> [2022-03-16]

Maxwell, L., Mitchell, M. & Evans, G. (2008). Effects of Play Equipment and Loose Parts on Preschool Children's Outdoor Play Behavior: An Observational Study and Design Intervention. *Children, Youth and Environments*, 18 (2), 36–63. <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.18.2.0036>

McKenzie, T.L., Marshall, S.J., Sallis, J.F. & Conway, T.L. (2000). Leisure-Time Physical Activity in School Environments: An Observational Study Using SOPLAY. *Preventive Medicine*, 30 (1), 70–77. <https://doi.org/10.1006/pmed.1999.0591>

Moser, T. & Martinsen, M.T. (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18 (4), 457–471. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2010.525931>

Mårtensson, F. (2004). *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. (diss.). Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet. <https://pub.epsilon.slu.se/803/>

Mårtensson, F. (2005). Barn vill vara där det händer saker. *Grön fakta*, 2005 (3), 2–4. Alnarp: SLU Movium

Mårtensson, F. (2013). Vägledande miljödimensioner för barns utomhuslek. *Socialmedicinsk tidskrift*, 90 (4), 502-9. https://svemedplus.kib.ki.se/Default.aspx?Dok_ID=130018

Nicaise, V., Kahan, D., Reuben, K. & Sallis, J.F. (2012). Evaluation of a Redesigned Outdoor Space on Preschool Children's Physical Activity During Recess. *Pediatric Exercise Science*, 24 (4), 507–518. <https://doi.org/10.1123/pes.24.4.507>

Norén-Björn, E. (2016a). Barn väljer med sina fötter - observera och testa leken. I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, 14–33

Norén-Björn, E. (2016b). Hur har det gått med visioner och ambitioner kring barns lek miljöer? I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, 128–147

Olds, A. (1989). Psychological and physiological harmony in child care center design. *Children's Environment Quarterly*, 6 (4), 8–16. <https://www.jstor.org/stable/41514702>

Osnes, H., Skaug, H.N. & Eid Kaarby, K.M. (2012). *Kropp, rörelse och hälsa i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Puhl, J., Greaves, K., Hoyt, M. & Baranowski, T. (1990). Children's Activity Rating Scale (CARS): Description and Calibration. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 61 (1), 26–36. <https://doi.org/10.1080/02701367.1990.10607475>

Sandberg, A. & Vourinen, T. (2008). Barndomens lek miljöer - förr och nu. I: Sandberg, A. (red.) *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur

Saracho, O.N. & Spodek, B. (1998). A Historical Overview of Theories of Play. I: Saracho, O.N. & Spodek, B. (red.) *Multiple perspectives on play in early childhood education*. (SUNY series, early childhood education). Albany: State University of New York Press, 1–10

Skolverket (2015). *PM - Föräldrars syn på förskolan - resultat på kommunivå 2012*. Skolverket. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3479> [2021-02-19]

Skolverket (2020). *PM - Barn och personal i förskola 2019*. Skolverket. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=6542> [2021-02-19]

Sobel, D. (1993). *Children's Special Places: Exploring the Roles of Forts, Dens and Bush Houses in Middle Childhood*. Tucson: Zephyr Press.

Sommer, D., Samuelsson, I.P. & Hundeide, K. (2010). Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik. Stocholm: Liber.

Sundberg, I., Lindgren, N., Norrhede, E., Andersson, M., Bronté, A. & Lindeberg, C. (2020). *Samnyttjande av park för förskola*. Malmö stad. Tillgänglig: <https://bit.ly/3D3o8Kt> [2022-01-28]

Sutterby, J.A. (2005). "I wish we could do whatever we want!": Children subverting scaffolding in the preschool classroom. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 25 (4), 349–357. <https://doi.org/10.1080/1090102050250409>

Söderström, M., Mårtensson, F., Grahn, P. & Blennow, M. (2004). Utomhusmiljön i förskolan - Betydelse för lek och utevistelse. *Ugeskrift för Læger*, 166 (36), 92–3089 <https://www.lu.se/lup/publication/4c4eaf9d-a8be-43c8-9864-ff8f9bdb8594>

Wood, D. (1993). Ground to Stand on: Some Notes on Kids' Dirt Play. *Children's Environments*, 10 (1), 3–18. <https://www.jstor.org/stable/41515248>

BILDFÖRTECKNING

Fotografier eller bilder som inte finns med i bildförteckningen nedan är tagna eller skapade av författaren utifrån öppen data.

Bild 3. Författaren (2021). *Illustrationsplan över Lugnets park*. Underlag i form av primärkarta © Malmö stadsbyggnadskontor.

Bild 4. Författaren (2021). *Illustrationsplan över Lugnets park*. Underlag i form av primärkarta © Malmö stadsbyggnadskontor.

Bild 21. Författaren (2021). *Kartläggning av behavior settings i Lugnets park*. Underlag i form av primärkarta © Malmö stadsbyggnadskontor.

Bild 22. Författaren (2021). *Förskolans zonindelning av Lugnets park*. Underlag i form av primärkarta © Malmö stadsbyggnadskontor.

Bild 23. Författaren (2021). *Plan av Lugnets park med resultat från den strukturerade observationen*. Underlag i form av primärkarta © Malmö stadsbyggnadskontor.

BILAGOR

BILAGA 1: INFORMATIONSBREV TILL FÖRÄLDRAR

Hej!

Kajsa Olsson heter jag och jag skriver för närvarande mitt examensarbete som ett sista moment i min utbildning till landskapsarkitekt vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Alnarp, Skåne. Examensarbetet kommer handla om förskolegårdar och barns lek, mer specifikt förskolegårdar som delar sin utomhusmiljö med offentlig park.

Forskning visar att förskolors miljöer har stor betydelse för barn i Sverige, där över 90% av alla barn mellan ett och fem år går i förskola. Förskolegården är en viktig plats för barns lek och utveckling. Samtidigt pågår det en trend i dagens stadsplanering som medför att förskolor i allt högre utsträckning föreslås dela sin förskolegård med andra funktioner, exempelvis offentlig park eller bostadsgårdar. Då förskolegården är en så pass viktig miljö för barn är det viktigt att följa upp hur den här typen av lösningar fungerar i praktiken, sett ur barnens och förskoleverksamhetens perspektiv. Detta avser jag att undersöka i mitt examensarbete.

[Förskolans namn] har en förskolegård som också är tänkt att fungera som en lekplats för andra invånare och boende i närområdet. Jag kommer därför besöka just er förskola vid fyra olika tillfällen under vecka [--] som en del av mitt examensarbete. Under dessa tillfällen kommer jag studera vilka lekmiljöer som finns på förskolegården och vilka aktiviteter som finns där. Vid första besöket, som kommer ske efter verksamheten är avslutad för dagen, kommer jag inventera förskolegården och dess lekmiljöer. Vid besök två, tre och fyra kommer jag observera vilka miljöer som används av barnen och i vilka aktiviteter.

Fokus ligger på att studera barnen i grupp. Ingen information om individuella barn samlas in, varken under observationerna eller i studien som helhet. Jag kommer heller inte vara involverad i leken utan enbart observera på håll när barnen är ute på gården. Inga foton kommer tas i samband med observationerna.

När uppsatsen är färdig kommer den publiceras på internet genom Sveriges Lantbruksuniversitet. Om ni har funderingar eller frågor kring studien eller mina besök är ni välkomna att kontakta mig eller min handledare, Märit Jansson, Universitetslektor vid SLU, Alnarp.

Vänlig hälsning,
Kajsa Olsson

BILAGA 2: OBSERVATIONSPROTOKOLL

Förskola _____ Starttid _____ Sluttid _____ Runda nr. _____

Datum _____ Väder _____ Temperatur _____

Nummer punkt på kartan	Aktivitetsnivå 1-5	Kön Pojke = P Flicka = F		Lekategori									Anteckning lekaktivitet
				M - motorisk lek	R - regellek	Å - återhämtande lek	U - utforskande lek	NL - lek med naturen	D - digital lek	F - fantasilek	UT - uttrycksfull lek	I - icke-lek	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	
	1 2 3 4 5	P	F	M	U	F	R	NL	UT	Å	D	I	

CARS:

- 1) Barnet står eller sitter helt still på en plats. 2) Barnet behåller en sittande eller stående nivå, men rör på armar, bål eller benen. 3) Barnet förflyttar sig långsamt, t ex strosar runt. 4) Barnet förflyttar sig i högre intensitet än innan, detta kan vara långsam jogging eller snabb gång. 5) Barnet springer med en hög intensitet

BILAGA 3: INTERVJUGUDIE

Frågor kopplat till verksamheten och rutiner för utomhusvistelse

- Vad kallar ni miljön som ni använder vid er utevistelse? Er gård eller någonting annat?
- Hur fungerar utevistelsen en vanlig dag? Har ni bestämda tider för utevistelse? Hur ser de ut på ett ungefär?
- Hur många barn/avdelningar från förskolan brukar vara i parken/på lekplatsen samtidigt?
- Hur många pedagoger brukar vara ute samtidigt?
- Hur mycket organiserar ni som pedagoger leken under utevistelsen i parken? Organiserar barnen själva leken?

Frågor kopplat till barnens lek och aktivitetsnivå vid utevistelsen

- Vilken eller vilka platser är mest populära i parken/på lekplatsen?
- Vilka lekar utförs var? *[visa gärna på kartan]*
- Är det någon eller flera aktiviteter som domineras i parken/på lekplatsen? Vilka och vart sker dessa? *[visa gärna på kartan]*
- Hur skulle du beskriva aktivitetsnivån när barnen är ute i parken/på lekplatsen, det vill säga är det en hög grad av fysisk aktivitet (mycket spring) hos barnen eller är barnen mycket stilla?
- Upplever du att det finns något som begränsar barnens lek [i parken/på lekplatsen]
- Har ni önskemål eller behov av att förändra utomhusmiljön för att den ska fungera bättre för er som verksamhet och för barnens lek? I så fall hur?

Frågor kopplat till samnyttjande mellan allmän park och förskolans utevistelse

- Hur ofta händer det att besökare från allmänheten använder parken/lekplatsen samtidigt som ni är där?
- Hur ofta händer det att barn från andra förskolor använder parken/lekplatsen samtidigt som ni är där? Brukar det röra sig om många barngrupper samtidigt – upplevs parken någonsin trång?
- Reagerar barnen på något särskilt sätt när de kommer andra besökare (barn från andra förskolor respektive personer från allmänheten) till parken/lekplatsen? Hur förändras barnens lek och beteenden i förhållande till när enbart barn från er förskola är där?
- Har ni haft problem med att människor som ni upplever som olämpliga vistas i parken/på lekplatsen samtidigt som ni är där och hur har ni i så fall hanterat de situationerna?
- Utifrån barnens och verksamhetens perspektiv; ser du några fördelar/positiva aspekter med att förskolegården också är en allmän parkmiljö där andra besökare också kan vistas? I så fall vilka?
- Utifrån barnens och verksamhetens perspektiv; ser du några nackdelar/problem med att förskolegården också är en allmän parkmiljö där andra besökare också kan vistas? I så fall vilka?
- Hur fungerar samarbetet med kommunens parkavdelning gällande utveckling och skötsel av parken? Lyssnar kommunen på era önskemål och behov kring utveckling av miljön?

BILAGA 4: STRUKTURERAD OBSERVATION I LUGNETS PARK

*På följande sidor redovisaa resultaten av de strukturerade observationerna i
Lugnets park för respektive observationstillfälle.*

RESULTAT OBSERVATIONSTILLFÄLLE 1

Datum: 19 oktober 2021 **Tid:** 10.12 - 10.46 **Väder:** gråmulet med en temperatur på 12 grader och en vind på 4 m/s. **Antal pedagoger:** 5-6 **Antal barn:** 27 barn i åldrarna 3-4 år.
Andra besökare: Lugnets förskola leker på tåglekplatsen, ungefär 23 barn.

Aktivitetsnivå			
Runda	Alla rundor tillfälle 1		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 26 st	Pojkar 28 st	Samtliga 54 st
Helt stilla	7 (27%)	6 (25%)	13 (24%)
Rörelse i överkropp	8 (30%)	7 (25%)	15 (28%)
Långsam förflyttning	4 (19%)	4 (14%)	8 (15%)
Medelsnabb förflyttning	5 (16%)	2 (6%)	7 (13%)
Snabb förflyttning	2 (8%)	9 (30%)	11 (20%)

Lekaktiviteter			
Runda	Alla rundor tillfälle 1		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 26 st	Pojkar 28 st	Samtliga 54 st
Motorisk lek	4 (15%)	11 (39%)	15 (28%)
Utforskande lek	6 (23%)	7 (25%)	13 (24%)
Fantasilek	8 (31%)	2 (7%)	10 (19%)
Regellek	3 (12%)	1 (4%)	4 (7%)
Lek med naturliga element	3 (12%)	5 (18%)	8 (15%)
Uttrycksfull lek	-	-	-
Återhämtande lek	2 (8%)	1 (4%)	3 (6%)
Icke-lek	-	1 (4%)	1 (2%)

Användning av behavior settings			
Runda	Alla rundor tillfälle 1		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 26 st	Pojkar 28 st	Samtliga 54 st
Buskage	6 (23%)	2 (7%)	8 (15%)
Traditionell lekutrustning	-	-	-
Naturlik lekutrustning	1 (4%)	1 (4%)	2 (4%)
Sandlåda	1 (4%)	2 (7%)	3 (6%)
Öppen yta	5 (19%)	5 (18%)	10 (19%)
Gångväg	4 (15%)	6 (21%)	10 (19%)
Varierad topografi	-	3 (11%)	3 (6%)
Lekhus	4 (15%)	4 (14%)	8 (15%)
Samlingsyta/sittplats	5 (19%)	5 (18%)	10 (19%)

FYSISK AKTIVITETSNIVÅ (CARS)

- HELT STILLA
- RÖRELSE I ÖVERKROPP
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING
- SNABB FÖRFLYTTNING
- X PEDAGOG
- ↘ RÖRELSEMÖNSTER

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE
2. NATURLIK PLANTERING
3. LEKUTRUSTNING (TRADITIONELL)
4. LEKUTRUSTNING (NATURLIK)
5. ÖPPEN YTA
6. GÅNGVÄG
7. GUNGA
8. SANDLÅDA
9. VARIERAD TOPOGRAFI
10. LEKHUS
11. SAMLINGSPLATS

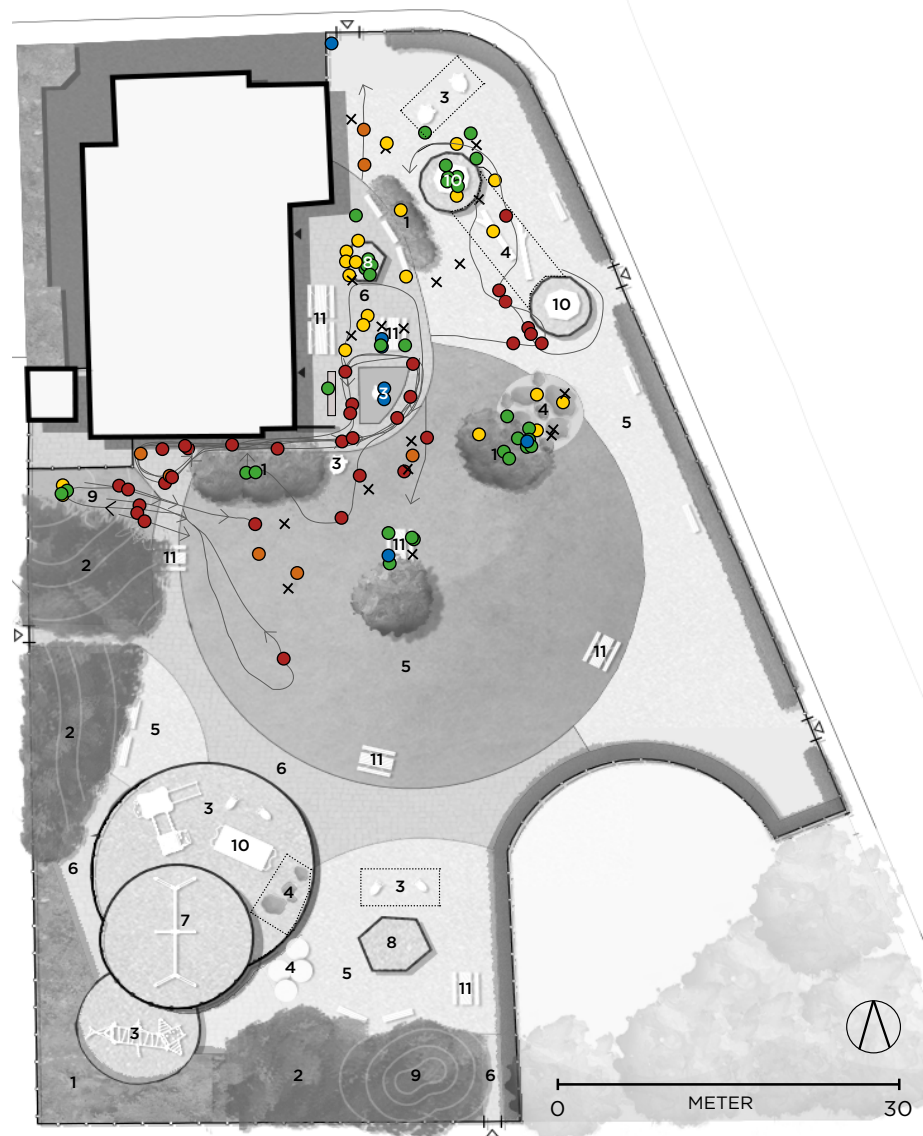
RESULTAT OBSERVATIONSTILLFÄLLE 2

Datum: 19 oktober 2021 **Tid:** 14.58-16.08 **Väder:** gråmulet med en temperatur på 13 grader och en vind på 6 m/s. **Antal pedagoger:** 5-7 **Antal barn:** 23-29 barn i åldrarna 1-5 år
Andra besökare: Besökare från allmänheten leker på stora gården, vuxna tillsammans med 5-7 barn

Aktivitetsnivå															
Runda	1			2			3			4			Alla runder tillfälle 2		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 10 st	Pojkar 13 st	Samtliga 23 st	Flickor 13 st	Pojkar 16 st	Samtliga 29 st	Flickor 12 st	Pojkar 16 st	Samtliga 28 st	Flickor 12 st	Pojkar 12 st	Samtliga 24 st	Flickor 47 st	Pojkar 57 st	Samtliga 104 st
Helt stilla	-	2	2	2	1	3	2	1	3	-	1	1	4 (9%)	5 (9%)	9 (9%)
Rörelse i överkropp	2	4	6	4	4	8	3	5	8	5	4	9	14 (30%)	17 (30%)	31 (30%)
Långsam förflyttning	2	-	2	4	6	10	5	4	9	1	1	2	12 (26%)	11 (19%)	23 (22%)
Medelsnabb förflyttning	-	-	-	2	1	3	1	-	1	3	1	4	6 (13%)	2 (4%)	8 (8%)
Snabb förflyttning	6	7	13	1	4	5	1	6	7	3	5	8	11 (23%)	22 (39%)	33 (32%)

Användning av behavior settings															
Runda	1			2			3			4			Alla runder tillfälle 2		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 10 st	Pojkar 13 st	Samtliga 23 st	Flickor 13 st	Pojkar 16 st	Samtliga 29 st	Flickor 12 st	Pojkar 16 st	Samtliga 28 st	Flickor 12 st	Pojkar 12 st	Samtliga 24 st	Flickor 47 st	Pojkar 57 st	Samtliga 104 st
Buskage	3	2	5	-	1	1	-	-	-	2	-	2	5 (11%)	3 (5%)	8 (8%)
Traditionell lekutrustning	-	1	1	-	-	-	2	-	2	-	-	-	2 (4%)	1 (2%)	3 (3%)
Naturlik lekutrustning	-	-	-	2	-	2	4	3	7	1	-	1	7 (15%)	3 (5%)	10 (10%)
Sandlåda	-	-	-	4	-	4	2	1	3	2	1	3	8 (17%)	2 (4%)	10 (10%)
Öppen yta	4	3	7	4	6	10	1	2	3	5	2	7	14 (30%)	13 (23%)	27 (26%)
Gångväg	3	2	5	-	6	6	1	4	5	2	3	5	6 (13%)	15 (26%)	21 (20%)
Varierad topografi	-	3	3	-	-	-	-	3	3	-	3	3	-	9 (16%)	9 (9%)
Lekhus	-	-	-	1	2	3	1	1	2	-	1	1	2 (4%)	4 (7%)	6 (6%)
Samlingsyta/sittplats	-	2	2	2	1	3	1	2	3	-	2	2	3 (6%)	7 (12%)	10 (10%)

Lekaktiviteter															
Runda	1			2			3			4			Alla runder tillfälle 2		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 10 st	Pojkar 13 st	Samtliga 23 st	Flickor 13 st	Pojkar 16 st	Samtliga 29 st	Flickor 12 st	Pojkar 16 st	Samtliga 28 st	Flickor 12 st	Pojkar 12 st	Samtliga 24 st	Flickor 47 st	Pojkar 57 st	Samtliga 104 st
Motorisk lek	6	8	14	5	8	13	4	7	11	5	6	11	20 (43%)	29 (51%)	49 (47%)
Utforskande lek	1	1	2	3	1	4	1	2	3	3	3	6	8 (17%)	7 (12%)	15 (14%)
Fantasilek	1	2	3	1	2	3	4	5	9	3	1	4	9 (19%)	10 (18%)	19 (18%)
Regellek	-	-	-	2	3	5	1	-	1	1	1	2	4 (9%)	4 (7%)	8 (8%)
Lek med naturliga element	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 (2%)	-	1 (1%)
Uttrycksfull lek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Återhämtande lek	1	2	3	2	-	2	2	-	2	-	1	1	5 (11%)	3 (5%)	8 (8%)
Icke-lek	-	-	-	-	2	2	-	2	2	-	-	-	-	4 (7%)	4 (4%)

FYSISK AKTIVITETSNIVÅ (CARS)

- HELT STILLA
- RÖRELSE I ÖVERKROPP
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING
- SNABB FÖRFLYTTNING
- × PEDAGOG
- ∨ RÖRELSEMÖNSTER

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE
2. NATURLIK PLANTERING
3. LEKUTRUSTNING (TRADITIONELL)
4. LEKUTRUSTNING (NATURLIK)
5. ÖPPEN YTA
6. GÅNGVÄG
7. GUNGA
8. SANDLÅDA
9. VARIERAD TOPOGRAFI
10. LEKHUS
11. SAMLINGSPLATS

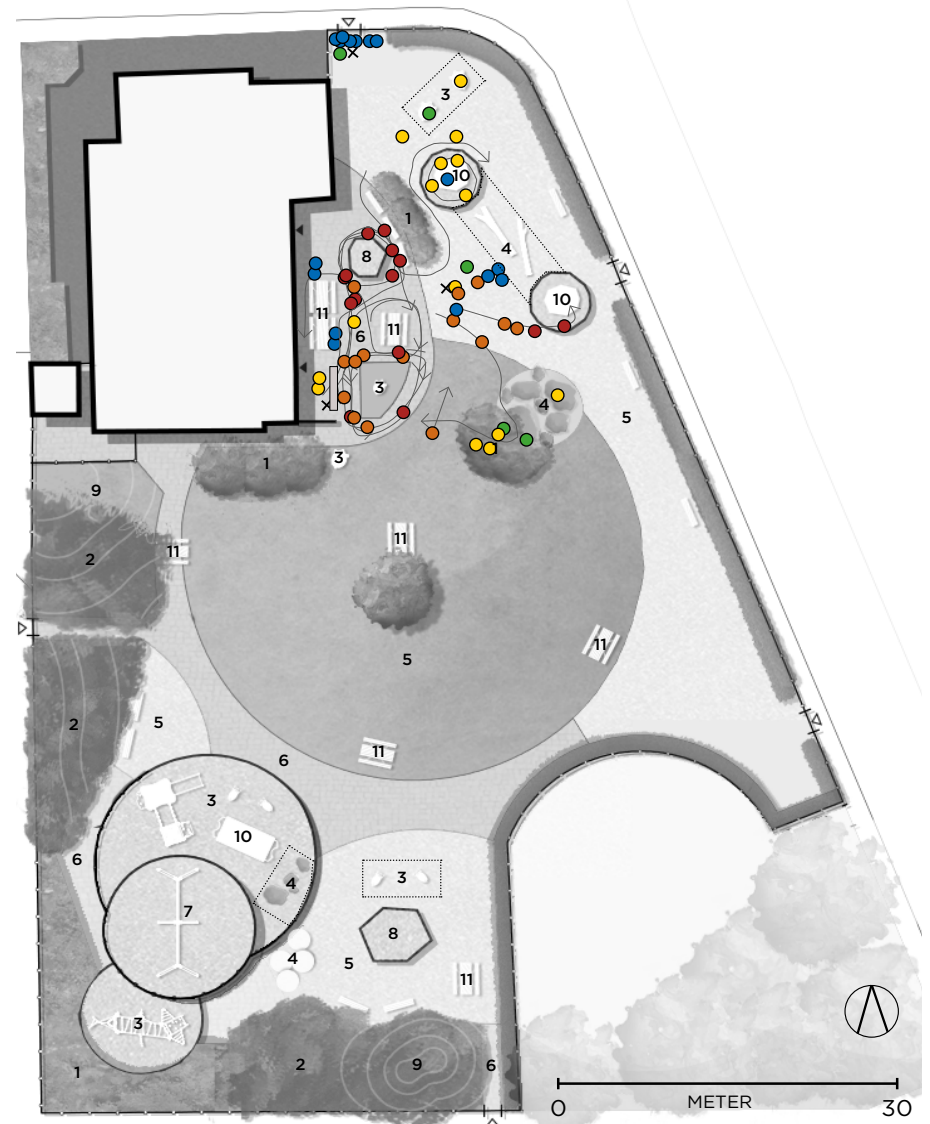
RESULTAT OBSERVATIONSTILLFÄLLE 3

Datum: 20 oktober 2021 **Tid:** 09:52-10:47 **Väder:** gråmulet med duggregn, temperatur 14, kraftig blåst med vindbyar upp till 15 m/s. **Antal pedagoger:** 35 **Antal barn:** 15-21 barn i åldrarna 1-3 år
Andra besökare: Lugnets förskola är och leker på tåglekplatsen, ungefär 30 barn.

Aktivitetsnivå									
Runda	1			2, 3 och 4			Alla runder tillfälle 3		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 10 st	Pojkar 11 st	Samtliga 21 st	Flickor 18 st	Pojkar 27 st	Samtliga 45 st	Flickor 28 st	Pojkar 38 st	Samtliga 66 st
Helt stilla	2	5	7	5	4	9	7 (25%)	9 (24%)	16 (24%)
Rörelse i överkropp	1	-	1	1	3	4	2 (7%)	3 (8%)	5 (8%)
Långsam förflyttning	-	4	4	3	7	10	3 (11%)	11 (29%)	14 (21%)
Medelsnabb förflyttning	4	1	5	5	7	12	9 (32%)	8 (21%)	17 (26%)
Snabb förflyttning	3	1	4	4	6	10	7 (25%)	7 (18%)	14 (21%)

Användning av behavior settings									
Runda	1			2, 3 och 4			Alla runder tillfälle 3		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 10 st	Pojkar 11 st	Samtliga 21 st	Flickor 18 st	Pojkar 27 st	Samtliga 45 st	Flickor 28 st	Pojkar 38 st	Samtliga 66 st
Buskage	-	-	-	2	4	6	2 (7%)	4 (9%)	6 (9%)
Traditionell lekutrustning	-	-	-	1	1	2	1 (4%)	1 (3%)	2 (3%)
Naturlik lekutrustning	-	-	-	-	1	1	-	1 (3%)	1 (2%)
Sandlåda	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öppen yta	6	10	16	8	15	23	14 (50%)	25 (66%)	39 (59%)
Gångväg	3	-	3	3	2	5	6 (21%)	2 (5%)	8 (12%)
Varierad topografi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lekhus	-	-	-	4	4	8	4 (14%)	4 (11%)	8 (12%)
Samlingsyta/sittplats	1	1	2	-	-	-	1 (4%)	1 (3%)	2 (3%)

Lekaktiviteter									
Runda	1			2, 3 och 4			Alla runder tillfälle 3		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 10 st	Pojkar 11 st	Samtliga 21 st	Flickor 18 st	Pojkar 27 st	Samtliga 45 st	Flickor 28 st	Pojkar 38 st	Samtliga 66 st
Motorisk lek	2	2	4	7	12	19	9 (32%)	14 (37%)	23 (35%)
Utforskande lek	-	2	2	-	-	-	-	2 (5%)	2 (3%)
Fantasilek	4	2	6	6	10	16	10 (36%)	12 (32%)	22 (33%)
Regellek	2	-	2	1	-	1	3 (11%)	-	3 (5%)
Lek med naturliga element	-	-	-	2	1	3	2 (7%)	1 (3%)	3 (5%)
Uttrycksfull lek	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Återhämtande lek	2	4	6	-	-	-	2 (7%)	4 (11%)	6 (9%)
Icke-lek	-	1	1	2	4	6	2 (7%)	5 (13%)	7 (11%)

FYSISK AKTIVITETSNIVÅ (CARS)

- HELT STILLA
- RÖRELSE I ÖVERKROPP
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING
- SNABB FÖRFLYTTNING
- X PEDAGOG
- ↘ RÖRELSEMÖNSTER

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE
2. NATURLIK PLANTERING
3. LEKUTRUSTNING (TRADITIONELL)
4. LEKUTRUSTNING (NATURLIK)
5. ÖPPEN YTA
6. GÅNGVÄG
7. GUNGA
8. SANDLÅDA
9. VARIERAD TOPOGRAFI
10. LEKHUS
11. SAMLINGSPLATS

BILAGA 5: STRUKTURERAD OBSERVATION PÅ SOLDATEN

På följande sidor redovisas resultaten av de strukturerade observationerna på Soldatens lekplats för respektive observationstillfälle.

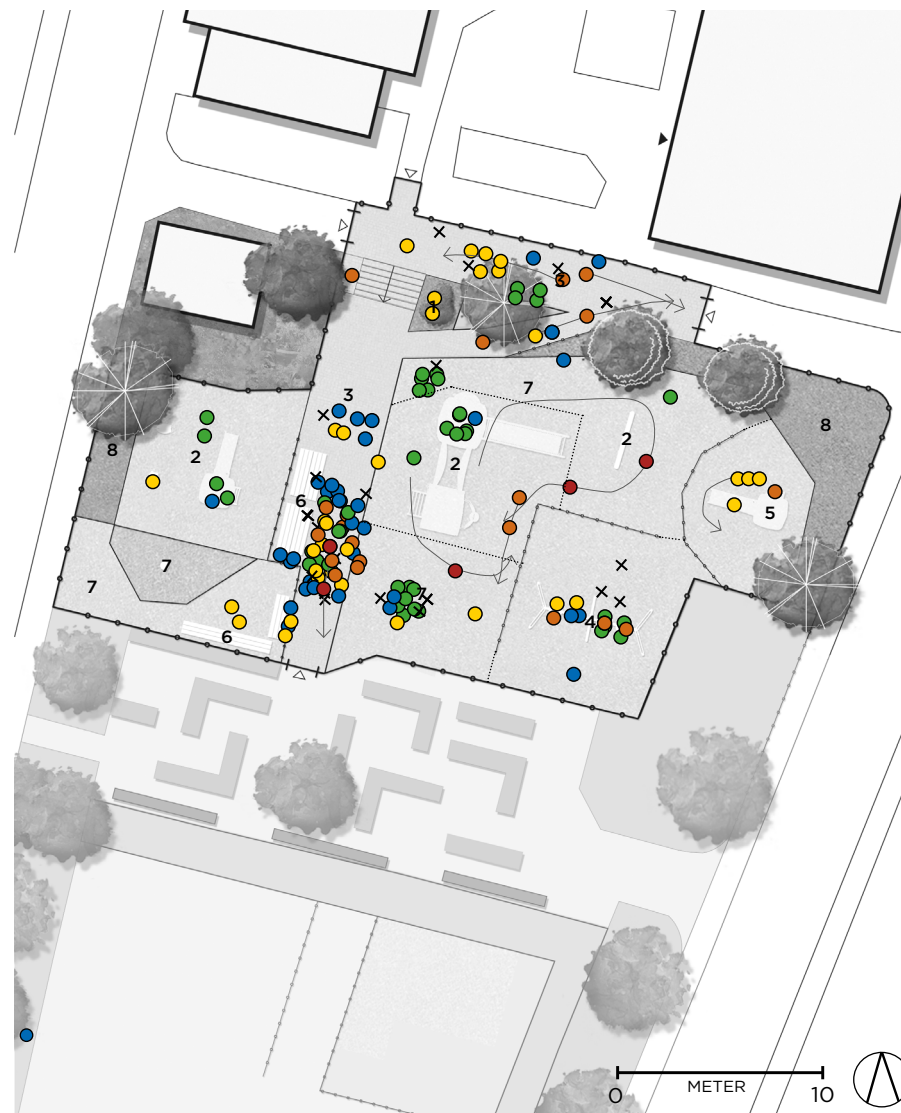
RESULTAT OBSERVATIONSTILLFÄLLE 1

Datum: 12 november 2021 **Tid:** 08.51 - 09.54 **Väder:** sol med en temperatur på 7 grader och en vind på 4 m/s. **Antal pedagoger:** 5-6 **Antal barn:** 37-32 barn i åldrarna 2,5-5 år.
Andra besökare: Inga

Aktivitetsnivå									
Runda	1,2 och 3			4			Alla rundor tillfälle 1		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 60 st	Pojkar 51 st	Samtliga 111 st	Flickor 17 st	Pojkar 15 st	Samtliga 32 st	Flickor 77 st	Pojkar 66 st	Samtliga 143 st
Helt stilla	16	10	26	4	4	8	20 (26%)	14 (21%)	34 (24%)
Rörelse i överkropp	24	10	34	10	3	13	34 (31%)	13 (20%)	47 (33%)
Långsam förflyttning	9	19	28	-	7	7	9 (12%)	26 (39%)	35 (24%)
Medelsnabb förflyttning	10	10	20	1	1	2	11 (14%)	11 (17%)	22 (14%)
Snabb förflyttning	1	2	3	2	-	2	3 (4%)	2 (3%)	5 (3%)

Användning av behavior settings									
Runda	1,2 och 3			4			Alla rundor tillfälle 1		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 60 st	Pojkar 51 st	Samtliga 111 st	Flickor 17 st	Pojkar 15 st	Samtliga 32 st	Flickor 77 st	Pojkar 66 st	Samtliga 143 st
Buskage	1	2	3	-	1	1	1 (1%)	3 (5%)	4 (3%)
Traditionell lekutrustning	8	2	10	1	3	4	9 (12%)	5 (8%)	14 (10%)
Gunga	7	5	12	2	-	2	9 (12%)	5 (8%)	14 (10%)
Sandlåda	9	11	20	8	1	9	17 (22%)	12 (18%)	29 (20%)
Gångväg	32	29	61	6	6	12	38 (49%)	35 (53%)	73 (51%)
Lekhus	3	-	3	-	2	2	3 (4%)	2 (3%)	5 (3%)
Samlingsyta/sittplats	-	2	2	-	2	2	-	4 (6%)	4 (3%)
Bar jord med träd och rötter	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Lekaktiviteter									
Runda	1,2 och 3			4			Alla rundor tillfälle 1		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 60 st	Pojkar 51 st	Samtliga 111 st	Flickor 17 st	Pojkar 15 st	Samtliga 32 st	Flickor 77 st	Pojkar 66 st	Samtliga 143 st
Motorisk lek	24	25	49	5	7	12	29 (38%)	32 (48%)	61 (43%)
Utforskande lek	8	5	13	4	2	6	12 (16%)	7 (11%)	19 (13%)
Fantasilek	9	4	13	2	-	2	11 (14%)	4 (6%)	15 (10%)
Regellek	-	3	3	2	-	2	2 (3%)	3 (5%)	5 (3%)
Lek med naturliga element	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uttrycksfull lek	3	2	5	-	-	-	3 (4%)	2 (3%)	5 (3%)
Återhämtande lek	11	11	22	4	5	9	15 (19%)	16 (24%)	31 (22%)
Icke-lek	5	1	6	-	1	1	5 (6%)	2 (3%)	7 (5%)

FYSISK AKTIVITETSNIVÅ (CARS)

- HELT STILLA
- RÖRELSE I ÖVERKROPP
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING
- SNABB FÖRFLYTTNING

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE
2. LEKUTRUSTNING (TILLVERKAD)
3. GÅNGVÄG
4. GUNGOR
5. LEKHUS
6. SAMLINGSYTA/SITTPLATS
7. SANDLÅDA
8. BAR JORD MED TRÄD

- × PEDAGOG
- ↪ RÖRELSEMÖNSTER

RESULTAT OBSERVATIONSTILLFÄLLE 2

Datum: 18 november 2021 **Tid:** 08.45 - 09.59 **Väder:** mulet med en temperatur på 9 grader och en vind på 6 m/s
Antal pedagoger: 5-8 **Antal barn:** 27-35 barn i åldrarna 2,5-5 år.
Andra besökare: Inga

Aktivitetsnivå												
Runda	1			2 och 3			4			Alla rundor tillfälle 2		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 14 st	Pojkar 17 st	Samtliga 31 st	Flickor 36 st	Pojkar 34 st	Samtliga 70 st	Flickor 15 st	Pojkar 12 st	Samtliga 27 st	Flickor 65 st	Pojkar 63 st	Samtliga 128 st
Helt stilla	4	1	5	5	7	12	1	3	4	10 (15%)	11 (17%)	21 (16%)
Rörelse i överkropp	5	5	10	11	16	27	11	3	14	27 (42%)	24 (38%)	51 (40%)
Långsam förflyttning	3	6	9	12	5	17	1	6	7	16 (25%)	17 (27%)	33 (26%)
Medelsnabb förflyttning	2	4	6	6	5	11	2	-	2	10 (15%)	9 (14%)	19 (15%)
Snabb förflyttning	-	1	1	2	1	3	-	-	-	2 (3%)	2 (3%)	4 (3%)

Användning av behavior settings												
Runda	1			2 och 3			4			Alla rundor tillfälle 2		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 14 st	Pojkar 17 st	Samtliga 31 st	Flickor 36 st	Pojkar 34 st	Samtliga 70 st	Flickor 15 st	Pojkar 12 st	Samtliga 27 st	Flickor 65 st	Pojkar 63 st	Samtliga 128 st
Buskage	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Traditionell lekutrustning	1	2	3	4	5	9	1	2	3	6 (9%)	9 (14%)	15 (12%)
Gunga	1	1	2	2	4	6	2	1	3	5 (8%)	6 (10%)	11 (9%)
Sandlåda	4	5	9	10	9	19	5	4	9	19 (29%)	18 (29%)	37 (29%)
Gångväg	3	7	10	14	12	26	3	4	7	20 (31%)	23 (37%)	43 (34%)
Lekhus	1	1	2	4	1	5	-	-	-	5 (8%)	2 (3%)	7 (5%)
Samlingsyta/sittplats	4	1	5	1	-	1	2	-	2	7 (11%)	1 (2%)	8 (6%)
Bar jord med rötter	-	-	-	1	3	4	2	1	3	3 (5%)	4 (6%)	7 (5%)

Lekaktiviteter												
Runda	1			2 och 3			4			Alla rundor tillfälle 2		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 14 st	Pojkar 17 st	Samtliga 31 st	Flickor 36 st	Pojkar 34 st	Samtliga 70 st	Flickor 15 st	Pojkar 12 st	Samtliga 27 st	Flickor 65 st	Pojkar 63 st	Samtliga 128 st
Motorisk lek	2	2	4	10	8	18	3	2	5	15 (23%)	12 (19%)	27 (21%)
Utforskande lek	1	3	4	8	8	16	7	4	11	16 (25%)	15 (24%)	31 (24%)
Fantasilek	2	4	6	2	6	8	1	2	3	5 (8%)	12 (19%)	17 (13%)
Regellek	3	6	9	3	2	5	-	-	-	6 (9%)	8 (13%)	14 (11%)
Lek med naturliga element	-	-	-	1	3	4	2	1	3	3 (5%)	4 (6%)	7 (5%)
Uttrycksfull lek	-	-	-	6	1	7	1	-	1	7 (11%)	1 (2%)	8 (6%)
Återhämtande lek	2	-	2	3	6	9	1	2	3	6 (9%)	8 (13%)	14 (11%)
Icke-lek	4	2	6	3	-	3	-	1	1	7 (11%)	3 (5%)	10 (8%)

FYSISK AKTIVITETSNIVÅ (CARS)

- HELT STILLA
- RÖRELSE I ÖVERKROPP
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING
- SNABB FÖRFLYTTNING

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE
2. LEKUTRUSTNING (TILLVERKAD)
3. GÅNGVÄG
4. GUNGOR
5. LEKHUS
6. SAMLINGSYTA/SITTPLOTS
7. SANDLÅDA
8. BAR JORD MED TRÄD

- × PEDAGOG
- ↪ RÖRELSEMÖNSTER

RESULTAT OBSERVATIONSTILLFÄLLE 3

Datum: 19 november 2021

Tid: 09.00 - 09.36

Väder: mulet med en temperatur på 10

grader och en vind på 11 m/s

Antal pedagoger: 6

Antal barn: 29 barn i åldrarna 2,5-5 år.

Andra besökare: Inga

Aktivitetsnivå			
Runda	Alla rundor tillfälle 3		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 22 st	Pojkar 36 st	Samtliga 58 st
Helt stilla	2 (9%)	9 (25%)	11 (19%)
Rörelse i överkropp	3 (14%)	11 (31%)	14 (24%)
Långsam förflyttning	9 (41%)	6 (17%)	15 (26%)
Medelsnabb förflyttning	5 (23%)	5 (14%)	10 (17%)
Snabb förflyttning	3 (14%)	5 (14%)	8 (14%)

Användning av behavior settings			
Runda	Alla rundor tillfälle 3		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 22 st	Pojkar 36 st	Samtliga 58 st
Buskage	-	-	-
Traditionell lekutrustning	6 (27%)	10 (28%)	16 (28%)
Gunga	8 (36%)	5 (14%)	13 (22%)
Sandlåda	4 (18%)	9 (25%)	13 (22%)
Gångväg	2 (9%)	7 (19%)	9 (16%)
Lekhus	-	1 (3%)	1 (2%)
Samlingsyta/sittplats	2 (9%)	3 (8%)	5 (9%)
Bar jord med rötter	-	1 (3%)	1 (2%)

Lekaktiviteter			
Runda	Alla rundor tillfälle 3		
Antal registrerade punkter (barn)	Flickor 22 st	Pojkar 36 st	Samtliga 58 st
Motorisk lek	14 (64%)	16 (44%)	30 (52%)
Utforskande lek	1 (5%)	3 (8%)	4 (7%)
Fantasilek	2 (9%)	2 (6%)	4 (7%)
Regellek	1 (5%)	4 (11%)	5 (9%)
Lek med naturliga element	-	1 (3%)	1 (2%)
Uttrycksfull lek	2 (9%)	1 (3%)	3 (5%)
Återhämtande lek	-	5 (14%)	5 (9%)
Icke-lek	2 (9%)	4 (11%)	6 (10%)

FYSISK AKTIVITETSNIVÅ (CARS)

- HELT STILLA
- RÖRELSE I ÖVERKROPP
- LÅNGSAM FÖRFLYTTNING
- MEDELSNABB FÖRFLYTTNING
- SNABB FÖRFLYTTNING

BEHAVIOR SETTINGS

1. BUSKAGE
2. LEKUTRUSTNING (TILLVERKAD)
3. GÅNGVÄG
4. GUNGOR
5. LEKHUS
6. SAMLINGSYTA/SITTPLOTS
7. SANDLÅDA
8. BAR JORD MED TRÄD

- × PEDAGOG
- ↪ RÖRELSEMÖNSTER